نەخۆرەک

ژ دەفتەرێت جەگەرخوینی

هاتەڤەگوهازتن

(١٩٦٤/٤/٣)

نەخۆرەک ترسنوک و بێ زراڤ بو (هەبو). ژبەر تەقکێ (دەرازینکێ) دەرنەدکەت گاڤا ئێڤاری دچۆ سەر میزێ، ژنا وی پەتک (بەندک) ب دەستی ڤە گرێددا و ب دەستێ خوەڤە دگرت دا نەکو بترسیت.

شەڤڕە شەیە، پرسکی هەوران دبورسین (چرفە چرفا بروسیا بو) نەخۆرەک ژدەرڤە دی ل ژنا خو کرە گازی و گوت: ژنکێ ئیشەڤ شەڤا دزایە؛ هەمە ژنا وی پەتک ب سەر چاڤێ وی ئاڤێت و دەرگەهـ لێ ددا (گرت) و گوت: دە هەرە ولە، هەو تێ هندرو(١).

(١) هەو تێ هندرو:

هەی ئەمان، هەی هاوار، کر نەکر، چارە نەدی، ژ نەچاری بەرێ خوەدا ناڤ گوند و چۆ. ها ڤردە، ها وردە ل کوخکا (کولکێ) مریشکا ڕاست هات و پاشلا (پاخلا) خوە ژهێکا دا گرت و ب چۆلی کەت. ژ دورڤە ئاگرەک دبورسیتی (دبرسکی)، نەخۆریک (نەخۆرێ مە) خوە ل وی ئاگری گرت و چۆچۆ، دی شکەڤتەکە هەڤت دهو (دێو) لبەر ئاگر گهانە هەڤ و بم بما (پم پما) وانە.

نەخوریک (نەخۆری) خودا بەغراغا (ڕەخێ) شکەڤتێ و دهوا ل هەڤ نێڕی. یەکی ڕاهێشتە کەڤرەکی (بەرەکی) و دناڤ دەستێ خوەدا کرە ئاخ، نەخۆری ژی دەستێ خوە درێژ کرە پاشلا خوە و هێکەک دەرانی، چاڤی دهو (دێوا) لێیە و دناڤ لەپێ خودا گوڤاشت و کرە ئاڤ.

دەهوان ل هەڤ نێری و گوتن: ئەم کەڤرا دکن ئاخ، ئەو کەڤرا دکە ئاڤ، خلاسبونا مە ژدەستێ وی دوژوارە. یەکی باکرێ، هێ برادەر وەرە، ئەم حەڤتن برە (بلا) تو ئی (یێ) حەشتا بی، ئەمێ بن برایێ هەڤ. نەخۆر چۆ جەم وان ڕونیشت و بونە براکێ هەڤ.

چەند ڕۆژ دوێ ناڤێ دە چۆن یەکی گو: برا ئیرۆ دۆرا تەیە دڤێ ل مال خوارنا مە چێکی. نەخۆر سبەهێ ل مال ما، لێ نکاری (کەشیا) خوارنا مە چێکی. ڕابو دەول و شریت کشکشاد و ئاڤێتە بنێ بیرێ و هات ڕونیشت. ئێڤاری هەر هەڤت برا هاتن چ بنێڕن، نەخوارن و نەڤەخوارن. گوت: برا مال ئاڤا کا خوارنا مە، تە چ کرییە؟ نەخۆری گو: خودێ مالا وە ئاڤابکی، دەولا وەجا من ڕاهێشتێ دا فڕەک ئاڤ ڤەخوم، هەمە ژنشکاڤە تەڤلێ شریتێ چو زکێ من ب خوەدێ ژسبێ دە بێ نان و ئاڤم.

هەر هەڤتا ل هەڤ نێڕین و گوتن: بخودێ قورتالبوینا مە ژ دەستێ ڤی نینە، دەولێ تەڤلی شریتێدا دقورتییی - (دا دعویری) وەی لێ ئاگر ب مالێ کەتێ!

ڕۆکی - ڕۆژەکێ - ژهەڤڕە گوتن: ئەمێ وی بن نێچیرێ و هۆڤا ب سەردا ڕاست بکن، بەلکی وی بکوژن، دا ئەم ژێ قورتال بن.

دێوەکی (دهو) گوتێ: برا ڕابە تێ (تو دێ) ئیرۆ بمەڕە بێی نێچیرێ، ل مال دلێ تە نەخۆش نابی؟

نەخۆری لێ ڤەگەڕان گو: ئەرێ برا ڕاستە ئەز ژی دخوازم - من ژی دڤێ - هەڕم دەرڤە نێچیرێ،

نێچیر خوەشە. هەمی پێکڤە ڕابون چۆن ناڤسەرا چیاکی و گوتن : برا ل ڤر بە، ئەم هەڕن ب سەر تەدا هۆڤا بازۆن تو وان بکوژە. نەخۆری گو: باشە برا ئەزێ بکەڤم دەرێ گەلی و کیژان هات ئەزێ وی بگرم.

دهو (دێو) ب سەر چییێ - چیایی - کەتن و هۆڤ و تەبا ب سەردە ئاژوتن، وەک: شێر و پلنگ و هرچ ییێن کوڤی و ڕوڤی و هەر ڕەنگ تەبا.

نەخۆر ژترسا چۆ سەرێ دارەکێ و بخوڕە ڕێ قولەک (وازەکە) هات و نکلێ خوە لێدا و نەخۆری دەستێ خوە ئاڤێتێ گرت. پاشی ئەو ڤاس تەبا دەرباز بون، نەخۆر هاتە خوار و کەتن دەڤێ (دەرێ) گەلی و ڕاوەستا، هاها، دی کو برا ب سەردا هاتن، دهو (دێو) چ دنێڕن؟! دین (دیت) کو نەخۆر سەربەست ژدەڤێ گەلی دە بو زێرێ - زێرەڤانی - دکی، های هایا وی ژبایێ فەلەکی نەمایە. هەر هەڤت برا گوتن (گوت): ب خودێ ئەڤێ مە تەڤان بخو.

دهو (دێو): برا کا تە چ دی، چ کوشت، چ گرت؟

نەخۆر: ولە برا من ل ڤر نشتەل - قەلقیشکەک - پێڤە نەدی، تشتێ کو هەبو ئەڤ تلور و دەڤیا من خوە چنک کرن و ژهەوا ئانی خوار.

دهو: پەک ل مالا مەبی، ژ هەوا چوچکا تنی خوار، ئەمێ چاوا ژدەستێ وی قورتال بین؟!

پشتی (پاشی) کو هاتن مال شێوارا خوە گرتن و گوتن: برا ئیشەڤ دۆرا تەیە دڤێ لسەر خینی (کۆلکی) ڕازی (بنڤی)دا دوژمن تیرا ناڤێژن.

ئێڤاری جهێ وی لسەر دەڤی کۆلکی دانین و تیر و کڤانێ سازکرن و گوتن: ئەمێ هەر یەکی تیرەکێ بەردنێ (تێ وەرکین) - ماخو نە کوفرە کو تیر ژی تێ نەچی؟!

نەخۆر ئێڤاری گوندور دانی سەر دەڤێ کۆلکی و جهێ خو لسەر هلانی. دهوا (دێوا) چ ڤا (چەند) بەردانێ (تێوەرکرن) لێ تیرێن وا ل وا ڤە گەڕیان.

سبێ زو نەخۆر جهێ خوە دانی شونا گوندور و هاتەخوار دەهوا (دێوان) گوتن (گوت): برا شەڤێ دی ڕازانا تە لسەر خینی (کولکی) خۆش بو؟!

نەخۆر: و لە (وللا) برا تە دگو ڤەی کێچ هەبون. جارنا دخینی ڤە ئەز دخوارم، (خوراندن).

دهو (دێوان) لهەڤ نێرێن و گوتن: چ ئاگر کەتە مالامە ب خودێ مرنا مە بدەستێ وییە.

ڕۆژەکێ لهەڤ کومبون و ژێڕە گوتن: بەسە برا ئەمێ ژ هەڤ جودا بین.

نەخۆر: سەر چاڤا برا، و لە ناخوازم ژوە جهی ببم (جودا ببم) لێ ئەگەر هون دخوازن برە، ئەمێ ژهەڤ جودا بن.

پارا «باهرا» وی ژمالێ دونیایێ دانا د مەرشەکی دە و پێچان و هلدانە ملێ دهوەکی (دێوەکی)، دا پەی نەخۆری و چۆن. گاڤا هاتن مالا. نەخوری، دهو (دێوی) هلما خوە، بەردا نەخۆر ژبەر هەلما وی بنگزی(*) (بێهنشی) برزکی خەبتی دهو دلی لێکر (ئاگەهدار کر) و گو: برا ل وان درا ل چ دگەڕێ.

(*) نەهش بو.

نەخۆر: برا گورزەکی باڤێ من ژ نەرتلا – کیلوا – هەبو ئەزێ لێ دگەڕم. مەگو بەلکی ئەز چەندکا پێ ل تە بدم، هلا کابرا تومێری؟ هەمە دهو (دێو) دهەیفا تاشتێ ناو بازدا و چۆ. نەخۆر گوتە ژنا خوە: کچێ من ژتەڕە نەگوت: ئیشەڤ شەڤا دوانە. بۆ تیق تیقا ژنا وی و کەنیا دلگەش، چیرۆک ژ وەڕە خۆش.

***

«چیرۆکا شێخی زیڤگرا»

ژ دەفتەرێت جەگەرخوینی
هاتەڤەگوهازتن
(١٩٦٤/٢/١)

هەرچەند سالا جارەکێ سولتانێ دینێ ئیسلامێ ب وەزیرێ خوەڤە کنج و بەرگی خوە هوراندن و ب دزی ڤە لناڤ ملەتان دگەڕیان، زۆر و ستەما کو دبو ب چاڤێ سەرێ خوە ددیتن.

جارەکێ سولتان و وەزیرێ خوە هاتن بەر چەمەکی (رویبارەکی) ڕونشتن دین (دیت) کو وایە سێڤەک ب ئاڤێ داتێت. وەزیر دەستێ خوە ئاڤێتێ ود ا دەستێ سولتان.

سولتان سپیکر و کوزەک (کویزیەک) ژێ خار هاتە بیرێ گوت: ئاخ توف. وەزیرێ من بەلکی ئەڤ سێڤا سێویا بی، ڤایە (ئەڤە) چۆ زکێ من. ئەزێ چاوا کاربم (شێم) ب دل پاقژی کارێ ڤی ملەتی پێک بینم. وەزیری گو: ئەزبەنی دەکا(*) (پادێ) ئەمێ بەر ئاڤێدا هەڕن بەلکی یا سێویا بی.

سولتان: ڕاست ئەڤە ئەم دێ (ئەمێ) ناسکین کا سێڤا بەغچێ کێیە؟

بەر ئاڤێدا بەر ژۆر بون، جارەکێ ل بەغچەکی ڕاست هاتن و دین کو دارەکە سێڤا (سێڤێ) دسەر ئاڤێ دە خوار بویە، هەر چەندەکێ سێڤ ژێ دوەشن ناڤ ئاڤێ و ب چەم دە (دڕویباریدا) دچن. وەزیری گو: سولتانێ من، هەبە نەبە، ئەو سێڤا کو تە خواری ژڤێ دارێیە. سولتانی گوتێ: دبی کو ئەڤ بی، دێ کا ئەم بپرسن، کا ئەڤ بەغچێ کێیە؟ ژچەند مروڤان پرسین، گو: حەیرا (حەیران)، بەغچێ مالا فلان کەسە. سولتان و وەزیر خوە ل مالا وی گرتن و چۆن بونە مێڤانێ وێ مالێ. لێ گاڤا خوەدێ مالێ ژوانڕاشیڤ ئانی، هەردو مێهڤانا خوەدان پاش و گوتن: ئەم هاتنە تشتەکی ئەگەر هون هەر ئێ نەکن (قاییل نەبن)، ئەم نانێ وە ناخون. برایێ مەزن گو: حەیرا بێژن کا چیە؟ وان گوت: ئەم هاتنە بێژەکی باغچێ وە. مە سێڤەک دییە ڤی هەڤالی گزک (کوزیەک) ژێ دایە، دترسن مالێ سێویا بی، من بهیستییە. کو بەغچێ وەیە، ئەگەر هون لێ حەلال نەکن (گەردەنا وی ئازا نەکن)، ئەم نانێ وە ناخون.

برایێ مەزن، سەرێ بەرخو ئو گوت: ژئالێ من ڤە، من بخوە ل تە ڤەحیلە(**) (من ب تەهێلا – من حیل کر). لێ ئەم شەش برانە، باکر هەر پێنج برا دگەل وی شەش، پێنجا لێ ڤحیل کرن، لێ ئێ بچوک

(*) دەکا: (دێ کا) ژی ڕاستە.

(**) دیاریادا، هەکە ئێکی ژ یێ دی بر، دێ بێژتێ بو من حیلکە و هەر ژێ برنەک کڕنەکە. کڕن دڤێ بێتە حیل کرن.

گوت: خوەکە (خوشکەکا) مە هەیە باوییە، کورە کەتیە، ئەگەر تومارە نەکی، ئەز ل تە ڤحیل ناکم.

دەروێش (سولتان) گو: باڤۆ ل من ڤحیل بکە (حیل کە)، ئەز چ بکم ئەزێ مارەکم، چاوا دبی برە (بلا) ببی!

لاوک خوەها خو لێ مارەکر و لێ ڤحیل کر و سێڤا خوە یا مایی خوار و دەروێش چو لڤینا (ناڤ جهێت) خو. لێ چ بنێڕی وەکە لەمپاکی دهوندرە دە (رۆژ ڤە) قەنجی شەوقا خوە دایە دیوارا.

سولتان (کو خو کربو دەروێش)، سێ شەڤ و سێ ڕۆژا ژئۆدی دەرنەکەت هەڤالێ وی (وەزیر) دەستێ خوە ل دەریدا و گوت: «خودێ کری (کر) نەوەکە ژنێ خەلکێیە، ڤی (ڤەی) تو ژ هندرو دەرناکەڤی؟!

سولتانی گوتێ: دێ تو وەرە برا تەماشەکە مال ئاڤا، ژنێ وەکە وێ هێ (هێژ) نەهاتینە دونیایێ.

وەزیری گوتێ: ئەرێ دە (دێ) دەرکەڤە، ئەم هەڕن، ڤەی چاڤێ تە لێیە، ئەم ل ڤر مالکێ بکن. ئەڤ خێرا تەیە وەزیرێ من.

گاڤا سولتان خاتر ژ ژنکێ خوەست، بازبەندا خوە دایێ و گوت: ئەگەر کوڕەک چێ بو، ڤێ بازبەندێ ل ملێ وی گرێدە و بشینە ستەمبولێ و بێژە باڤێ تە ل وێیە؛ لێ ئەگەر کچ بی، بفروشە (بازبەندێ بفروشە) بەسی وەیە، خوە پێ خوەدی کن، پاشی بڕێکەتن و چۆن.

نەهـ مەهێ (مەهێن) وێ قەدیان، خودێ کوڕەک دایێ و ب سالاڤە بزیا (ببزاڤ بو) و زو مەزن بو. هندێ نەحەجمتی بو، شەقامەک ل ڤی دخست (ل ڤی ددا)، یەک ل وی دخست، هەتا ڕۆکێ (رۆژەکێ) ل کوڕێ پیرەکێ خست، پیرێ گو: هەی هو تو... کەس نزانی بەزێ گوهێ باڤێ وی ژکویە هەڕۆ ل زاروکی مە دخی؟!

لاوک هاتە جەم دیا خوە و گریا و گوت : «راست بێژە کا ئەز کوڕێ کێمە؟ باڤێ من ژکویە؟ ل کویە؟

دیا وی لێ ڤەگەڕاند و گوت: باڤێ تە ژخەلکێ ستامبولێیە، ئەڤ بازبەندا ها (هە) دایە من و گوتییە: ئەگەر کوڕێ تە مەزن بو، ڤێ بازبەندێ ل ملێ وی گرێدە ئو برە (بلا) بێ جەم من.

لاوک بازبەند ل ملێ خوە گرێدا و سواربو، بەرێ خوەدا باژاڕێ ستامبولێ چۆ. ئەگەر مەهەک ئەگەر دو ئەگەر سێ یان چارکر، خو گەهاندە پایتەختێ باڤێ خوە و دناڤ باژاڕدە دگەڕیا، دێ کالەکێ ڕی مەزن (ئەختیارەکی ڕهـ درێژ) ل دوکانەکە تێر پەرتال (تزی پەرتال) و مەزن ڕونیشتییە. گو: ولە (وەلا) ژڤی کالی چێتر نینە ئەز ژێ بپرسم.

کوڕکی گوتی: مامێ کالۆ، باڤێ من خەلکێ ڤی باژاڕییە. ئەڤ چەند سالە هاتیە ڤر، نها دیا من ئەز شاندمە و گوتیە: هەڕە ل باڤێ بگەڕە. باڤێ تە ل باژاڕێ ستامبولێیە.

هەمە کالۆ خو ئاڤێتە لاوک (کوڕکی)، برە مالێ (مالا خوە)، ئۆدە ب ئۆدە. و قەسر و قۆناغی (قۆناغێن) خوە گەڕاند و گوت: کوڕێ من، دوکان و مال هەمی ددەستێ تەدە، ئەزنما ئیستێ (مایێ) خوە ئێدی ژتشتەکی بینم (ئەزمایێ خو دچودا ناکەم). کلیتا هەڤت ئۆدا دایێ، لێ ئێک ل جەم خو هشت.

چەند سالان لاوک بڤی ئاوایی ما. ڕۆژەکی هاتە بیرا وی و گوت: گەلۆ چما باڤێ من کلیتا دەرێ ئۆدا

حەشتا نەدا من بڤێ نەڤێ تشتەک تێدە هەیە.

لاوک ڕۆژەکێ هاتە مال و دی کو باڤێ وی ڕاکەتییە. دەستێ خوە خستە بەریکا وی و کلیت دەرانی و چۆ ئۆدا حەشتا (هەشتێ) و لێ تەماشەکر. هەی ها نێری دو شکل دانیییە، کیس و قالونک دسەرە. لسەر دوشکی ڕونشت و قەلونا خوە داگرت (تێکر) و پالاخوە دا زمیزیشا و چاڤێ وی کەتن دیواری، هەمبەری (هەڤبەری) وی دی کو سورەتەک دالقاندییە. گاڤا چاڤێ وی ل سورەت کەتن، ژهش چۆ و قالون کندری (کرێل بو – سەر و بن بو) وێ ناڤێ، نە ئیسال مرییە، سەد سال مریە.

ڕۆژ هاتە نیڤرو، کالۆ چو دوکانێ، محەمەد نەدی. هاتە مالێ نەدی، ڤردە محەمەد ور دە محەمەد ب خودێ محەمەد نەدی. هاتە بیری و گوت هە! و لە (ولا) هەبە نەبە محەمەد چۆیە ئۆدا حەشتا (هەشتێ). بلەز ڤەگەڕیا و هاتە مال. بەر ب ئۆدێ ڤە بەزیا دی کو وی لسەر دۆشکی دکەڤزی، دی لێکر (های کر) و گوت: هەی محەمەد چما هاتیە ڤر، هێ مال خراب، باشە کو تو نەمری... باڤێ تە ئەڤ چەند سالن دکم ناکم نکارم خو ب بگەهینمێ، تێ چاوا کاربی کوڕێ من؟

محەمەد بابۆ: ب خودی کم کو ئەڤ سورەت نەگەهی ئەز خوە بکوژم.

کالۆی گوتێ: کوڕۆ هەی نابی...

محەمەد گوتی: ببی، نەبی ئەڤە یان ژمن و یان ژخوە ببا ڤی سورەتی (یان ئەز یان ئەو)!

کالۆی گوت: دەنا خوە ڕابە لاوۆ تە چ کاری بخوەڕە ببە و هەڕە ئەگەر تە چڤک تێکر، ئەگەر تە نەکر و لە تێ (تودێ) کوڕۆ پوشەمان ڤەگوڕی.

لاوک ژهەر تشتێ ب خوەڕە هلانی و دا ڕێ و چۆ بەرێ خوەدا (ڕێکا) باژێرێ شێخی زیڤگرا (گرت)، ڕۆک (ڕۆژەک)، دو سێ، چار، مەھ نەچۆن گها باژێر و کەروانێ خوە ل دەرێ باژار دانی و چەند جارا بسەر شێخێ زیڤگرادە چۆ.

جارەکێ ژێرە گوت: شێخێ من، ئەز دخوازم (من دڤێت) تو ژمن ڕە بازبەندەکێ ژزێر چێکی.

شێخێ گوت: سەرچاڤێ من، ڕۆژا یەکشەمبی وەرە ببە.

ڕۆژا یەکشەمبی محەمەد چۆ و بازبەندا خو دی، لێ بەری ئەو ل زەندا خوە گرێدی گوتە شێخ: ڤێ بازبەندێ ل چەنگێ خوە گرێدە، کا ئەز نێڕم چاوایە.

گاڤا شێخ ل زەندێ (زەندا) خوە گرێدا محەمەد ژێرە گوت: – ب خودێ، ئەز ژ دەستێ تە ڤەناکم، وێ ژتەرە بی.

شێخێ زیڤگر گو: هەی نابی جەیرا، تە گەلەک پەرە لێدایە!

محەمەدی گوتێ: پەرە چنە، سەرێ تە ساغبی، ئەز کارم پەرا ژێرە برەشینم.

شێخ دەڤێ (دەرێ) دکانا خوە گرت و چو مال و ژ ژنا خوەڕە گوت: کچێ خورتەک هاتە دکانا من، ئەڤ بازبەندا ها (هە) بسەد زێرا جێکر و پاشی ل دەستێ من گرێدا، لێ م کر نەکر، گو: ولە (ولا) وێ ژتەرەبی.

ژنا وی گو: ئێ جوان مێر، ل دونیایێ گەلەک هەنە، لێ خوەزی تە ژی ئەو جارەکێ ب ئانیا سەر

شیڤێ.

چەند ڕۆژ دوێ ناڤێ دە چۆن، دیسا محەمەد هاتە دوکانا شێخێ زیڤگرا و گوت: شێخێ من، ئەز دخوازم خەنجەرەکێ ژ زێڕ ژمن ڕە چێکی...

شێخی گوت: وەی سەرسەرێ من و سەرچاڤێ من، ڕۆژا یەکشەمبی وەرە ببە.

ڕۆژا یەکشەمبی محەمەد هات و خەنجەر ڕاکر و خستە بەر شێخ و گوت: وەی ل بەژنا تە پیرۆز بی، ب خودێ ژ بەژنا تەڤە نابی. دیسا شێخ بەرێ خوە دا مال و چۆ و ژ ژنا خوەڕە گوت: دیسا ڤی خورتی خەنجەرەک ژ دوسەد زێڕێن زەر چێکر و ل بەژنا من گرێدا وە گوت: وەی سەد جاری پیرۆز بی ل وێ بەژنێ.

ژنا وی ژێرە گوت: نە من (نێ من) ژ تەرە گوت: جارکێ تو ژی وی وەری (ببینی) مال سەر شیڤێ.

چەند ڕۆژ دوێ ناڤێدە نەچون، دیسا محەمەد هاتە دوکانا شێخی زیڤگرا وی گوت: شێخێ من ئەز دخوازم، تو ژمن شورەکی (شیرەکی) چێکی ژسێ سەد زێڕی. شێخێ گوت: وەی سەرسەرێ من و سەرچاڤێ من، ڕۆژا چارشەمبی وەرە ببە.

ڕۆژا چارشەمبی هات و شور ئاڤێتە ستوێ وی و گوت: وەی سەد جاری ل بەژنا تە پیرۆز بی. دیسا شێخ هاتە مالێ و ژ ژنا خوەڕە گوت ڤی خورتی بەلاخوە دمن دایە، نزانم چ ژمن دخوازی، ئەڤی شوری ها ژی دایە من، هێژا یە سێ سەد زێڕی.

ژنا وی گوتێ: پەیوکو! دە تو ژی جارەکێ وی وەری مالا خوەڕە کەڤچیک خوارنا مەژی بخوی ما وێ چ ببی؟

ڕۆژەکێ محەمەد گوتە شێخێ، ئەز دخوازم، تو ژمن ڕە خانیەکی ببینی، دونیا بو زڤستان ئەم نما کارین ل چۆلی بمینن.

شێخێ زیڤگرا خانیەک دوری خانیێ خوە ژێڕە کرێ کر و مالا خوە کشاند باژار و گوتە لفمکاران، ئەز دخوازم ئەرخەکی (ڕێکەکێ) دبن باژێرڤە ببم ئۆدا ژنا شێخێ زیڤگرا ئو هون چ بخوازن (هەوە چەند بڤێ) ئەزێ بدم وە. دەست هاڤێتێ ئەرخ کۆلا: هاها دبن باژاڕڤە و دبن ئۆدا شێخێ زیڤگراڤە دەرخستن و کرا دەستێ خوە پێتر وەرگرتن.

ڕۆژەکێ محەمەد چۆ د ئۆدا شێخێ زیڤگرا ب ژنکێ ڤە (دگەل) ژنا وی کەتن کەیف و حەنەکا، پاشی ڕاهشتە بازبەندا خوەو هاتە دکانێ و گوت: شێخێ من ئەڤ بازبەند هێژایە ب چەند زێڕا (ب چەند زێڕا تینت!)

شێخ لێ نێڕی، دی کو بخوە ئەو بازبەند ژویرە چێکریە، کەت گومانا و گوت: هێژا سەد زێڕی خوەدێ پارێزی. لێ دوکان و ببەر مالێ ڤە برێ کەت.

محەمەد پێرانان و ببەز خوە گەهاندە مالا زیڤگرو بازبەند دانی جهێ وێ و دەرکەت شێخێ زیڤگر و ب خورت (بکوڕ) دەستێ خوە ل دەری دا و گوت: کا کچێ ئەو بازبەندا من؟ ژنکێ دجیدا بازبەند ژسندوقا خوە دەرخست و دا دەستێ وی و گوت: خودێ خێر بکی، چما ولو زو هاتیە مالێ!

شێخێ مێرێ وێ گو: کچێ وی تەرەزێ (تەرەسی) محەمەد چیە؟ نها بازبەندەک وەکە ڤێ ئا دبی (دبینی)، هەمە ئەڤە بخوەبو، ئانی دکانا من و گوت: ئەڤ ب چەند زێڕ هێژایە؟ دلێ من لێ خراب بو و من گو: بەلکی بازبەندا مە دزیبی!

ژنا وی گو: ما یا باڤێ تەبی، مائێ کو ئەڤ بازبەند دایەتە، نکاری سەد بازبەندێ وەکە ڤێ چێکی؟! سەبا وێ خەنجەر و شورێن وەکە تەبی نەژی (نەشێت) چێکی ناخوە تێ بێژی قەی (رەنگە) ئێ تەنە؟

شێخێ زیڤگرا پۆشمان بو و دل ب کول و کۆڤان (گومان) ڤەگەڕیان دوکانا خوە. چەند ڕۆژ دوێ ناڤێ نەچۆن دیسا محەمەد خەنجەرا زێڕی ژ ژنا شێخێ ستاند و برە دوکانێ و گوت: «شێخێ من ئەڤ خەنجەر هێژایە چەند زێڕا؟ شێخێ لێ نێری وەلە (ولا) ئەڤ خەنجەر، من بدەستێ خوە چێکرییە، ئەز نزانم ئەڤ تەرەز (تەرەس) چاوا دکی؟ دیسا کەتە گومانا و گوت: هێژایە، دوسەد زێڕی زەر؛ ولو گوت و بەر ب مالێ برێ کەت. گەهشتە مال و دەستێ خوە ل دەری دا و گوت:

کچێ کا خەنجەرا من؟ ژنک هەمە دجهدا بەزیا سندوقێ ڤەکر، خەنجەر ئانی و گوت: چ بسەرێ تە هات دیسا؟

کچێ ڤی تەرەزی ئەز دین کرمە، ب خودێ ئەڤ خەنجەر بخو بو نها ئانی دوکانا من و گوت: شێخێ من ما هێژایە چەند زێڕا؟ ئەڤ خەنجەر بو باڤۆ ولە بخودێ، ژڤێ پێڤە نەبو.

ژنا وی گوت: هەی خودێ ژێ ستاندی، قەی برا دین بوبی، ما من ژتەڕە نەگۆت، وێ سبا ناخوە (ب سەرڤە ناچی) شورەکی ژی بینی دوکانا تە، تێ بێژی شورێ منە.

شێخێ مێرێ وێ گو: مال خرابێ ولە ئەڤ خەنجەر بو.

ژنا وی گوتێ: هاها ببی تو ناڤێ (تە نەڤێت) ولو ژی پێ م نا قەی (هەر ب هندێ باخڤی). شێخێ ڕەبەن دل ب کول و کۆڤان ڤەگەڕیا دوکانا خوە. چەند ڕۆژ دوێ ناڤێ چۆن، دیسا محەمەد شورێ زێڕێ ئانی جەم شێخی و ژێڕە گوت، ئو شێخ دیسا وەکی بەرێ (پێشی) هاتە جەم ژنا خوە و ژنکێ دیسا ژێڕا گوت: حەیرا سبا، ژنەکێ وێ بینی، تێ بێی ژنا منە.

چەند ڕۆژ دەرباس بون، ڕۆژەکێ محەمەد گوتە شێخێ زیڤگرا، ئەز دخوازم ئیرو توبێی جەم من تاشتێ بخوی. شێخ گو: سەرچاڤا.

ژبەری سبێ دە، بەردەستیا (بەردەستکا) مالا شێخێ زیڤگرا هەمی گوهازتنە مالا محەمەد ئوژنا وی هات لبەر دەستێ مێڤانا ئاڤ دگێڕینی. گاڤا شێخێ زیڤگر کەتە هندرو (ب ژۆر کەت)، دی هور و مورێ وی نە، ژنا وییە؛ دەنگێ خو نەکر (خوکڕکر)، وەکە کرافی (کەرافی)، بخوە تشتەک دقرکا ویدە نەدچۆ خوار، نەزانی چاوا قەداندا، دا ڕێ بکول و کۆڤان چۆ.

هاها کی محەمەد گوتە بەردەستێ خوە ئەز دخوازم ڤان هور و مورێ شێخ ببن ل جهێ وان دانن و ژنک چو (ڤە) مالا خوە.

شێخ ب وێ دل کولیێ ڤە ڤەگەڕیا. دەستێ خوە ل دەریدا و ژنا وی چو دەر لێ ڤەکر دی، ما ل شێخ نەمانە (ڕەنگ و ڕوبیار ل شێخی نەمانە).

ژنا وی گوتێ: کورڕۆ خێرە، چ بەلاتە (چ بسەرێ تە هاتیە؟)

شێخێ مێرێ وێ گوت: قەت مە بێژە، قەی و ترسی ئەز خونو بومە (گازی کریمە) سەرتاشتێ؟! لێ چ تاشتێ، گزڤیا ماری کۆر بی، دبەر من دە نەچو خوارێ (گەلەک تێشتەکا تازە چێکر بو، بەلێ چو دگەڕویا مندا نەچو؟)

ژنا وی گو: خودێ خێر بکی چما؟

شێخی گو: ژنێ بخودێ ئەڤ راخستنا (وا ژێرا) مالا من تەڤ ل مالا وی بون، هەکە ئەز نەشاشم (شاشمی مە)، تو ژی ل وێری بوی. م ب چاڤێ خوە تو دیتی. ما قەی ئەز تە ژی ناسناکم!

ژنا وی گو: حەیرا (ن)، دەڤ ژڤان گومانا بەردە وەکە جوانمێران بە. ئەڤ دەه جارا ئەز ژتەڕە دبێژم، بەلا خوە ژڤی لاوکی ڤەکە، مێر ئەو قاس قەنجی ژتەڕە کرییە، تو چما خرابیا وی دخوازی، دلێ تە ل هندا ما وی نەپاقژە.

شێخێ ڕەبەن دل هەلاویستی، پۆشمان چو دوکانا خوە.

بو بهار ڕۆژەکێ، محەمەد گوتە شێخێ زیڤگرا: ئەزبەنی دخوازم ژڤر بارکم دەکا ئەم هەڕن چەم قادی (قازی)، سەنەدەکێ ژهەڤرە چێکن و ل هەڤ ڤحیل (حیل) بکن. دونیایە، بەلکی تە مالێ مە خواریە، یان م مالێ تە خواریە، برە گونەهێ مە دستوێ هەڤدە نەمینی!

شێخ ڕابو دا پەی (دوی) و چۆنە جەم قادی و کاغەزەک ژهەڤرە (بو ئێک و دو) نڤیسی و لهەڤ ڤحیل کرن (گەردەن) ئازاکرن) و هاتن.

ڕۆژا پاشتر محەمەد بازرگانێ خوە بارکر و برێ کەت.

شێخێ زیڤگرا گوتە ژنا خوە، ئەز دخوازم (من دڤێت) ئیرو هەتا ئەز ڤەگەڕم تو لسەر خەبتی بی بچو دراڤە نەچۆبی، هەکەنا ئەزێ تە بکوژم.

ژنکی چ کر؟ ڕابو دارەک ئانی چار چڤا (چەچەفا) خوە لێکر (تێ وەراند) لسەر قەسرێ چکاند و چ جلکەکێ پاکژ هەبو بخوەڕە هلانی و چۆ مالا محەمەد و دگەل وی بڕێکەتن و چۆن.

شێخێ زیڤگرا بوارە ڕاوەستا هەتا تەڤی بڕێکەتن و خاتر ژهەڤ خوەستن و ڤەگەڕی هاتە مال. لێ چ تەماشەکی؟! نەمال و نەژن و بسەر قەسرێ کەت و دارەک ل چارچڤێ دا، لێ دار ژهەوا قادی (قازی) گو: حەیرا وە سەنەدا خوە چێکر تو چارە دبی؟!

محەمەد ژنک ئانی و هاتە مالا باڤێ خوە. باڤ دەرکەت پێش و گوت: ئافەرم کوڕێ من تە ژنباڤا خوە ئانی؟!

محەمەد گو: هەی مال خراب، من ژ خوەڕە ئانییە، نە ژمن تو ولو دبێژن؟! هەمە کالۆ پۆرا خوە کشاند (راکێشا) و هاوار برە ژاندرما (پولیسا) دەست ل بوک گرێدان و برن جهێ سەر ژێکرن و گوتن: هەی مال خراب، کەسێ ژنا باڤێ خوە مارکرییە؟!

محەمەدی گو: حەیرا (ولە) ئامنە، باڤێ من بەلا خوە تێدایە. کر نەکر، بێ چارەیە، وێ (دێ) سەرێ وی ژێکن. لێ گاڤا چنگێ (چنگلێ) وی تازی (رویس) کرن، دیت بازبەندەک لێ گرێدایە، گاڤا بازبەند

برن چەم سولـتان و چیرۆک هەمی ژێرە گوتن، سولتان گو: زو ئەڤ لاوک ل کویە بینن. گاڤا لاوک برن جەم سولتان و چیرۆکا خوە ژێرە گوت، هەمە سولتان بەزیا چاڤێ وی ماچ کر و گوت: هەی مال خراب ئەڤ کورێ منە، باکنە ئی جهو (جوی). گاڤا کالێ جهو (جوی) هاتە جەم سولتان درو دەرکەت دەرڤە. سەرێ جهو ژێکرن و لاوک بۆ کورێ سولتان و ژنک و مالێ جهو ژ خوە کشاندە سەر مالێ.

«مالا وە تەڤا ئاڤا، هەر دو بون بوک و زاڤا».

***

پاشایی خونخور

ژ دەفتەرێت جەگەرخوینی

هاتەڤەگوهازتن

(١٩٦٤/٢/١٥)

هەر شەڤ پاشا ژنەک ژخوەرا تانی و، سبەهێ سەرێ وێ ژێ دکر. بڤی ئاوایی، هەتا رۆژەکێ ژنەک ئانی و چو نڤیا (نڤست). دوێ شەڤێدا خواسێ (زێرەڤان) سولتان لدەڤێ دەرێ وی راوەستان و فەرمانا پادشاه دانە دەستێ وی. دوێ شەڤێ دە راگرت ل (ستبولێ).

نەه مەهی ژنکێ قەدیان خودێ کورەک دایێ و کورک بناڤ سالادە چۆ. رۆژەکێ مزکین (مزگینی) دانە دیا وی گوتێ: ڤایە پاشا هات، کورک بخوە دکەنیا و دێ (دای) ژترسا دگری.

محەمەد گوتییێ: یادێ ل شوینا تو بهاتنا باڤێ م بکەنی، ئەز دبینم تو دگری، گەلۆ خێر تو کاری ژمەرە ئەشکەرا بکی؟

دەیکا وی گو: کورێ من باڤێ خوینخۆرە، رۆژا کو سەرێ خو تێخی قەسرێ وێ (دێ) من و تە هەر دووا بکوژی.بهازا ژن ئانینە و ل دووان نەبویە سبە (دو نەگەهشتینە سپێدێ).

محەمەدی کورێ وێ گۆت: ئەگەر ئەڤە (راستە) چما ئەم رانابن، نارەڤن، ژخوەرە ب جییکێ دی ناچن؟!

داوی گوت: ئەمێ بکودە هەرن؟ دەستێ وی درێژە، ئەم ژبەر خلاس نابن ئەز ژن و تو زارو، ئەم چ کارن بکن؟!

محەمەدێ کورێ وێ گو: رابە خودێ مەزنە، ئەمێ کارین خوە بپارێزن، خو خودێ کن.

هەر دو رابون تێرا خو مالێ دونیایێ برن و ب چۆلی دە رەڤیان و چۆن. دسەرێ چیاکێ ب داروبەر و بلند، دشکەڤتەکێ دە خوە ڤەشارتن. کور هەرو دچی نێچیرێ و دێ خوارنێ چێدکی. چەند سالان بڤی رەنگی مان. رۆژەکێ دێ ل دویماهییا شکەڤتێ دە چۆ، هەیها، چ بنێری شکەڤتە دور و درێژە، تژی قل (کون) و کونجە، ل وان کونجان بکا بکا (کەت - کەت) گەریا، ژنشکاڤە چاڤ ب دهوەکی (دێوەکی) کەت و ڤیرێن ژێ هات و گوت: کورۆ تو چ کەسی؟ ل ڤر چ دکی؟ دهو (دێوی، پیرهەڤییێ) لێ ڤەگەراند و گوت: حەیرا مەترسە، ئەز تەناخوم، مرۆڤەکی ناڤ سەرمن لکارم بگرم، ژترسا کورێ تە ئەز

کەتمە ڤێ شکەڤتێ، ژنک بەردا چۆ. هەلما مروڤان هلانی، دەستێ خوەدا دەستێ وی و گوت: ئەز ژکورێ خوە نابێژم هەمە ل ڤربە، بەلکی هەلما مە بهەڤ دەرکەڤی. ژ خودێ پێڤە کەس ب مەنزانی. بڤی ئاوایی چەند مەه نەچۆن، ژنکێ ژمێرکیرە گوت: حەیران زکێ من مەزن دبی، کورێ من بتە گومان کەڤی، بەلێ گومان دێ مە هەر دووا بکوژێ. دڤێ ئەم چارەکێ بکن کا چار چییە، ئەم چاوا بکن؟

دێوی گو: حەیرا محەمەدێ کورێ تەیە، ئەز بخوە نکارم دبهارا وی دە(بەرانبەری وی) تشتەکی ببێژم.

ژنکێ بەرسڤا وی دا گوت: مال خراب، ئەرێ کورێ منە، لێ بخودێ وێ مە هەر دووا بکوژی، دڤێ ئەم چارەکێ ژێرە بکن.

دێوی گوت: چارە ئەڤە، خوە نەخۆش باڤێژ (بکە)، وی ژتە بپرسی: یادێ چ بخوی؟ تو بێژە شەبەش (زەبەش - شوتی)، وێ (دێ) بێژی؛ کا شەبەش ڤێ زڤستانێ، ل کودا دبن؟ تو بێژە؛ گاڤا ئەز بچوک بوم خەلکێ دگو: دناڤا سەرێ فلان چیایی دە، وەرزەک هەیە، هەر دەم ژ شەبەشا ڤالا نابی. کورێ مێرە، ئەوێ هەری، لێ ژوێدە، دێ ژناڤ هێتە برن، دهوێ بکوژن. ژنکێ خوە نەخۆش ئاڤێت و محەمەد ئێڤاری هاتە مالێ و گوت: یادێ خودێ خێربکی، چیە چما نەخۆشی؟

ژنکا دا وی گوتێ: کورێ من، ناڤا من بژی (هناڤێت من سوتن) ئەز دکم جانێ خوە ددەڤێ خوەرە ورەقم.

کورێ وێ محەمەدی گو. دلێ تە بێژی چ یادێ، چ کاری بخوی؟ دا ئەز هەرم ژتەرە پەیداکم، مەترسە وەکو شیرێ شێرا بی ئەزێ ژتەرە بینم.

داوی گۆ: ئۆ کورێ من شەبەش، دلێ من دبێژی شەبەشا تشتەکێ دی نکارم بخوم.

کورێ وێ محەمەد گو: شەبەش ل کو پەیدا دبی ڤێ زڤستانێ؟!

داوی گو: گاڤا ئەز بچوک بوم... چیرۆکا خو هەتا سەری ژێرە گوت:

محەمەد رابو هەر دو شێرێن خوە دانە دورا خوە ئو برێ کەت و چۆ. ها ل ڤر، ها ل ور، هەتا رۆژەکێ بناڤ سەرێ چیاکی کەت. هەیها؛ چ تەماشاکی، وەرزەکێ مەزن تێدە گوندور و شەبەش تێدە دبرسکن. محەمەد یەک دو خوە شکاندن (کەرکرن) و هەسپێ خوە ناڤدە گرێدا و رما خوە چکاند و سەرێ خوە خستە خەوێ رازا (نڤست). هاە بەر هندک نزام چ چۆ، ژنشکاڤە، دهوک (دێوەک) دەرکەت و درانێ خوە لهەڤ دان (ددانێت خو چرکاندن) گوت: ما تە نەگو ئەڤ بەغچە بێ خوەدێ نینە. تە هەسپێ خوە بەردایە ناڤ و سەرێ خوە خستییە خەوێ. ما نە ئەزێ بکم پیچکی (پرتەکا) هندی گوهێ تەبن!.

محەمەد رازایە (درێژ کریە) لێ شیرێ مەزنێ خوە چنگ پێشیا وی و سەرێ خوە هلدا (راکر). دهوێ سپی و وی شیر لهەڤ دان هەتا هەستییەکێ ساخ دلاشێ هەڤدە نەهشتن، نانا شێر ژوردا دهوێ سپی و ئێک لسەر چاڤێ وی دا ئەو گوندراندە قادی.

لێ پر نەچۆ، دهوێ سور ژی ب لم لم هاتە مەیدانێ، شێرێ بچویک رابو چو پێشیا وی و هەر دووا وەکە بەرانا رابەر کەتنە هەڤ، نانا شێرێ بچویک دهوێ شور کەڤزاندە وێ ناڤێ.

ها... گەلەک پێ نەچۆ دی کو دهۆی (دێوێ) رەش ب قر - قر و حم - حم سەرێ خوە دەرانی و هات،

هەر دو شێران نەدیا (دیت) خو (چەکی شەڕی) و بو کوزکوزا وان ل دۆرا محەمەد چۆن و هاتن. محەمەد شیار بو، کو چ بنێڕی! لاشێ هەر دو دەهویا ل وێ ناڤێ دناڤ خوندا دقرقتنی و دهوێ ڕەش نیزیکانی ل وان مریە، محەمەد دزکێ خوە گوت: ئافەرم و (ڵە) وە بارا خوە کوشت، بارا من (باهرا من) مایە. ڕابو سەرخو و ڕاهشتە شورێ خوە و چۆ پێشیا دهوێ ڕەش وەکە دوعەگیدا ڕاپرکەتینە هەڤ و محەمەد ب مێرانی ئەو کوشت شەبەش ژدیا خوەڕە ئانی و هات.

گاڤا دیا وی شەبەش (زەبەش) خوار و ژناڤ نڤینا ڕابو. محەمەد سوبەهی چۆ نێچیرێ و دهو ژ ژنکێڕە گوت: مال خرابی (وڵە) ئەم نما ژناڤ لەپێ وی دەرکەڤن و قورتال (رزگار) بن.

ژنگێ گوتێ: کوڕۆ دڤێ ئەم چاراکی بکن؟ چارە ئەڤەیە: تو خو نەخۆش باڤێژێ، کو ژتە پرسی بێژە: تری دخوازم (من تری دڤێت)، تری ل فلان بەغچەی هەیە، ئەژدهاکێ مارا دناڤ دەیە ژبەر وی خلاس نابی.

دەیکا محەمەد گو: ئەز نەخوشم، ئوه ئاه ئای تری، تری بو من بینن. محەمەدی گو: دایێ ڤێ ژڤستانێ، تری ل کویە؟

دەیکا وی گو: گاڤا ئەز بچویک بوم دگۆتن ل بێهڤان فلان بەغچەی تری تم پەیدا دبی.

محەمەد ڕابو و هەر دو شێرێن خوە دانە جەم و بڕێ کەت، دێ ل ڤر، دێ ل ور هەتا جارەکێ بسەر بەغچەکی ڤەبو (هەل بو)، کو تری دمێوا ڕە (ب مێواڤە) وەکە گوهارا دالقیانە (پێڤە شۆڕە)، قەسرەک دناڤ بەغچە دەیە. هێدیکا دەرێ قەسرێ ڤەکر، هەیها! چ تماشاکی!؟ دی کو کچەکە (کا) دەلال و جوان تێدە ڕونشتییە. مرۆڤ ژخودێ دترسی لێ بنێڕی.

محەمەد دی لێکر (های کر) و گوت : کچکا دەلال تۆ ڤا درا؟

کچکێ گو: ئاکر ب مالێ کەتۆ، هەڕە بەری کو زوهای مارا ل تە ڕاست بی، دێ تە و هەسپێ تە و شێرێن تە ب هەڤرە دار قوتینی (دا عوبریت).

محەمەد گوتی: زوهایێ مارا چۆیە، کوا، ل کویە؟ چییە هەو قاس تو ژێ دترسی، مەترسە، ئەزێ سەری بپەلخینم!

کچکێ گو: ناخوە باشە. ئەڤە هەڕە پشتا قەسرێ ڤەشێرن هەتا نیڤرو کو دێ ئەژدها بێ مالێ (بێتە مال).

گاڤا کو تێ، بەری هەر تشتی، تێ دەڤێ خوە دخی (دکەتە) سنگا (سنگێ) من و هەر دو مەمکێ من دمرویسی. هەتا کو ئەژدەهوارە تێخە خوار، ئەو ژی بسەر سەرێ خوە دە دبی کلور (گلول) و دمینی. ئەگەر وی چاخی هون کار بن وی بکوژن. یانا (وڵە) وێ (دێ) وە تەڤان بخوی ئەزبەنی.

محەمەد بخوە و شێرێن خوە و هەسپێ خوە ڤە شاردن (خو ڤەشارت). هاهـ، نیڤروەکێ دی کو قرچ - قرچ ب دارا کەت و بەلگ وەشیان و بو ربەربا بەرێ داران، محەمەد ها بزدان کو ئەزدهارێ مارانە؛ نە سەرێ وی و نەبنی خوە بەردا بەر دەرێ قەسرێ، دەڤێ خوە خستە سینگا کچکێ و مژی، مژی، مژی (مێژت) هەتا دلێ وێ (کچکێ) ئێشا و هەوارە (ب هەوارڤە) هاتەخوار. مار ژی بۆ گلور (گلولک).

محەمەد و شێرێن خوە لێ گهانە هەڤ، ژخوە مەڕە ئەو ژ هەڤدی (ژێک) بژلاندن (پرتکاند) و بەزیا بەر دەرێ کچکێ و دابەر سینگا خوە و برە سەر تەختێ وێ، ئاڤ لسەر و چاڤێ وێ ڕژاند (رەشاند) و کچک شیار (هشیار) بو و دەستێ خوە ئاڤێتە سەرستوێ محەمەد و گوت:

ئەز حەیرانا تەبم، تە ئەز ژڤێ بەلایێ دەرخستم، لێ ئەزێ شەرتەکی لتە بکم: کا بێژە من کێ تو شاندە (هنارتیە) تری؟ تو شاندییە ڕێیا هات نەهاتێ؟

محەمەدی گوتێ: (وڵە) دیا (دەیکا) من ئەز شاندم ڤی جی.

کچکێ گوتێ: ناخوە دیاتە بیارە، ل دیا خوە ئەو لەمەیە (قاباتمەیە).

محەمەدی گو: تشتێ ولو مە بێژە، دیا منە ڕەبەن، دناڤ سەرا چیاکی دەیە، جن ژی ب سەرڤە نابن.

کچکێ گوتێ: دە من ژتەڕە نە گوت: ئەگەر تو ب ئا من دکی (گوهـ بدی من) وەر من لخوە مارکە، ئەمێ دڤی باغی دە بهەشتی بمینن دەڤ (دەست) ژ دیا خوە بەردە، دیاتە بیارە.

محەمەدی گو: ل من هەیە (ل سەر منە)، بێ (بێژە) بازارێ باڤێ تە ل کویە؟ ئەز تە بگەهینم باژاڕێ باڤێ تە، وەکی دی ئیشێ تە ژمن تو نەبی (تە چو ژمن نینە).

محەمەدی کچک ئانی باژاڕێ باڤێ وێ و ڤەگەڕیا جەم دیا خوە و تری دانی بەر و گوت:

ها یادێ (دایێ) تو چ دخوازی ئەر دفەرمانا تەدەمە.

دەیکا وی گو: (وڵە) محەمەد کوڕێ من تو خۆش مێری، گەلۆ تو ب چ تێ گرێدان؟

محەمەدی گوتێ: ئەز ب چار موا (مویا) ژ دوڤێ هەسپی دناڤ میزا وی بدی و لهەر دو تلێ (تپلێت) من گرێدی تێمە گرێدان.

هەمە دێ ڕابو (داوی ڕابو) چار مو (موی) ژ دوڤی هەسپێ وی کرن (کێشان) و دناڤ میزێ (میزا) وی دان (ڤەدان) ئو ئانین و هەر دو تلێن وی پێ گرێدان و گوت: دهوی (دێوۆ) کوڕۆ دە وەرێ.

گاڤا محەمەد تلێن خوە کشاندن مو ل هەستیان (لسەر هەستیان) ڕاوەستان دهوی کۆر (کۆرە) هات و گوتە ژنکێ (دەیکا محەمەدی): حەیران محەمەد کوڕێ تەیە ئەز بخو نکارم گونەهێ وی تێخم (بێخمە) قرکا (ستوێ خوە)، تو دکوژی دهێلی تو دزانی.

داوی ڕابو هەر دو چاڤێن وی دەرانین و خستن، بەریکا وی و دەستێ وی گرت و ئانی (ئینا) ئاڤێت هندروی (ناڤ) بیرێ.

هەر دو شێرێن وی ب چۆلان دکەتن ژێڕە خوارن تانین (تینا) و تاڤێتن بنێ بیرێ. بڤی ئاوایی نزام چ قاس دەرباس بو.

ڕۆژەکێ کەروانەک هاتە سەر دەڤی (دەرێ) بیرێ، هەر دو شێرا خو بەردا پێشیا وان و کرن کوزە - کوز (عوز عوز) خەلکێ کەروانی ترسیان لێ یەکی ژ وانڕە گوت: مەترسن، ئەڤ دو شێر گەدی نە (کەهی نە)، بەلاک (بەلایەک) هاتیە سەرێ وان، شێر تو جاری کوز - کوز ناکن.

شێرا دا پێشیا وان و سەرێ خوە خستن هندروی (ناڤ) بیرێ؛ گاڤا نێڕین، هەیها! چ بنێڕن، مرۆڤەک دبیرێ دەیە. گوتێ: کوڕۆ توکی؟

محەمەدێ بەلانگاز گوتێ: لاوین من دەرێخن ئەزێ ژ وەڕە چیرۆکا خو بێژم.

کەروان کندر (کنف) و وەریس بسەرڤەکرن، داهێلان و محەمەد دەرانین.

کەروان ژێ پرسی و گوت: کوڕۆ چ بەلا تەیە (چ بسەرێ تە هاتیە) چما تو کەتی بیرێ، ژکویە، ل چ دگەڕی؟

محەمەد گو: حەیران ئەز ژ باژاڕێ فلان پاشایی مە، ئەگەر هون کاربن من بخێرا خوە ببن مالا وە ئاڤا.

کەروان گو: (وڵە) کو تو ڤان دو شێران نەدی مە. ئەم تە نابن.

محەمەد: باشە برە، ژ وەڕە بن. کەروان محەمەد گەهاندە بروێ باژاڕی و شێرێن خوە برن و چۆن.

کچک ڕەمل ئاڤێتبو (چو بو نک خێڤزانکی) و زانیبو کو محەمەد کۆر (کۆرە) بویە، ژ لەوڕا تەکیاک ژبونا کۆرا ئاڤا کربو، تێدە کۆر خوەدی دکرن.

گاڤا ئێڤاری کۆر محەمەد ب کۆرا ڤە چۆنە شیڤ، کچکێ ئەو ناسکر و گوت: ڤی کۆری (کۆرەیی) ئیشەڤ ل جەم من بهێلن.

محەمەد گریا و گوت: ما من چ کریە، ژڤان کۆران هەمیان، بەختێ من ڕەشە هەما ئەز ئیشەڤ هاتمە؟!

وەرە وەرە کۆرێ بێ ئەقل وەرە، ئیشەڤ ئەز تە بەرنادم. ئێڤاری کچکێ گوتە محەمەد: هەی مال خراب، من ژتەڕە نەگوت دیاتە بیارە؟!

محەمەد گو: تو خوەدێکی تو فلان کەسی؟ بەلێ ئەزم، محەمەد زوردا گرتی و گوت:

هەی منۆ دینۆ بەختێ ژنا من نەدی بو، کێ دیبیە کودێ ژبونا یارێ خوە، ل کوڕێ خوە ولو بکی؟! خویا کو باڤێ من لسەر حەقی بو.

محەمەدی گو: باڤێ من شەڤ ژنەک تانی ئو سوبەهی ئەو دکوشت.

کچکێ گو: نانا محەمەد باڤێ تە نە لسەر حەقیێ بو. ژن ژی هەنە، ژنوک ژی هەنە ئەزبەنی. دە ڕابە ب سوزا خوەدێ بی. ئەز دەڤ ژتە بەر نەدەم هەتا یان چاڤێن تە ساخبن (ساغ دبن) یان ب هەڤڕا (پێکڤە) ئەم دمرن، دا تو زانیی (بزانی) ژن هەمی نە یەکن.

کچکێ خاتر ژدێ و باڤێ خوە ستاند (خاست) و ب دەست محەمەد گرت و چۆن.

ب سالا، ب دەما، ڕۆژەکێ ل بن دارەکێ پالدایی، کچکێ سەرێ وی دانیە سەرچۆکا خوە و هێسترا دبارینی. دی کو دو مشک ژ قولا (کونا) خوە دەرکەتن و ڕابەر کەتن (هەڤرویشی ئێک بون) یەکی چاڤێ ئێ دی بزقاند (پەرچقاند) لێ سڤک بازدا، گیایک (گیایەک) ئانی، جوت جوت (چو چو) و خستە (کرە) چاڤێ هەڤالێ خوە و هەر دو کەتن و قولێ (کونێ).

کچکێ ژی پاشی دیتی ڕابو چو ئەو گیا ئانی و چۆ خستە (کرە) چاڤێ محەمەدی. دی کو محەمەد ڕابو و دا لوتکا (لوتک ل خودان) و گوت: چاڤێ من ڤایە، چاڤێن من ساغبون. هێدی هەر دو ڤەگەڕیان باژاڕێ باڤێ کچکێ، کچکێ ژێڕە گوت: دە وەرە ڤەگەڕە، من مارکە و ل باژاڕێ باڤێ من ڕونە، هند مایە تێ ببی (تو دێ بیە) پادشاهێ باژێڕ و وەلێت.

محەمەدی گو: هو هو من سوند خوارییە، کو هەتا ئەز دیا (دەیکا) خو نەکوژم مارا ژنا ل من حەرام بی.

کچکێ گو: دە هەڕە خوەدێ هەڤال (هاریکارێ) تە بی.

محەمەد برێ دهات، هەر دو شێرێن خوە برن و پاشی چۆ دەرێ شکەڤتێ. دبێژن:

دهوی (دێوی) بو بم بمە وی گو: دە بەسە، محەمەد ل کو ئو ئەم ل کو؟ نها کورما (کرما) چاڤێ وی خوارنە.

دهوی گو: هەکە ئەز نە شاشم (شاشمی مە) محەمەد ل ڤان درانە.

ژنکێ گو: دە بەسە لۆ تو دینی!

محەمەد شۆرێ خوە کشاند و گوت: (وڵە) ئەز بکم پچکی (پرتکا) مەزن وەک گوهێ تە بن و لۆ گوت: و پێ شورا دانی دیا خو (داخو دابەر شیرا) و زاروکێن وێ تەڤ کوشتن و دەڤ (دەست) ژ دهوی بەردا و هات.

کچک مارکر، پاشی بۆ پادشاهێ وەلێت ڕوسپی و دلگەش، چیرۆکا من ژ وەڕە خوەش.

***

چیرۆکا سولتان ئیبراهیم

ژ دەفتەرێت جەگەرخوینی
هاتەڤەگوهازتن
(١٩٦٤/٥/١٦)

سولتان ئیبراهیم کوڕی سولتان ئۆرخان بو. کاری وی تم (هەر و هەر) ڕاڤ و نێچیر بو. لڤگرێ (چاڤرێ) کوشتی ددانە ژار و بەلەنگازا و ژیندار (ساخ) بەرددانە ناڤ بەغچە.

ڕۆژەکێ کوڤیەکە (کویڤیەکێ) کوشتی لناڤ باژاڕ ئاڤێتە دەڤێ (بەر دەرگەهێ) دەریێ پیرەکێ. پیرێ دەست بر ب ئەزمانا (ئەسمانا) ڤە بلند کر و گوت: وەی لاوۆ خودێ بەنی سعادا بکی ڕزقێ تە. سولتان ئیبراهیم د ڕۆژێ دە ئەڤ ناڤ: ناڤێ بەنی سعادا ددلێ خوەدە دجیکێ بلند و شرین دە هلانی.

ئیبراهیم ڕۆژ ب ڕۆژ زەر دبی، بێ تین ڕها ڤل دمینی. ئاگرێ ئەڤینێ وی دشەوتینی، هن بهن دحەلی، لێ دەردێ خوە ژ کەسێڕا نابێژی هەتا ولو بو (وەلێ هات) کو ئێدی، هەڕو ژئۆدا خوە دەر نەدکەت.

وەزیر و زیرەکێن باڤێ وی لهەڤ کوم بون، شویرا خوە دانین و گوتن: گەرەکە ئەم ژ سولتانڕا بێژن، کو کوڕێ تە، ولو بسەری وی هاتیە، ئەگەر نە، خوەدێ نەکی تشت ببی، وێ سولتان سەرێ مە هەموا ژێکی. ب هەڤڕا هەمی چۆنە جەم سولتان و ژێڕە گوتن: «هی سولتانێ مەزن ئیبراهیم نەخۆشە، لێ کەس نەخوشیا وی نزانی. ئەم تەڤ مانە حەیری (مەندەهۆش مان) دکن ناکن، دەردێ وی ناسناکن. سولتان ئەنیا خوە قورمچاند (کرە گرێ) ئو خویدان زێدە خوار ئو گوت: ڕابن زو ژمنڕە باکن سەر دوختور و بهەڤڕە بەرێ خوەدانە ئۆدا سولتان ئیبراهیم و چۆن. سەر دوختوری گو: پاشایێ من، دەردێ ئیبراهیم دەردەگێ کران و بێ دەرمانە دەردێ ئیبراهیمی دلگرتنە. دەرمانێ دەردێ ئەڤیندار ماچیکرنا یارە.

سولتانی گو: هوم... هوم... دلگرتن دژوارە. بێژە تو دزانی دەستێ باڤێ درێژە. سوزبی ئەڤ کچا کو تە

دل کەتییێ ل کو بی. ئەزێ ژتەڕا بخوازم ج زۆر، چ خۆش.

وەزیری گـو: قـوربـان، دە (دێ) بێـژە، دێ بابا (بابۆ) ژتەڕە بخـوازی، دەسـتێ پادشـاهـ درێـژە، درێژە، درێژە. لێ ئیبراهیم دەنگێ خوە ناکی، لسەر تەختێ خوە، پالدایە، ناخوازی خوە بهەژینی.

سولتانی گو: دە بێژە کوڕێ من دا ئەز ژتەڕە بخوازم.

ئیبراهیمی گو: بابا (بابۆ) هەڕن ژڤلان کەسی بپرسن.

وەزیری گو: پیرێ هوم هوم پیرێ، پیرا مالا گەلەکە وەکە تە خرا کریە، ئاخ ژدەستێ پیرا، ئەو ج دکن؟!

سولتانی گو: دە ڕابن هەڕن پیرێ و وەرن. چۆن باکرنە پیرێ، گوتێ: «وەرە سولتانی تو دڤێیی».

پیـرێ گـو: ل من ڕەبەنێ، ئـەز و دیوانا پادشـاهـ، ئەز چمـە، کـو سـولتـان من بخـوازی؟ (ولّە) باڤـۆ ئەز نابێم (هێم). ناڤدەستکێن. سولتانی. گوتێ: دە ڕابە، مال خراب، بەلکی سولتان قەنجیەکێ ب تە بکی (دگـەل تە بکت). پیـرێ ڕابو و هاتە جـەم سولتـان، ئو سـولتـان ژێڕە گـوت: بێـژە پیرێ دەردێ کـوڕێ من چیە؟ هەکەنا ئەزێ باڤێژم دەنگزێ(١).

پیرێ گو: سولتانێ من، ما ئەز چ زانم، دەردێ کوڕێ تە؛ (ولّە) ڕۆژەکێ لاشکی (لەشەکی) گوشتی ب خێرا خوە ژمندا ئاڤێت و چۆ. تشتێ کو هەیە من ژێڕە گو: خودێ بەنی سعادا بکی ڕزقێ تە.

سولتانی گو: هوم... بنی سعادا، بنی سعادا کچا مەلکێ مسرێیە.

پیرێ گو: بەلێ سولتانێ من، کچا مەلکێ مسرێ ژی ئانجەغ ئەو هێژایە ژ سولتان ئیبراهیمیی ئەز گۆری.

سولتـان ئورخان گـوتە کـوڕێ خـو کـو ناڤبەرا مـن و مـەلکێ مسـرێ نەخۆشە ئەز نکارم کـچا وی ژتەڕە بخوازم. لێ تو دەستێ خوە دبی سەر کچا کێ ئەزێ ژتەڕا بینم.

ئیبـراهیـمی گـو: ئەزبەنی ئەگـەر بەنی سعـادا نەبی ژن ژم ڕە مـەهرا ژنا ل جـانێ مـن حـەرام بی، چڤـا (چەند) ژنێ دنیایێ هەنە، هەمی خوەهێ منن.

ئورخانـی گـو: کوڕێ من ڤایە ئولکا ئالی عـوثمان لبەر تەیە تـو چ کارێ ژخوەڕە ببی، ئەز ژدەسـتێ تە ناگرم، هەڕە ژخوەڕا بخوازە. ڤایە (ئەڤەیە) وەزیرێ من ژی، ل شونا باڤێ تەیە، ئەزی ب تەڕە بشینم.

ئیبراهیم ڕابو ژ هەر تەخلیت و ڕەنگا ژمدادا، ژ چنگبلیا، ژ زیڤگرا، ژ دوکاندارا، ژ نـالبەندا بخوەڕە هلانین (برن) ئو تێرا خوە مالێ دونیایێ و لەشکرەکێ گران دا جەم خوە، بەرێ خوە دا ئوغرێ و پشـتـا خودا فەلکێ.

گـاڤا برێکەتن سولتان ئورخان باکـرە وەزیر و کـوڕێ خوە ئۆ گوت: کـوڕێ من ئەز دخـوازم تو ژ گـوتنا وەزیرێ من دەرنەکەڤی، لێ تو (چو) جارا ل مێرگا دامەنێن، مێرگ نەدبێ خوەدێ نە (بێ خودانن).

سولتان ئیبراهیم تەمەنا ژ باڤێ خوە ڕە ئاڤێت (تەمەنە بو کـر) و گوت: سەرسەرا و سەرچاڤا بابۆ و، برێکەتن چۆن کـەتن بەڕی و بەڕسـتـان چۆل و چولسـتـان، هێ ژنو سـەرێ وان کـەتنە قـافێ گـران (کـەتنە دەراڤێ تەنگ).

ڕۆژەکێ ژ ڕۆژان ل مێرگەکێ ڕاست هاتن، هەیها! چ بنێرن، هێ تەیر ب تەیرانیا خوە دسەردا نەچۆیە.

وەزیری گو: گەلی هەڤالا، سەرێ بازرگانێ خوە بگرن، ئەمێ ئیشەڤ لڤێ مێرگێ دەینن.

ئیبراهیمی گو: وەزیرێ من، باڤێ من نەگۆتبو کو، ئەمانەت، تو جاری (جارا) ل مێرگا دامەنێن.

وەزیری گو: باڤێ تە چ دزانی، تێ دخەوا خوە کەڤی، تشتێ کو هەبی وێ بسەرێ مەبێ (بێت).

ئیبـراهیـمی گـو: تو چێـتر دزانی، ئەز نکارم بێ دلیا تە بکم. ئێـڤاری وەزیر خوە گرێدا و چەند کەس بخوەڕە هلدان و ل دۆرا چادرا چۆن و هاتن. پر هند (گەلەک پێ) نەچۆ هاتـن و وەزیر کەتە بنێ چادرێ و سەرێ خوەدانی و ڕازا (نڤست).

سولتـان ئیبراهیم جلکێ خوکرن بەرخو، خو ڕاپێـچا و ڕابو بـتنێ دۆر دۆر ل دۆرا چادران زڤڕی. هاهـ، شـەڤ کـەتە نیـڤێ شـەڤێ، دێ کـو حم حم و زم زم بنوال (نهـال) و دیارا کـەت، شـەق شـەق و ئاگـر (کریسک) ژبەر درانێ وی دچن. دهێو (دێو) ژ دورڤە باکر و گو: هەی مرۆڤێ سەر ڕەشۆ تو ئاخی، دیسا ئەزێ تەبکم ئاخ وە نەگو: قەی ئەڤ مێرگ بێ خوە دێیە.

ئیبراهیمی گوت: هۆش دەنگێ خوە مەکە، زاروک و پیرک دناڤ مە دە هەنە، تێ وان بترسین خوە ل من بگرە و ڤردە وەرە من کارێ تە کریە.

دێوی گورزێ خوە هلدا (راکر) سەرسەرێ خوە و زریکاند (بادان) و ئاڤێـتە ئیبراهیمی و گو: بم، بم، بم، تو ئاخ بوی، من تو کری ئاخ.

ئیبراهیمی گوتە دێوێ خوە: ئیجا دۆرا منە، گورزەک ئاڤێتێ، ل نیڤاسەرێ وی خست و دهو (دێو) گروکرە (گرێل کرە) مەیدانێ، هێدیکا سولّتان ئیبراهیمی ئەو خشاندە بنێ نەوالێ و هەر دو گوهێ وی ژێکرن و خستن بەریکا خوە و ڤەگەڕیا بن چادرا خو و ڕازا (نڤست).

گـو: وەزیر دێ ڕابە، ڕۆژ هەلاتییـە، دڤێ ئەم بارکن، ڕیا مـە دورە، مـاچ کـولا تەیە (خـەم ل تەیە)، ژ ئێڤاردا (ژ ئێڤاری وەرە) تو کەتیە بەلک وەزیرێ ڕەبەن ل دۆرا چادرێ دگەڕی.

سـولتـان ئیبـراهیم: هەی بەلێ وەزیرێ من، حـەقێ تەیە (تەم خۆش ژبو وەزیر وەزیرێ هێـژا بنگەهێ دەولەتێ)، مـیری چی ل پشت، ئێ خراب ناسدکی وەزیری گـو: دەرابە لو ترسـونکی (بۆ ترسونکی) تە دگو: ئەم ل مێرگێ دانین ها بنێرە ئیشەڤ پێدا، دەوارێ مە دڤێ مێرگێدا دچێرن (چەرن) چبو؟ چ هاتە سەرێ م؟ تو ژی وەکی باڤێ خو ترسنوکی.

سولتان ئیبراهیم: دەولەت سەرێ تە، لێ ئەز چ بکم باڤێ من ولو گوتبو م ب دلییا نەکرنا (مەبێ دلیا وی نەکربا) وەزیر باش ژخوە دزانی.

وەزیری گـو: باڤێ تە چ زانی؟ بازرگـان بارکر و برێ کـەت و چۆن. ئەگـەر هەڤـتـەک، ئەگـەر مـەهەک دەرباس (ز) بو، دیسا ل مێرگێ ڕاستهاتن و وەزیر دەنگێ خوە هلدا و گوت: هێ سەرێ بازرگانێ خوە بگرن ئەمێ ئیشەڤ ل ڤێ مێرگێ دامەزرن.

سولتان ئیبراهیم: وەزیرێ من، مانە باڤێ من گوتیە گەرەکە ئەم ل مێرگا دانەنین.

وەزیری گـو: هو هو... باڤێ تە خـروفیـە، تە وەکـە جـارا کـریە، دیسـانێ ڕازی سـەر گـێژی هەمی، پارا (باهرا) منە، تە چ ژێیە.

سولتان ئیبراهیمی گو: ده دلێ تەیە وەزیرێ من.

ئێڤاری دیسا وەزیری چەند پەیا بخوەرا هلانین و چەند سەر با ل دۆرا چادرا چۆن و هاتن و وەزیر داکەتە بن چادرێ و ڕازا (نڤست).

لێ سولتان ئیبراهیم خوە دچەکارا پێچا و دیسا دۆر دۆر ل دۆرا چادرا زڤڕی. هاه شەڤ کەتە نیڤێ دی کو دهوک (دێوەک) هات، شەق شەقا ددانێ وییە؛ ئاکر ژ دەڤی دچی دبێژی: «هێ مرۆڤێ سەر ڕەشۆ، تو ئاخ بوی، ئەز تە بکەمە ڤە ئاخ. ماتە نەگو ئەڤ مێرەگێ خوە دینە (بخودانە)، تە برایێ من گوشتیە و ل مێرگا مە دانیە. خوە بگرە ئەز هاتم تە.

سولتان ئیبراهیم: کوڕۆ دەنگێ خوە بلند مەکە (نەکە)، تێ زاروکا ژخەو ڕاکی دڤردە وەرە، من کارێ تە کریە، ئەگەر خوەدێ بێ هەرە، ئەزێ گوهێتە ژی تێخم بەریکا خوە.

دهو (دێوی) گورزێ خو زرکاند (زڤراند) و ئاڤێتە ئیبراهیمی، دناڤ تۆزێ دە وندا کر و گوت: هێ مرۆڤۆ سەر ڕەشۆ، تو ئاخ بوی، من تو کریڤە ئاخ!

سولتان ئیبراهیم: تە دربا خوە دانا، ئیجا دۆرا (کەڕا) منە، گورزێ خوە هژاند و ئاڤێتە سەرێ وی، ئەو ژی گێر کرە سەر قادی و کشاندی (ڕاکێشا) نەوالێ (نهالێ) و هەر دوگوهێ وی ژێکرن، خستن بەریکا خوە و خوە بەردا بن چادرێ و ڕازا.

وەزیر پاشی چۆ بەر چادرا سولتان ئیبراهیم گوتێ: ڕابە ڕابە ڕۆژێ تیرێژێ خوە بەردانە سەرمە، دڤێ ئەم بارکن. سولتانێ ترسنوک، تو و باڤێ خوە، هەوقاس دترسن، هون نازکن تاحلی (تەحلی) و تەنگی نەدیتە.

سولتان ئیبراهیم: تو زانی (دزانی) وەزیرێ من ناخوازم گوتنا باڤێ خو بشکینم باڤێ من گوتبو ل مێرگا دانەنن.

وەزیری گو: تو و باڤێ خو ترسونکن (ترسونوکن)، کا چ هاتە سەرێ مە هەتا سبەهێ خەو ب چاڤێ من ناکەڤن، ئێ تە بخو چ ژێیە. تو ژخەوا شیرین ڕانابی، ما چ ژتە دکەڤی ئاڤێ؟

دیسا بەڕی بەریستان، چۆل و چۆلستان، سەرێ وان کەتە قافێ گران، ئەو دچۆن ب ڕۆژان ب مەهان، هەتا جارەکێ ژجاران ل مێرگەکێ ڕاست هاتن.

وەزیری گو: هێ سەرێ بازرگانێ خوە ڕاگرن. ئەمێ ئیشەڤ لڤێ مێرگێ بێهنا خوە بەردن (دەین).

سولتان ئیبراهیم گو: وەزیرێ من، ما نە باڤێ گوتبو ل مێرگا دا مەنێن؟!

وەزیری گو: دیسا و لو گوت ئەه؟!

سولتان ئیبراهیمی گو: تو دزانی وەزیرێ من باڤێ من مرۆڤەکێ مەزنە، ناخوازم (م نەڤێت) بێ دلیا وی بکم؟!

وەزیری ژ دەڤی ڤەگرت گو: دەین، کو باڤێ من گوتیە، باڤێ تە ترسونکە چ هەیە؟!

سولتان ئیبراهیمی گو: بەلێ وەزیرێ من.

دیسا وەکە بەرێ سولتان ئیبراهیم دهو (دێو) کوشت و گوهێ وی خستنە بەریکا خوە.

چەند ڕۆژ دوێ ناڤێ نەچۆن گهانە بازارێ مسرێ و ل دەرڤەی بازاڕ دانینو چادرێ خوە کوتان. ئەگەر گازا (گەزا) قوماش ل مسرێ ب دەه قروشا بو، وان بچار قروشا دادا، ئەگەر کوستیلک (گوستیرک) ل مسرێ بچار چەرخیا(*) بو، ل جەم وان ب یەکی (قروشەکی) ددان. هەر تشت ب نیڤ نرخی دفرۆت.

خەلکێ بازاڕ ب کڕین و فروتن هەمی قورژینە(**) (خڕڤە بونە) سەر وان دەنگ بولێت دکەت (وی جهی دەنگ ڤەددا).

بێژە مەهەک دو چۆن. ڕۆژەکێ سولتان ئیبراهیم گوتە وەزیرێ خوە کو ئەڤە چەند مەهێ مەنە، ئەم هاتینە هێ مە تشتەک نەکریە، ما ئەم هاتینە کڕین و فرۆتنێ؟!

وەزیری گو: ها ها... ئەز ئیرو چۆمە بازاڕ من دوستەکێ خوە دی بەلکی سبا ئەم هەڕن مالا وەزیر ب هەڤڕە نان بخون. ئەز لبەر گوهێ وی خم (کەمە گوهی) نانا خلاس، هەوە ئەم ئێدی لێ بپرسین. هنگی خوە ڕاگرە، بێهنا خوە فرە بکە، هەر تشت ب سولتانی بێهن تەنگی نابی ئەزبەنی. سولتان ئیبراهیمی گو: بەلێ ئەزبەنی. سولتان ئیبراهیم زانی کو تشتەک ژ وەزیر دەرناکەڤی، دڤێ خوە ل هیڤیا وی نەهێلی، ژ لەورا، ڕابو سەر خوە و بەرێ خوەدا بازاڕ و چۆ. ها ل ڤی یالی، ها ل وی یالی، خو گەهاندە نێزیکی مالا مەلیکی و چاڤێن خوە گەراندن، دی کو پیرەکە ڕەبەن، بەلەنگاز لێ پاقژ و مریس (بژوین) دشکەڤتەکێ دە دمینی، خوە بەردا هندرێ شکەڤتێ و گوت: یا دەپیرێ (داپیرێ) تو مێڤانا ناحەوینی؟!

پیرێ گو: سەرچاڤێ دیا خوە بێ کوڕێ من، هەکە تو ب حالێ من ڕازی ببی ئەزێ شمکا تە دەینم سەرسەرێ خوە ئەزبەنی.

سولتان ئیبراهیم: ها ژتەڕە دەه زێڕ، هەڕە شیڤا مە بکڕە و ئێ مایی ژبونا هندرو خەرج بکە (بەزخینە).

پیرێ بولۆتک ب جارجی دە ڕڤیا (بەزی) و چۆ هەتاکو بیست تشت دڤا بو کڕین وڤەگەڕیا نڤینێن پاقژ و خوارن ژ سولتان ئیبراهیم ئانین و هات.

سولتان ئیبراهیم: دایێ خوە دێکی چ کار دکی، چەوا ئەبورا خوە دکی. نانێ تە ژکو دەردکەڤی؟!

پیرێ: کوڕێ من ئەز دەبینا بەنی سعادا کچا مەلکێ مسرێ مە. هەر ڕۆژێ ئینیا ئەز دچم سەرێ وێ دشوم، ژ من پێڤە کەس لاشێ (لەشێ) وێ نابینی ئەو ژی من بڤی ئاوایی خوەدێ دکی، لێ چ خوەدی کرن تێ دبینی.

سولتان ئیبراهیم: ئاه یادێ ناڤێ بەنی سعادا خۆشە، بربنێ کوڕێ تە پێ دەرمان دبن، من خوە ل خوەدێ و لتە گرتییە، کو تو ناڤبەرا مەدە هەڕی (بچی) و بێی، هەکە بەنی سعادا لسەر دەستێ تەهەڕی بکی، ئەزێ بکم کو هەتا شمکا لنگێ (پێ) تە زێڕین.

پیرێ: ئەڤ گەها خوەدێ و دیاتە، هەشتە، سبا (سوبەهی) سەر شوا وێیە ئەزێ ژێڕا بێژم.

(*) چەرخی، جۆرەکێ پارابو.

(**) قورژین = کوم بون.

سولتان ئیبراهیم تێرا وێ پەرە دانی و گوت: دیا (یادە) پیر، ئەز کوڕێ سولتانێ دینێ ئیسلامێ مە، ژ ستانبولێ مە خوە ل خوەدێ و ل تە کرییە، ئەگەر بەنی سعادا نەگەهی مە، ئەزێ دترسم ل ڤر بمرم ڤەنەگەڕم مالا خوە.

پیرێ: خریق خریق دەست ب گرییێ کر و گوت: تو کوڕێ سولتانێ دینێ ئیسلامی بە و تەخوە ل مەگرتبە؟! سۆزێ خوەدێ ل جانێ م کەتبێ ئەگەر بەنێ سعادا بمری ژ ئاخێرا و بمینی وێ ژجانێ تەڕەبی، ئەز دیا تەمە، ئەو دناڤ پەڕێ تەیرا دە، ل ئەزمانێ (ئەسمانێ) هەڤتا (هەڤتێ) بی، ئەزێ وێ ژ تەڕەبینم. مەترسە، ئەڤ گەها (گەڕا) خوەدێ و ملێ منە.

سوبەهێ پیرێ چۆ سەرێ بەنییێ بشوی (بشوت)، ب پیلوکاڤە (پەیبکا) هلکیشا ژۆر دی کو بەنێ «بەنی سعاد» ل ژۆرا ڕاوەستایە.

پیرێ دەڤ بکەنی گو: دە بەسە ژخوەڕە مێرەکی بکی، ئەم ژتە خلاسین ئو تو هەتا کەنگێ تێ بەلا سەرێ مەبی، لێ شرینا بەر دلێ خەلکێ.

بەنی سعادێ، نە دەیکری (دەینەکری) بهنەک (پێهنەک) ل سینگا وێ دا و ئەو دپێپولکادا تراکر (گرێل) کر، کندری بنێ قەسرێ، بەردەستیا خستە ناڤ تژەکێ و ئاڤێتن هندروی شکەڤتا وێ.

ئێڤاری ئیبراهیم سولتان هاتە مال چ ببینی؟ دی کو پیرێ بویە دناڤ جیادا نرا نرا (نالا نالا) وێیە، هەسیەکێ ساخ دلاشێ وێ دە نەمایە، سولتان ئیبراهیم ڕابو چۆ سوکێ ژێرە دەرمان ئانی و لاشێ وێ دەرمان کر و خوەدا بەر سەرێ پیرێ و گوت: مەترسە داپیر، چ دخوازی، ئەزێ ژتەڕە پێک بینم.

پیرێ کەنیا و گوت: تو گوهێ خوە مە (نە) دێ، ژمن پێڤە کەس نکاری سەرێ وێ بشوی (بشوت)، چەند ڕۆژان برە ولو نە شوشتی بمینی وێ (دێ) بخوە بێ لبەر من بگەڕی.

هاه چەند ڕۆژ دەرباس (ز) نەبون قەرەواشا بەنی سعادا هاتە مالا پیرێ و گوت: یا دەپیرێ، دە ڕابە خاتون تە دخوازی، دە ڕابە چییە ل تو نەهاتیە باشە کو وێ تو نە کوشتی، هنگی زمانێ تە درێژە. ئاخ دەڤ ژڤی زمانی بەرنادی.

پیرێ گو: «هەمە هەڕە تو سەرێ وێ بشو (ولّە) یادێ ئەز نایێم.

قەرەواشێ گو: یادی تو دیا وێی، ئەز ڕەبەنا خوەدێ، هنگێ (کەنگێ) دوێرم نێزیکی وێ ژی ببم؟ پوک! پا (ولّە) وێ سەرێ مە بپەچقینی. نا (ولّە) یادێ ئەز ڕەبەنا خودێ چما هاها. ئەڤ ژمە کێمە ببی، توڤێ ژی ناخی ستوێ من؟!

پیرێ گو: ئەز چما دیا وێ مە برە (بلا) ژخوە ڕێکەکێ پێدەکی. تو جاری ئەز شیرێ بەرێ خوە لێ ڤحێل ناکم. مامە چ گوتبو ولو ل مەکر؟! کچک (کچکێ) ژێرە بێژە بی (ولّە)میڤانا من هەنە، ئەز نکارم ژەڤ ژمێڤانێن خوە بەردم.

قەرەواشی چۆ و دەنگدا ڤەگەڕیا و گوت: بەنی دبێژی: برە یادە پیرێ ب مێڤانا خوەڤە بێن، ئەز گەلەک پوشەمانم (پێشەمانم) دلێ من پێ شەوتی (سوت) من بیریا وێ کریە برە (بلا) نهابێ.

دیا پیر، دەستەک کنجێ ژنا ل سولتان ئیبراهیم کر و داپەی خو و چۆن.

بەنییێ (بەنی سعادێ) گو: دێ سەر سەرا و سەرچاڤا تو ب مێڤانا خوڤە، لسەر هەر دو چاڤێ من بێی. یادە پیرێ ئاخ خوزی تە زانیبونا چ هاتیە سەرێ من تە ولو نەدگۆت.

پیرێ گو: چ هاتیە تو بێژی، کچا مەلکایە، ئەم ژار و ڕەبەن و ڕوتن کارێ زالم و زۆرکەرا دهەر چاخیدە ئەڤە. زورزانی ژ بەرزانی، ئەم ژ زۆرە چڤا بکن بەر چاڤێ وە خویا ناکی ئەی (هەی) چەند دلێ وە هشکە (رەقە)؟ هون ژخوەدێ ناترسن، خونخوار و مێرکوژ و تالانکرن، یادێ چما هونی نە بژین؟!

بەنییێ: دە وەرن، ئەزێ چیرۆک و سەر پێ هاتیا خوە ژ وەڕە بێژم، هەکە دلێ وە ژی ب من نەشەوتی، هون ژی ب دەردێ مە نەگریان، خو ژخوە هەمی ڕاستە!

پیرێ: چ بسەرێ تە هاتیە دناڤ پەڕتەکی (پەڕێت) نەعامادا، ل قەسرا بەگلەرا دژی، هەزار ڕەنگێ خوارنێ ڕۆژێ لبەر دەستێ تە دجڤن، کێ بکوژی کێ بەردی، کەس نکاری دەڤێ خوە ڤەکی، ژخوە تێ بێژی و لە یادێ ژ مەڕە مەبێژە هەکە ژمێڤانا منڕا بێژی ئێ (یێ) من بخوە کیشێ مەژێ تو نەیە.

بەنییێ (بەنی سعاد) یادە پیرێ دە گواهێ خوە بدە من، پاشی گازندا بکە. ئەز هیڤی دکم دلێ خوە نەگری (دلێ تە نەمینت) ئاخ یادە پیرێ تو ژمن باوەر ناکی!

پیرێ: بێژە یادێ بێژە، ئەم لتە گوهدار بکن، بەنێ بێ کا چ بسەرێ تە هاتیە؟

بەنییێ: هو... یادە پیرێ ئەز بەنی سعادا بوم، کەڤوکا پشتا پەردابوم، شرینا بەر دلێ دێ بوم، دەلا بەر دلێ باڤێ بوم. گرتن و بەردانا مالێ تەڤ ددەستێ من دە بو. ڕۆژێ من سەد تاخم لهەڤ دگوهوڕتن. یادە پیرێ قەرەواشەکێ من هەبو شرین و دەلال بو، من چ بخوار (خوارنا) وێ ژی دخوار، من چ وەرگرتا وێ ژی وەردگرت، ئەز بێ وێ ب جهەکی دە نەدچوم، ئەبۆرا (سەبرێ) من بێ وێ نە دبو (دهات).

ڕۆژەکێ ئەز ژێ غەیدیم و من شەقامەک لێدا، یادە پیرێ ئەز چ بێژم وێ شڤەک ژبەر پشتا خو دەرانی و دانی من، دیتا کو من دی ئەزێ خەزالک و کو چک و کولانا ڤەبازدم، هاسنگر چا کوچێ خوە داڤێژن من، خەرات تەڤسو وێ خوە دمن وەردکن، سولکر و کوچکر، دەرپێک و شەکالا داڤێژن من. ئەز چ بێژم ب زۆر و دژواری ئەزگهامە سەرێ چیاکێ بلند. لێیا یادە پیرێ ئەز دگەهیم خەزالا ژ مەڕەڤن دگەهیم گور و کیروشکا دۆرێ من دچن. ئەز بتنێ دگەڕم دکول و گومان و دەردا گێژم.

یادە پیرێ ژ نشکاڤە، جارەکێ ئەز ل خەزالەکێ ڕاست هاتم وێ ئەز بێن کرم و من ئەو بێن کر، مە هەر دوا هەلما هەڤ هلانی، بونە هوگرێ هەڤ، ب هەڤڕا دگەڕیان، گاڤا ئەم دگهانە قورانک (قانەک) گیا، من سەری دچلیاند دخوار، وێ بنێ وێ دخوار دعورت (دادعویرا) و دگهانە کسولک. ئەڤ من تەڤا سەری دمێت وێ ئال بن دمراست (دمرویسی). ئیڤاری ڕادزان (درازان) دەستێ مە دبن سەرێ هەڤدە. یادە پیرێ ڕۆژەکێ لبەر پالکێ (بەتەنەکێ) ئەم دچەریان، هایا مە ژ بایێ فەلەکێ نەبو، خودێ شەش توپا تێخی، ماد و نێچیرڤانا سەر دمە دانین و ئەم ژهەڤ ڕاتەقاندین (ژێک ڤەکرین)، ئێدی یادە پیرێ ئەز نزام، هەڤالێ گرتن کوشتن، ڤەڕەست ژستێرکا وا، چ لێ هات ئەز نزانم. دیتا (دیتنا) کو مە دی، ئەزێ بەنی سعادا داوا کراسێ من ل دار و دەڤیا دکەڤی، لبەر گوندەکی نە سوار نە تاژی من ل شڤانا کرە گازی، خەلکێ گوند، ب دەف و دیلان ئەز گەهاندم مال. ژ وێ ڕۆژێ پێدا، من مارا مێرا ل خوە نە

دروست کری. ژ وێ هەڤالیێ پێڤە ئەز مێرا ناکم وەکی ناڤێ مێرکرنی (شو کرنێ) لبەر دەرگەهێ من خی (دانی)، ئەز دین دبم تێم کو وی بکوژم. پڕ باشبو کو تو ب ساغی ژدەستێ من دەرکەڤی. ئاخ ئاخ خەزالێ هەڤالێ. ولو گوت و بسەر سولتان ئیبراهیم دەهاتە خوارێ و دل ژێ چۆ (هاژ خو نەما).

پیرێ ئاڤ لسەرچاڤێ وێ ڕەشاند و گوت: دە ڕابە کچا من، دەردێ تە گرانە، ئەز ژ ئیرو پێڤە لتە ناگرم. تو چ بکی دەستورا تە دایی بە خاتونێ وێ خوەدێ تە و خەزالێ تە زو بە درەنگ بە بگەهینی هەڤ. دە ڕابە کچا من ئەز سەرێ تە بشوم درەنگە مێڤانا مەژی. پیرێ سەرێ وێ شوشت و ب هەڤڕە ئەو مێڤانا خوە داکەتن خوارێ و پیرێ دێ لێ (هایدار کر) و گوت:

دە ئیجا بار کەتە سەر ملێ تە، پیرێ چیە و ژ خوەڕە بخەبتە.

سولتان ئیبراهیم: مالا تە ئاڤا یادە پیرێ، ئەز ژبیر ناکم ولو گوت و دەستێ خوە کر ل بەریکا خوەڕا و کولمک (مستەک) زێڕا بەردا، داوا پیری خودایێ و چۆ مال.

وەزیری گوتێ: ها ئیبراهیم پاشا ل چ دگەڕی، تو نابێژی، هنەک تە بکوژی پاشی خوە ژدەست باڤێ تە خلاس ناکم، ما تو هاتی هەڕی ژ خوەڕە ل کەیفێ بگەری.

سولتان ئیبراهیم لێ ڤەگەڕاند گو: بەلێ وەزیرێ من، حەقێ تە هەیە، لێ ئەز دخوازم بزانم کا تە چاوا (چ) کر، چیرۆکا مە گهایە کو؟!

وەزیری گو: هاها... چیرۆکا تە، چیرۆکا دەستگیرانا تە، چیرۆکا حوسنەتا بەنی سعادا خاتون لبەر قەداندنێیە. هنەک مایە، لێ هنەکێ بهنا فرە (فرەه) ژ چیرۆکێ و لورە دڤێ. بهنا تەنگ خوەدێ خوە ل دوژواریێ ڕاست دکی.

سولتان ئیبراهیم: بەلێ وەزیرێ من بهنا فرە دهەر کاریدە باشە.

ما ما ما، باشە، باشە، نێزیکە نێزیکە کو، گو: چەند ڕۆژ نەچۆن ئیبراهیم داکەتە جەم زیڤگر و گوت: مام هوستا، دخوازم ژ مەرە خەزالەکە زێڕینو لسەر سینگن (سینیەکا) زێڕین دیلانێ بکی، چ قا (چەند) دخوازی ئەزێ بدم تە و تەنبورکە زێڕین ژی ل ڤێرە چێکی.

سولتان ئیبراهیم، دەست ئاڤێتە خورجە زینا خوە، کوما زێڕا لبەر کرە لود (لبەر کرە کوم) و گوت: «چ قا بخوازی بدم تە. چەند ڕۆژ دوێ ناڤێ چۆن، سولتان ڤەگەڕیا، دی کو چاوا گوتیە هێ چێتر پێک ئانیە.

سولتان ئیبراهیم ڕاهێشتە تەنبورا خوە و دەست بسترا خەزالێ کر و خەزال وێ لسەر سنییێ بی گوڤەند و سەما دکر. خەلکێ چارچییێ ب جارەکێ بسەردە قوژرین (لێ کوم بون)، لێ دەرباس بون تونەبو (جهێ پێیی نەبون).

قەرەواشا بەنی سعادا هاتبو ژێڕە تشتەکی بکڕی. لێ گاڤا دەنگێ سولتان ئیبراهیم کەتە گوهێ وێ (ب گوه کەت). سوبێ هاتبو ڕو چۆ بەر ئاڤاهییێ، ژ نوکا هاتە بیرا وێ ئو لسەر خوخست و دەڤ ل لێڤا خوکر (لێڤا خو گەزت) و گوت: (ولّە) وێ بەنێ بێ بۆرێ سەرێ مە ژێکی، مە چ بسەرێ خوکر (ئینا) ل من ڕەبەن.

هێ تو (چو) چاڤ ل خاتونێ کر زۆردا گری (بەردا گرییێ) و گوت: خاتون، ئەز دبەختێ خوەدێ دە

بهێلە ئەز دو گوتنا بێژم، پاشی تو چ دکی بکە.

بەنی سعادا: هی ونیک دیلێ تێ چ بێژی، (ولّە) ئەز تایێ پۆڕ (مویەکی) بسەرێ تە ڤە ناهێلم. بێژە بێژە، کا تێ (تو دێ) چ بێژی، تو دخوازی خوە ب درووا خلاس کی؟!

قەرەواشێ گو: خاتون: پانایێ گوتن، خاتون، خورتەک، چەلەنگ و حجێل دزێر دکنجێ زێڕیندا خەملاندی نتبوکە زێڕین لسەر چۆکاوی دبێژی و خەزالەکە زێڕین لسەر سینە زێڕین گوڤەند و دیلانێ دکی، خاتون دبرە دبێژی:

خەزا لا من، دەلالا من، خەزالا لبەڕیا ژێڕی

خاتون بسەرێ تە و باڤێ تە کم، ئەز هەتا نهە مام، ئەگەر تو ناتی (تو نەهێی) هەتا سباهی ڤی چاخی لبەر دەنگێ وی بمانا

بەنی سعادا: کچێ پور کوڕێ ل کویە؟!

قەرەواشێ گو: خاتون ل چارچی لسەر دوکانکێ ڕونشتییە و بازاڕ تەڤ لێ گهایە هەڤ ڕێ دەریا نەمایە.

بەنی سعادا دەڤ ژ قەرەواشی بەردا و بازدا ئۆدا خو و گوت: یادێ ئەز دخوازم دەنگبێژەک هاتە چارچی (قەیسەرییێ) تو بشینی وی بینی ئۆدێ، ئەم ژ خوەڕە لێ گوهداری بکن، یادێ ب سالوخا چارچی تەڤ لێ کوم بونە، جڤا دەنگێ وی خۆشە. یادێ حەیرانێ نها بشینە برە (بلا) بێ.

دێ گو: برە بێ کچا من برە بێ، ئەز نها بشینم بێ، برە ئیشەڤ ل جەم مەبی.

گاڤا سولتان ئیبراهیم هاتە مالا «مەلک» و دەست دبروک و سترانا خوەکر خەلکێ مالێ تەڤ لێ کوم بون و ژ هەڤڕە دگوتن: جڤا دەلالە، چڤا چەلەنگە چڤا جوانە؟!

پشتی (پاشی) کو لیستکا خوە قەداند، خاتونێ گو: هەڕن هەسپەکی ژێڕە پێشکێش بکن.

سولتان ئیبراهیم: نا خاتون ئەز نەئێ هەسپا مە، دەولەت سەرێ باڤێ تە ب هزاران هەسپ ل ئەختەخانا باڤێ من گرێدانە.

بەنی سعادا: کوڕۆ هەڕە ساکوییێ باڤێ من ئێ کولابدون (کەلابدین) ژێڕە بینە.

ئیبراهیم سولتان: خاتون ئەز نەئێ ساکووامە، دەولّەت سەرێ باڤێ تە کنجێ من دبینی هەمی ئاڤزێڕکرنە، ئەز دکارم، ب زێڕا بازاڕێ باڤێ تە ب جارەک بکڕم و نەفروشم.

بەنی سعادا: لێ ما تو چ دخوازی، چڤا ب ترۆ فڕییە؟

سولتان ئیبراهیم: خاتونا دەلال، تشتێ کو بسەرێ من هاتیە ئەز ژ تەڕە بێژم، تێ ل دەردێ م بگری ئەز نە دل بژوکێ گرش و گوڕم (نە پێتڤی سامان بون) ئەز ل ئامانج و داخوازێ خوە دگەڕم.

بەنی سعادا: چکا (چەوا) بێژە چ بسەرێ تە هاتیە، تو خودێ کی؟

سولتان ئیبراهیم: ئاخ خاتونا م، پا ئەز چ بێژم دلێ وە ژی نەخۆش بکم. خاتون، ئەز سولتان ئیبراهیم کوڕێ سولتان ئورخانی بوم، تم ل نێچیرێ و چۆلابوم، هایا من ژبایێ فەلەکێ تو (چو) نەبو. ئاخ خاتون بەردەستکێ من هەبو لبەر دلێ من گەلەک شرین بو، خوارن و چەک و کونجی وێ ژئێ (ییێت) من بون.

ڕۆژەکێ خاتونا دەلال، ئەز ژی غەیدیم (پوسیدە بوم) من سیلاک لێ خست (من للەهەک لێدا)، هە من نەدی خاتون، شڤەک ژبەر پشتا خوە دەرخست (ئینادەر) ڕاوەشاوندە من، ئەز چ بنێرم خاتونا دەلال دینا (دیتنا) کو من دی، ئەز خەزالەکم و دچارچی ڤە دبەزم، هەریەک تشتەکی دمن وەردکی. ب زۆری من خوگەهاندە جی ئاخ. ئەز ئێدی هەمە بەسە من سەرێ وە کێژکر، چیرۆکا من دۆر و درێژە.

بەنی سعادا: نا نا نا، بێژە چێرۆکا تە سەر پێ هاتیاتە گەلەک خۆشە ئەز دخوازم لێ گوهداری بکم، ژخو (نێ ژخو) چیرۆک بهنا مرۆڤ. فرەه دکن ئاه، دە بێژە بێژە، بسەرێ باڤێ من تێ بێژی.

ئیبراهیم سولتان، بەلێ خاتونا من، ئەز گهامە چێی (چیایی)، لێ ئەز خەزالا دبینم، ژمن دڕەڤن، ئەز گورا دبینم ژ من دڕەڤن، ئەز کۆڤیا، هرچا، کروشکا (کێڤروشکا)، ڕوڤیا چ دبینم ژ من دڕەڤن.

ئاخ ئاخ... خاتونا دەلال، ژ نشکاڤە ل خەزالەکێ ڕاست هاتم، ئەو بەر من ڤە هات و ئەزبەر وێ ڤە چۆم، مە هەڤدی (ئێک و دو) بێن کر و ئەم بونە هۆگر و هەڤال. ئێدی ئەم ژ هەڤ ڤەنەبون. ئاه ئەز دترسم دلێ وە نەخۆش بکم خاتون. دەکا بەسە بەلکی خەوا وە تێ. ڕازن (بنڤن).

بەنی سعادا: نا نا بێژە خەوا م نایێ ئەز دخوازم تو چیرۆکا خوە، ڤێ چیرۆکێ نەقەدینی (بڕی) بێژە خوەدێ تە بهێلی بێژە.

ئیبراهیم سولتان: خاتونا دەلال من گولک ئاڤ بدیا من بادکرە هەڤالا خوە وێ ئاڤا پاقژ دمێت (فڕدکر) ئو من ئەگرەک دمڕاست (مێژت).

من تومگ (دەستەک) گیا بدیا وێ چکایی و کانک دخوارن و من قدیدان ئەم دبەر پالکی (بەتەنەکێ) دە دگەڕیان و دچێریان. خوەدێ تۆپەکێ بێخی مالا دو نێچیرڤانا نازی ئو تونێ خوە بەرا مەدان ئو ئەم ژ هەڤ دا قەداندن.

دینا (دیتنا) کو م دی ئەز لبەر گوندەکی، کراسێ من لدار و دەڤیا حەربلی (پرت – پرت) بو، دناڤ شەڤارە ئەز هاتم گوند ئو بدەف و داهول خەلکێ گوند ئەز گەهاندم مال. ئاخ سەد جار ئاخ، خاتونا دەلال ئەز نزانم خەزالا من کوشتن (کوشت) یا گرتن، نزانم ب کودە چۆ. ژ وێ ڕۆژێ ڤردە من مەهرا ژنا ل خوە حەرام کریە، ئەز دگەڕم، یا دمرم یا سالۆغی (سالوخێ) غەزالا خوە هلینم (دەنکوباس زانین).

هێ چیروکا خو نە قەداندیە سولتان ئیبراهیم قیڕێن پشتا پەردێ کەت دەنگ ژێ بلندبو گو: بەسە حەیران، تە کچکا مە کوشت. قیڕ قیڕ و هەوار کورت و پست ئاڤ ئانین و بسەرێ وێ داکرن.

گاڤا بەنی سعادا هوشیار بو، ڕابو دەنگێ خوە هلدا و گوت:

یادێ بەر مەدەن، ئەڤە خەزالێ من، ئەڤە، ئەڤە ئەڤەیە.

هێدکا دایک ڕابو و خوە گەهاندە ئۆدا باڤێ، مەلکێ مسرێ، گوت: حەیران کچا تە لسەر (ژبەر) ڤی مێرکی – دین بویە، دبێژی خەزالێ کو من گوتی، ئەڤە ژڤی پێڤە ئەز مێرا ناکم.

مەلکێ مسرێ بەرێ خوەدا خاتونی و گوت: خوەدێکی نە کوڕێ شڤان و گاڤانی، قەنا ئەم (دانە ئەم) شەرمکار (شەرمزار) نەبن.

خاتونێ گو: ولّە حەیران ئەز نزانم لێ ئەو دبێژی ئەز کوڕێ سولتانێ دینێ ئیسلامێ مە ژ باژاڕێ

ستامبولێ هاتم ل خەزالا خو دگەڕم.

مەلکێ مسرێ گو: مالا خودێ ئاڤا ئەو نەکەسێ دییە، برە (بلا) سبێ ئەز وی بینم، ئەگەر هێژابی، ئەزی کچا خوە بدمێ.

گاڤا چاڤێ مەلکێ مسری ب سولتان ئیبراهیم کەت، ژ بەرڤە ڕابو ئو چو هەر دو چاڤێ وی ڕاموسان و گوت: وەرە دەستێ من، من کچا خوە داتە.

مەلکێ من: ئەز مروڤەکێ سێوی و سونالم، سوبەهی ئەمێ ب سواری و گوڤەند بێنە مالا وە، و کچاتە بخوازن وەرهل و قەلەن (دەستگر و نەخت) بدن و پێک بینی ئو ب جوامێری ئەمێ کچاتە ب سەرفەرازی و دلشادی دەرباسکن.

مەلکێ مسرێ: ئافەرم کوڕێ من ئەڤە ئا (یا) جوانمێرایە، دە هەڕە ئوغرا تە یا خێرێ بی. سولتان هاتە بن چادرێ و ڕازا. سبەهێ زو وەزیر هات و دێ لێ کر تێکر و گوت:

رابە ڕابە دەلالێ من، ڕابە برە دلێ تە خۆش بی، ئەز چۆمە مالا وەزیر و من ل جەم وی تاشتێ خوار، گەللەک وەزیرێ مسرێ باشە، ئەز گومان دکم وێ ئاری مە بکی و (ولّە هی) من ژێڕە نەگۆتیە لێ ئەزێ بێژم. دە ڕابە ڕابە خلاس خلاس.

سولتان ئیبراهیم: وەزیر فەرمان بکە برە (بلا) سوار سواربن، دەف و دودک و دهول و زوڕنە ئوسا زو ئاواز بدن، ڕی سپی و ڕێزان بکەڤن پێش و هەڕن دەورا قەسرا مەلک دیلانێ بکن، ئەمێ هەڕن بخوازن بەسە، یا ئە، یا نا (نە).

وەزیری گو: ئەمان وەکە باڤێ خوە مەکە. ئەم ژی بدینی چێ نابی ئەم نکارن ولو (وەسا) زو هەڕن بخوازن.

سولتان ئیبراهیم: ئەز بێژم دڤێ ئەم هەڕن، دڤێ ئەم هەڕن ئیش پێک هاتیە.

ب هەڤڕە سوار و پەیا بڕێکەتن و دانە دۆرا سولتان و وەزیر چۆنە مالا مەلک و کچا وی خوەستن (خوەست) ئو نائین (ئینا).

چەند ڕۆژ نەچۆن بەرێ خوەدانە باژاڕێ باڤێ خوە و بڕێکەتن.

مەلکێ مسرێ خەمل و خێز و دیاری و نیشان گەلەک ب وان ڤە کرن و ب وان ڕەشاندن.

گاڤا گهانە مال، باڤێ وی ژێ پرسی و گوت: کوڕێ من وەزیرێ من چاوایە؟

سولتان ئیبراهیم، دەستێ خوە خستە بەریکێ و شەش گوه ئاڤێتن بەر باڤێ خوە و گوت: سەر پێ هاتنا من ئەڤە بو:

بابێ وی وەزیر ئاڤێتن دەنگزی (کرنە دگرتیخانێ) دا، گو: هێ ژنو گوڤەندا ئیبراهیم لدار ڕابن.

ئەو هەر دو بهەڤ شابون و ئەم دل ب کول و خەم ژهەڤ بەلابون.

***

میرێ هەکاری

ژ زاردەڤی پیرەژنەکا بوتی گولا ئاڤدەلی

ژی ٧٠ سال

رۆژا ١٩٧٦/١/٥

دبێژن میرێ هەکاری سپنە ڤەگرت و هەر دو دەرگەهێن ئامێدیێ دور لێ گرتن و نامە بو پسمیرێن ئامێدیی ڤرێکرن گوتێ: دڤێت چەکا دانن و دەرگەها ڤەکەن چو بەرەڤانی بوە ناهێتە کرن. میرێ ئامێدیێ بەرسڤا میرێ هەکاری دا گوتێ: دار خازاتە ژخویە، ئەم ژی مێرین تو هاتیە سەر باژێرێ مە، ئەم دێ بەرەڤانییا خو کین. میرێ هەکاری نامەکا دی دویرا هنارت و تێدا گوت: ئەڤە من ژنوی هنار چاندن، هەتا ژێ نەخوم، ئەز لەشکرێ خوە ناکشینم (ناکێشم).

پشتی هەڤت سالا بلوکە (محاسەرە) دای، پسمیرێ ئامێدیێ چفنییەک (لەنگەریەک) یا پەلاڤێ تژی سەرگوشتێ کەوا دگەل نامەکێ بۆ میرێ هەکاری هنارت، تێدا گوتێ: ئەڤە هەڤت سالە ئەم دبلوکێدا ماینە هەڤت سالێن دژی خارنا مە دێ هەر ئەڤە بت.

میرێ هەکاری بەرسڤا وی نڤیسی گوت: دیارە هەر ئەو برنج مابو هەوە کریە پەلاڤ و کەوا ئێکی ڤەکوژتییە یان ل نک ژنە بیلێ یان ژی ل نک پیرەژنەکێ. ئەم پێدڤی نینین، هەکار و بێباد بدەستی مەنە (ددەستێ مە دانە)، بەلێ ب شەرت چەکا دانن (تەسلیم ببن) و نەترسن و باش پشت ڕاست بن، ئەز ناهێلم خو دلوپەکا خوینێ برژی. هەر دو دەرگەها ڤەکەن دەرگەهێ زێبارێ (دەرگەهێ ژۆری) و دەرگەهێ مویسلێ – سەقاڤا (دەرگەهێ ژێری) ئو بلا هەر کەس لبەر دکانا خو لسەر کارێ خوبیت، دێ لەشکرێ مە ددەرگەهەکی ڕا بێت باژێری و ددەرگەهێ دیرا دەرکەڤێت ئو ب شوندا ڤەکێشین.

دەمێ ئەڤ کاغەزا میرێ هەکاری خوەندن هاتە قبول کرن و جابا میری ڤرێکرن (هنارت). ئیجا میری فەرماندا و لەشکر ڤرێکر باژێری پاشی ڕاسپارتی کو هەر کەسێ خرابیەکێ بکت ئەز دێ گوهێ وی برم. چاخێ کو لەشکر دەرباز دبو سەربازەکی ژ عەشیرەتا قەلوینا وی شکەست بو، چۆ بەر دکانەکێ قەلوینەک بو خو ئانی. پاشی کو میری ئەڤ کریارە (خەبەرە) زانی ڤرێکر (رێکر دویڤرا)، دجهدا گوهـ لێ بری.

میری پاشی فەرماندا کو ملەت هەر کەسی بچیتە سەر کارێ خوە ئەوی ژی لەشکرێ خو کێشا گەلیێ مزویرکاو وارێ قەرەچا. ل ڤی واری بەرەک مەزن و بلند هەیە، ڕەنگ منارەیە. میری کورکێ خو ژبەر خو کر و ئاڤێت سەر وی بەری و گوت:

ئەڤە بەرێ بەلەک دینانە

شهادێت (شاهدێت) هەر سێ دینانە

سنورێ هەکارێ و بادینانە

بڤی ڕەنگی دیسا حالێ باژێرێ ئامێدیێ ئالۆز بو و کەڤتە تەنگاڤیێ، چونکی پاوانێت وان کەڤتنە سەر میرگەها هەکارێ.

پاشی مروڤەکی ئاقلمەند و دنیا دیتی هەبو خو کر دەروێش و چۆ میرگەها هەکارێ و هۆزانێت دلڤەکەر

بەلاڤ کرن و پاشی قەستا باژێرێ (باژارێ) میرکر، دەمەک درێژ پێ نەچو سالوغی گها میری، هەر دجهدا فەرمانا بەرەڤکرنا دەروێش دەرکر. پاشی یەکسەر بریە جڤاتا وی، دبێژن سێ ڕۆژا ل وێ دەرێ ما و هەر هۆزانێت خۆش و دلڤەکەر دڤەهاندن. پاشی دەروێشێ زیرەک دەستویر ژمیری خواست کو بزڤرێتەڤەو گوت:

ئەز دەروێشم لبەر خو دگەڕم، چارە نینە دڤێت ئەز ڤەگەڕم هەڕم سەر کارێ خوە. میری گوتە گزیرێ خو: دەهـ لیرا بدەنێ. لێ دەرویشێ مە نە وەرگرت. گزیری گوت: میرێ من دەروێشی خەلاتێ خو وەرنەگرت، ئیجا فەرموو (ئەمرکر) دەهـ لیرێن دی بدەنێ... نەخێر هەر وەرنەگرتن، هەتا کرن سەد ژی هەر نەستاندن. ئیجا میری داخازا وی کر ڤە و گوتێ: دەروێشێ دەلال پاتە چ دڤێت؟ ما سەد زێڕ کێمن؟! دەرویشی لێ ڤەگەڕاند و گوت: هەقێ من یەک زێڕە، مالێ تە بو تە پیرۆز بیت.

میر: پاتە چ دڤێت دەروێشێ دەلال؟ داخازا خوە بێژە.

دەروێش: ئەزبەنی، من ئەو کورکێ سەر وی بەرێ بلند ل وارێ قەرەچا دڤێت.

میر: ئەڤە هەڤت سالە نها ڕزییە.

دەروێش: بلا ئەزبەنی، بلا ڕزی بت ئەزێ ڕازیمە (من قەبویلە)؟

میر: من ڕامان و پەژنا (مەقسەدا) تە زانی.

گەلی جڤاتێ بو خاترێ (خاترا) دەروێشی سنور شکەست و نەما، وەک بەرێ لێ هاتەڤە.

ئەڤ چیروکە بدەست برادەرێ

خوشتڤی صەبری ئەحمەد بۆتانی

هاتیە نڤیسین.

***

چیرۆکا میرێ هەکاریا و مزگینیا تەیرێ بهارێ

ژچیرۆکێت نکیتنی هاتە ڤەکوهازتن

(١٩٧٢/١٠/٢٠)

دزمانێ بەرێدا هەکاریامیرەک هەبو، گەلەکێ ژێهاتی و عاقل بو. ناڤێ وی حەسەن بەگ بو. ئاخڤتنێت وی هەمی سەرهاتی و ئیشارەت و نسیحەت بون. ڕۆژەکێ ژ ڕۆژێت زڤستانێ د دیوانخانا ویدا ب چاکی و خرابی، ب ئەختوباری و بێ ئەختوبارییا دوستان و خولامان، یەکی گوت: بێهڤان مرۆڤ چاکە. یەکێ دی گوت: نە ئەڤە چاکە. هەر یەکی تشتەک گوت. میری ژی گوهـ ددایێ، پاشی میری گوت: «هەر کەسێ مزگینیا تەیرێ بهارێ بۆ من بینت، ئەز دێ خەلاتەکێ ب کەیفا وی دەمێ. خەلکێ ژی وە توڤ تەخمین کر میری بەحسێ تەیرێ بهارێیە. میر تێ نەگەهشت چیە.

پاشی بویە نیڤا شواتێ ڕەشوێلە پەیدا بو. خولامەکێ جست هات گوتە میری: «مزگینی ل میری بیت ڕەشوێلە هات. ئەڤە بهار نێزیک بو». میری هیچ بەرسڤ نەدا و دەنگ نەکر. هندەکا گوت: چونکو

ڕەشوێلە گەلەک زوی تێت، هێژ زڤستان گەلەک مایە، کو ئەو پەیدا دبیت، لەوا ژی میری خو کرکر چو دەنگ نەکر.

مان هەتا کو لەگگلە هات. مروڤەک زوی ب زوی هاتە حزویریا میری و گوت: مزگینی ل میری بیت، خودێ پێلیت، ئەڤە لەگلەگە هات. دیسا میری هیچ بەرسڤ نەدا. خەلکێ گوت لەگلەگە زوی ناهێت. وەختێ هاتنا وی هێژ نەهاتیە، هێژ بەفر، شلوڤە و سەرمایە، بهار نینە، لەوا میر دیسا مت بو چو نە گوت.

چەند ڕۆژان خو گرتن، وەختێ نوروزێ کو هات هەمیا گوتن وەختێ هاتنا کەوێ سەرێ بهارێیە. ئێدی ئەگەر میر بۆ کەوێ بەرسڤێ نەدەت نەحەقە. مرۆڤەک هات و گوت: مزگینی ل میری ئەڤە کەو هات، ئێدی بهارە، زڤستان چۆ. دیسا میری بەرسڤ نەدا، خەلکی تەعەجب کرن، بۆچی میری بەرسڤ نەدا؟

قرینگ ژی هات، مزگینی دانە میری، دیسا چو نەگوت. ب کورتی چو تەیرێت کو زڤستانێ دچنە گەرمیانێ نەمان هەمی هاتن. بو هەمیا کت کت مزگینی دانە میری، لێ میری بەرسڤ نەدا.

مەزن و گرگرێت جڤاتا میری چۆنە جێکی ب تنێ ڕونشتن دگەل یێک و دو ئاخڤتن، گوت: ئەم نزانین، ژ بەر چ قرارا خو ب جی نەئینا.

قەت ئەڤ کارە بێ حکمەت نینە، چو میر هو سوز نەشکاندیە.

مروڤەک هەبو، ناڤێ وی مام تال «Tal» بو. ترانەکەر بو گوتە وان: ڕاوەستن، ئەز دێ چم بێژمە میری، مزگینی ل میری کشکلە هات. مادام کو بۆ چو تەیرێ بهارێ خەلات نەدابن، ئەم ژی چاکە مزگینیا تەیرێت زڤستانێ بدەینە وی. هەمی پێکەنین، گوتنە مام تالی: تو دینی، دێ چاوا وێ دەست درێژیێ کەی. میر دێ ژتە سل بیت، ئەو نابیت.

مامێ تال گوت: بخودێ ئەگەر خو سەرێ من بڕیە دێ چم و وە بێژم. سەرێ وە نەئێشینم، مامێ تال هات، لناڤ دەرێ دیوانخانێ ڕاوەستا. دەستێت خو ل دوی سەر و بەرێت وی وەختی ل سەرێک دانان، سەرێ خو چەماند و گوتە میری: مزگینی ل جەنابێ میری کشکلە هات: میری گوت: های تە مزگینی خۆش بیت. تو گەلەک ب خێر بهێیی دگەل وێ مزگینیێ. ئافەرین بو ئاقل و تێگەهشتنا تە. مام تالی وتوڤ هزرکر کو میرێ ترانا بوی دکەت.

بەلێ میری، گوتە ناڤدەستەکێ خو: هەرە ساکو و شەلوالێت من بو مام تالی بینە. بۆ وی ئینان و دانێ. میری گوتێ: تە ئەڤ خەلات پیرۆز بیت، ڕونشتی یێت جڤاتێ سەرسورمان مان، گوتنە میری: ئەو هند تەیرێت بهاری یێت سپەهی و بژوین هاتن، بۆ هەمیان مزگینی دانە تە، بۆ چو ژ هەمیان تە خەلات نەدا، بو کشکلا گوی خۆر هەر جار دەمێت سالێ ل سەرێک لسەر گلینگان پێ دخوت، تە بو وێ خەلات دا ئەو چ عەجایبییە؟!

میری گوت نەهەکە بەروڤاژی با مەندە هۆشی بو گوتنێ: ژبەر چ ئەم تێناگەهین؟

میری گوتێ: دیارە هەتا بۆ هنگو نەهێتە ڕوهن کرن، هنگو ئەو هند هۆش نینە تێ بگەهن، ئەگەر سەبەب ئەڤەیە، تەبیرێت بهاری هەمی ل دەوسا خو دگەڕیێن وەختێ خۆشی و شادیێ دگەل مە دبن بەلێ

هەما نێزیکی تەنگاڤیێ و سخنتییا زڤستانێ بون، مە ل ناسخنتییا زڤستانێ بتنێ دهێلن. ل دوی خۆشیا خو دکەڤن دچن. بەلێ کشکلە ئەگەر چی پیسە بەلێ هەمی دەما دگەل مەیە، دنەخۆشی و خوشیادا دگەل مەیە هەڤالێ ڕاستە، ب ئەختوبارە. ئەو ڕازییە بپیسییێ لسەر گلینکێت (گوفکێت) مە. بەس دوستی هوسا ب ئەختوبار دڤێ هەر کەس خەلاتی مزگینیاوی بدت. هەڤالێ درست ئەوە ل خۆشی و تەنگاڤیێ هەڤال بت نە ل خۆشیێ بتنێ هەما گوتنا میر حەسەن ب دل پەسند کر.

***

حکایەتا شێخ سلێمان پێ ب زەنگل

ژ چیرۆکێت نکتینی

هاتە ڤەگوهازتن

(١٩٧٢/٤/١٤)

دبێژن وەختەکی ژعەشیرەتا زێباریان مرۆڤەکێ گەلەکێ مێرچاک هەبو. ناڤی وی سلێمان بو. دائمی شولا وی دزی بو، خو ژ حەبسێ خلاس کر، هزرکر گوت: چاکە بچمە بەغدایێ لسەر قەبرێ غەوسی، قەدەرەکی ڕوینم، تۆبە بکم، ئیعتبارێ پەیدابکم. پاشی ئەگەر دزیێ بکم، کەس هزرا من ناکت. ڕابو جلێت دەرویشان دبەر خوکرن و دەف و کشکول ب ملی خوە کرن. ڕێکا بەغدایێ گرت، چو سەر مەزارێ عەبدولقادر گەیلانی، یێ کو ناڤدارە دبێژنێ غەوسێ بەغدایێ. ل وێ دەرێ درونیشت، دەست ب عبادەتی کر. ڕۆژێ ژ کونجێ مزکەڤتێ دەر نەدەکەڤت. خەلکێ دهاتنە سەر غەوسی، گەلەک باوەری بوی دئینا.

ناوی دپرسی: ناڤێ تە چیە؟ دگوت: ناڤی من سلێمانێ دەروێشێ دەرکاهێ خودێیە. خەلکێ ژی دگوتێ: استغفرالله. تو چەوا وە دفەرموی، تو شێخ سلێمانی، تانجێ سەرێ مە هەمیانی.

خەلکێ دگۆتە وی: ئەم هیڤی دکەین، جاروباران تەشریفا موبارکا زاتێ وە (هنگو) دەرکەڤن، دا هەمی کەس ب دیتنا و جودا مسعودا عالی، خودان فەیز و بەرەکەت ببیت. وی ژی گوت: نە وێ بەند گوناهکار لیاقەتا وی نیە و ژ غەیری وێ ژی سەبەبەکی دی هەیە، نەشێم دەرکەڤم. گوتنێ چیە؟ گوت: ئەڤەیە، لسەر هەمی ڕێکان گەلەک مرۆڤ هەنە. ئەز ژ خودێ دترسم کو پێ من بکەڤیتە سەر مرۆڤەکێ بێ چارە و بمریت و ئەز پێتر گونەهکار ببم. خەلکی بوێ گوتنێ پێتر باوەری پێ هات و پێ ئینا گوتن: قەت نابیت هەکە مە تو ب پشتێ بری لازمە تەشریفا خو بینیە مالێت مە. وی ژی گوت: ئەز قەت هاتنا پشتا چ کەس قەبول ناکم. بەلێ بو خاترا هنگو (وە) ب تەرزەکێ دی دێ هێم. بو من دو زەنگلان بینن دێ بسەرێ سولا خوڤە دروبم، دا دەنگ بهێت مرۆڤ بحلن (بحلین – لسەر ڕێ بچن) پێ من نەکەڤیتە سەر وان. خەلکێ هەمیان گوتن: سبحان الله، چەند هزرەکا هویر و کویر کر، پێتر باوەری پێ ئینا. ب کورتی، زەنگل ب سولێت خوڤە دروین. هەر ڕۆژ مالەکا دەولەمەند، ژ مەزنێت بەغدایێ ئەو گازی دکر و مێڤانداری بو وی دکر. بڤی ڕەنگی ل بەغدایێ ناڤ و دەنگەکێ مەزن پەیداکر. بناڤ کەت، بناڤێ پێ ب

زەنگل و گەلەک مرید و پیڤەنویس پەیداکرن. دویماهیێ پاشی پشتڕاست بو و زانی، کو خەلکێ باوەری پێ ئینا و کەس هزرا خرابییێ ژێ ناکەت، گوتە مەزنان: ئەز حەز دکەم ژ دڕڤەی باژێڕی بو من خانیەکی چێکن. ئەز و چەند دەروێشــێت ژار ل وێ درێ ڕونین عــبــادەتێ خــودێ بکەین، چونکو ناڤ باژێڕی قەلەبالغە، دلێ مرۆڤی موشەوەشی دبیت، مروڤ نەشێت ب درستی زکرێ خودێ بکت. هەمیان گوتن (گوت): سەر چاڤان و سەرسەران، هەر ئەمرێ حزرەتێ شێخی بفەرموت، ئەم ب جان و مال حازرین فەرمانا وی پێکبینن.

خانیەکێ مەزن بو وی چێکر، دگەل چەند دەروێش ییێت کو ل وێرێ درونیشتی کو بخو دزانی. دەروێش ئینا سەر هزر و باوەریا خو.

رۆژەکێ بناڤێ سەرەدانێ هاتنە سەر مەرقەدێ غەوسی، شەڤێ مانە ل وێرێ. بن دیوارێ خزینا مالێ تەکیا غەوسی کونکر، نێزیکی ملیونەکا لیرا پارە و گەوهەر ئینانە دەر. دو ڕۆژێت دی مان پاشی چۆنە خانییێ خو.

شێخ سلێمان دگەل سێ چار دەروێشان جەمالکەکێ مەزن ژ گەوهەر و زێڕا بو خو هەلگرتن و گوتە دەرویشێت دژی هوین (هنگ) ژی، پشکا خو هەلگرن. هەرچی کو ئەم نەشێین هەلگرین، ببین ل جهەکی دویر چال کین، کو پاشی چەند سالەکێت دێ ب کراسەکێ دی و ب ڕەنگەکێ دی، هێین بوخو ئینینەدەر و بەین. گوت: نوکە چاکە کو بەلاڤ ببین، هەر کەسەک بچیتە وەلاتێ خو. ئەگەر نە، بێگومان دێ لسەر مە ئەشکەرا بیت و پاشی ئەم ژدەستی حکومەتێ خلاس نابین ڕابون بەلاڤبون و چۆن. پاشی چەند ڕۆژان (مُتولّی) و مجەوریت غەوسی زانی. خەبەر دا حکومەتێ. بەلێ پاشی چ؟ کی دزانیت کیڤە چۆن؟

وەکی گورگان هەر ییێک چۆ چیایەکی و چۆ کونەکێ.

شێخ سلێمان هاتە وەلاتێ خو ڕونشت تۆبەکر. ملک و پەز و دەوار کڕی. بو دەولەمەندەکێ مەزن. نوکە ژی لناڤ زێباریان ل گوندێ «پەریس». ئویجاغا وی ماینە. دیسا دو دەولەمەندن ناڤێ مەزنێ ئویجاغا وی مەلا حاجییە.

هنکی دەست هەلاتییا حکومەتێ هیچ لسەر کوردستانێ نەبو. کەس نەشیا وی مالی ناڤ کوردان ب دەست خو بێخیت چو چو، پاشی خەلکێ دگۆتە سلێمانی: مال خراب، ئەو گونەهاکا مەزن بو تەکری غەوسێ بەغدایێ دێ هنگێڤت. وی ژی دگۆت: من خێرەکا مەزن بو کری، چونکو ساخان مال لازمە، مریان لازم نینە.

ئەگەر ئەو غەوسەکێ ڕاستە هیچ تەلاقەتا من ناکەت، چونکو ب سەبەبا مالێ وی من دەست ژ دزیێ کێشا. ئەگەر درویە بەس نەشێت کاربکت (أثر بکت) مادەم وەیە ئەز ناترسم.

ژ چیرۆکێت خرڤەکری ییێت باسیل
نکیتین وییێت سالا (١٩٢٦ - ١٩٢٩)ێ.

***

حکایەتا ڕزگینیێ ڕێگر لاوێ نامەرد کالێ مەرد

سێ چار سالا پێشی نوکە ل نێزیکی دیاربەکرێ مرۆڤەکێ دڕ، ڕێگر و مێرچاک هەبو، گوتنێ رزگین. ناڤدەستەکێ وی ڕۆژەکێ بۆمە حەکایەتێت باخوەێ خو دکرن دگۆت: ئەم جارەکێ چۆبوینە ڕێگرییێ، مە پەزەک ل شیوگلێ دزی بو، مە بخو دبراشت. ئەم چل ناڤ دەست بون دگەل مام ڕزگۆیدا بوین.

مامێ رزگۆ چۆ سەرێ گری ب دوربینێ تەماشای دەشتێ کر، دیت لاوەکێ لسەرێ دەشتێ دەرکەڤت، مارتینیەکا تەلیعە(*) یا ڕەش وەکی چاڤێ مام بزێ بملیڤە بو. دو ڕەخت فیشنگێت کارخانە، هەر ڕەختەکی پێنجەھ فیشنگ تێدا یەک ل پشتا خو بەستی، یەک برا پیلێ (ملێ) خو دانای، سولا دیاربەکری دپێدا، پشتکی گرە موسا دبەردا، ڕانی بەرگوزێت دهی دەبەردا، چەڤی و عگالێت موسلی لسەری. دەستێ خوە بربو بناگها خوە لاڤژە دگوت. شاه ب سەپانێ خو حساب نەدکر.

مامێ ڕزگۆ گوت: گەلی ناڤدەستان ئەڤ مروڤە یان گەلە مێرچاکە یان ئەحمەقە. یەک هەڕنە پێشیا وی بشەلینن. چونکو ژرێز و سەر و بەرێت مە، یەک دبیت بچیتە پێشیا یەکی شرێکی دێ بەرێ خودنێ، ڤێجا یەک چۆ گازیکرێ:

هو لولو، بەرسڤدا هوک لولو. گوتێ: تڤنگا خو دانێ، ڕەختان دانێ سەر: سولێت خو ژپێکە. پستک (pistik) و ڕانی بەرگوز، چەڤی عەگالان دانێ، هەڕە بخێر بچی. گوتێ: گەلەک باشە. کراس و دەرپێیان ژی دانم (بێخم) یانە نە؟ گوتێ نە. ئەو بلا ب خاترا تەبن. هەمی شڕ و مڕێت وی ئینان دانانە پێش مامێ ڕزگۆ. دیسا مام ڕزگۆ بەرێ دوربینێ دادەشتێ دیت پیرە مێرەک یێ تێت کەرەک ل بەراییکێ، هێدی هێدی دهاژوت. عەبایەکێ کەڤن هاڤێتبو سەر ملێ خو، شیرەک و مەتالەک دبەرخو دانای، هەر ئۆشە ئۆش ل کەرێ خو دکر، مامێ ڕزگۆ گوت: یەک هەڕن وی ژی بشەلینن. یەک چۆ گازی کرێ هو لولو. بەرسڤدا: هو لولو قوزل قورت و ژەهرە مار، هونگ وەکی سا ل وان درانە چ دکەن؟ ناڤدەستی گوتێ: درێژ نەکە، کەرێ خو بهێلە و عەبای و شیر و مەتالی دانە، هەڕە ڕوحا خو خلاسکە. گوتێ: تە کەنگی دێلا دایکا خو بو من ئینایە ئەز وان (وان) نەختێ وێ بدمە تە. ناڤدەستی (خولامی) ڤیشنگ ل تڤەنگێ دا، دەرێ تڤەنگێ ڕاست کر، مامێ کال. بەلێ مامێ کال (ئەختیار) دەرفەت نەدایێ، شیرێ خو کێشا ئو ئێرش کرە سەر ناڤدەستی، نەهێلا ناڤدەست تڤەنگا خو ئاگردەت(**)، گەهشتە سەر ناڤدەستی، ناڤدەست ڕەڤی. مامێ کال ڕدێنا خوە کرە دوی خو سەردونا هەر وەتو هەتا نێزیکی شیڤەکێ بون، ناڤدەست هات بو ناڤ مە. مامێ کال هاتە سەرێ گری. مە ڤیا بچینە هاوارا هەڤالێ خو. مامێ ڕزگۆ نەهێلا گوت: ئەز ناهێلم. مامێ ڕزگۆ گازی کرێ گوت: هو مامێ کال وەرە دگەل مە کەبابا بخو. گوتێ: ئەز دگەل سان ناچمە سەر کلشێ (کەلەخێ) مرار. دیسان ناڤدەستان گوت: ئاغا دابچینێ ئەوی هەتکا مە بر.

(*) مارتینی = جورەکێ تڤەنگێ بویە.

(**) تڤەنگێت بەرێ باروت دکرێ و ئاگردان، بەرک تاڤێت.

رزگۆی گوت: ئەز ناهێلم. دیسا مامێ رزگۆ گازی کرێ گوتێ:

«وەرە مامێ کال بەختێ خودێ و پێغەمبەران بۆتە. مامێ کال گوت: ئەڤە ئەز هاتم دا نەبێژن نەوێرا. هات شیرێ وی ڕوسە ددستیدا بەرانبەری مامێ ڕزگۆ لسەر چۆکەکا خو ڕونیشت، گوتێ: دێ بێژە تە شول هەیە ئەز ب لەزم دێ چمە سەر ڕێکا خو.

گۆتێ: کەبابا بخو پاشی دی بێژمەتە. کالۆی دەست ب کەباب خارنێ کر. وەختێ کەبابێت خو خوارن، مامێ ڕزگۆ چەند تشتێت ژلایێ وی نامەردی ستاندبون هەمی دانە وی، ئو ژنک خورا ژی خەنجەرەک خلات دا مامێ کال گوتی:

هەرە بخێر بچی تو لسەر چاڤێت مە هاتی، ئەو تشت حەلال بن، تە ئەو تشت بو کەسێت وەکی تە باشن تە پیروز بن.

ئەڤ چیرۆکە باسیل نکتینی خرڤەکربو و ژی هاتە ڤەگوهازتن(١٨/٢/١٩٧٢).

***

چیرۆکا عەبدولرەحمان ئاغایێ زوباشی

ژ دەفتەرێت/ جەگەرخوینی

هاتە ڤەگوهازتن

(١٠/٦/١٩٦٤)

عەبدولرەحمان سەرومال مەزنێ ئێلا خو بو. دناڤبەرا وی و پسمامێن وێدا دل نەخۆشی پەیدابو، عەبدولرەحمان مرۆڤەکێ درەوین بو، نەخوەست (نەڤیا) دوژمناهی و دوبەندی دناڤ ئێلی بکەڤی.

شەڤەکێ ژشەڤان خوە گوهوراند (گوهورێ)، سوار بو، ژناڤ ئێلی دەرکەت و ب غەیدی بەرێ خوە دا چۆلی، برێکەت. ها ل ڤر و ها ل ور، هەتاکو ڕۆژەکێ ل کۆنی ئۆسمان ئاغایێ ملی ڕاست هات و ل ئالییێ ئۆدێ پەیابو.

پشتی چەند ڕۆژان ئاغای ژێ پرسی و گوت: مێڤانێ دەلال ناڤێ تە بخێر؟

عەبدولرەحمان: خێرا خودی ل تەبی، ئاغا ناڤێ من بەرسێلە.

ئوسمان ئاغا: بەرسێل! لاوۆ، تەخێرە؟ چی ل تە قەومییە؟ ژئاپێ خوەرا بێژە، دا ئەز لبەر بارێ تەرابم.

عەبدولرەحمان: ئاغا (ولّە) بخودێ، سەرێ تە ساغبی، تشتەک بسەرێ من نەهاتیە، دەولەت سەرێ تە، ئەز هاتمە، ژخوەرا ل جەم جوانمێرەکێ وەکە تە کارەکی بکم نانێ خو بخوم.

ئاغا: بەرسێل لاوۆ چ کار ژتەتێ؟

عەبد: ئاغا تو ساغبی، هەمو کار ژبرازێ تە تێ.

ئاغا: تو بکێری مێرانی تێی؟

عەبد: نە ئەزبەنی.

ئاغا: تو بکێری کارێ ئۆدێ تێی؟

عەبد: نا (نە) ئەزبەنی.

ئاغا: تو بکێری چ تێی؟!

عەبد: ئاغا دەولەت سەرێ تە ئەز لبەر دەستی پیرەکا کارم ژوان بخەبتم.

ئاغا: دەنا خوە لاوۆ هەرە ئالییێ مالێ ژپیرەکارە ئاگر و ئاڤ و ئاریکاریا وان بکە.

عەبد: سەرسەرێ من و باڤێ من ئاغا.

هەر گاڤ دناڤ مەلا (مليبيا) و دوژمنێ وان دە کوشتن و تالان و لێدان بو سوارێن ملا ژجەرگی ڕە ل کار بون.

ڕۆژەکێ قیرێن و لێلان ب خەلکێ ئێلی کەت و ژهاوێر سوار دابەزین، دوژمنان. عەبدولرەحمان لبەر سێلێ ئاکر دکر، ژنا ئاغێ یا بچویک ژێرا گوت:

بەرسێلۆ ڕەبەنۆ، خەلکێ تالانێ مە هاڤانە، دوژمن ل قەراغا کۆنانە، دە (دێ) تۆژی ڕابە سواربە تۆژی ڕەشکێ (هورکێ) بەلکی یەک دو بتە برەڤن.

عەبد: دە بەسە، ئەز ڕەبەنێ خودێ ژکو کارم (چەوا دشێم) هەرم شەرێ سوارا کو بیەنی (بونا) بەلکی ژی بدا دارێ خوە.

خاتوینا بچویک: ئوهـ ل مالا باڤێ تەبی، داروبەر و بەژن و کیسما تە یێن عەگیدانە، خوزی تو نە ولو ترسونک بویا!

عەبد: وەکا هەسپەکی ژمەرا پەیداکە، ئەزێ ژبو خاترێ (خاترا) تە هەرم وە کە مێرا. هێ ئەز نەچۆمە شەرا. لێ دبە (دبیت) ئەز بێم کوشتن، ئەز ژهەسپی بکەڤم لسەر تەیە ها!

خاتوینێ گو: (ولّە) باڤۆ لسەر منە، چ ژمەرە لازمە، ها ها بی خونا خوژی ناخی ستو، تودبێی ئەز ژبونا خاترا تە هەرم شەر. نا (ولّە)، چرا زبونا خاترێ مە چما، ما چما ئەزچی چیا تەمە؟!

عەبد: نانا (نەنە) باڤـۆ تو ڕابە هەسپەکی ژمەرە پەیداکە برە (بلا) خوینا تە لسەر تەبی، خودێیە بەلکی ئەز ژوێدا تێم (ئەز دوێرێرا تێم) ژبو خاترێ چاڤێن تە، برە ئەز بێمە کوشتن.

خاتون: ئەز ژتەرا هەسپا ژکو بینم ها وی ها (هە)یە، بەرگیلێ (بارگیرێ) ئەڤێ ل دەڤ (بەر) دەری گرێداییە، هەمە لێ سواربە و هەرە.

عەبدولرەحمان بلەز ڕابو ل بەرگیلی سواربو و شلفەکە (دەستەکێ) ڕوما (رما) ژخوەرا پەیداکر و ل دۆرا کۆنێ مەزن ل سەرێک چۆ و هات (هاتوچۆ) پاشی ئێریشی برە نەیاران. خاتون لێ تەماشادکی و ددلێ خوەدا دبێژی:

«بخودێ ئەڤ مێرک ژڤالکێ خو زێدەیە. هە نیە (هەبت نەبت) ئەڤ مروڤەکێ بناڤ و دەنگە، ژبونا خاترێ مە خوە خستیبە ڤی دلڤی (ڤی کراسی) پا دە (دێ) هەکە ڤەگەڕیا ئەزێ سرا وی دەرخم، گو دین خوزی ب ساغی دیسا ڤەگەڕی.

عەبدولرەحمان هاوێر سوارێن دوژمنان دشکێنن و تالانێ ملاتینا بدارێ ڕمێ ڤەدگرن، ئەختەرما دا

ژیێ، دەڤی دەری و بلەز بەزی سواریێ مـلا هات و ل ئالییێ مـالیێ پەیابو، لبـەر ئاگریێ سێلیێ ڕونشت و دەنگێ خوە نەکر.

خاتون: ئەڤەیە بەرسێل ئاغا ، تە دگو ئەز ب کێری سواری نابێم (ناهێم) بسەریێ ئاغێ تو مێرخاسی، دناڤ ئێلا ملادە (miladi) وەکە تە پەیدا نابن.

عەبد: ئۆ تو خودێکی ئەزبەنی، خاتون تێ ولو لمەنەکی، چییێ مە خۆشە تێ ولو بکی کو ئاغا مە ژڤر دەرخی.

خاتون: بسەریێ باڤێ مە، ئەز هەو ژتەڕا (ئەز بو تڕانە) دبێژم بەرسێل و بخودێ ناڤێ تە نە بەرسێلە، تو خودێکی، تێ ناڤێ خوە ییێ ڕاست ژمەڕا بێژی؟!

عەبد: هو و... ئەز خولامێ بەژنا تەمە خاتون تێ ولو ل من نەکی. بخودێ ئاغا ب من بحەسییێ وێ (دێ) م ژڤر دەرخی. ب زۆری ئەز دڤردە ستری مە. تو بسەریێ باڤێ خوەکی، تو بەلاخوە ژمن ڤەکی. ژخوە هەمو سوچێ تەبو. تە نە گوتا (گوتبا) ڕابە هەڕە، کەنگی ئەز دچۆم، نە بو خاترا تەبونا (با)، کەنگی ئەز بکێر شەڕا دهاتم.

خاتون: بەرسێل ژبونا خاتریێ من، بێژە، ببێ ناڤێ تە چیە؛ بەختێ باڤێ م ژتەڕە بی، ئەز ژکەسێڕا نابێژم.

عەبد: ب ڤرشا خو مژول دکر، ئو پشکوکێ (بژ کوژکێت) بەرسنگا (سنگێ) خو ڤەکرن، ل سێلیێ زێڕین. گاڤا خاتونێ چاڤ ل بشکوکێ زێڕین کر (کەڤیت) دەڤ ل لێڤا کر (لێڤا خو گەست - لێڤ گەستن) و دجیدە غاییس ما (مەندە هۆش ما) ئو گوت: هوم هوم... من نەدگو ئەڤ نەئی (یێ) بەرسێلایە. همە (هەما) خاتونێ دەستێ خوە ئاڤێتە پێسیرا وی ئو گوت: بخوەدێ تو ڕاست نەبێژی، ئەز بەلاخو ژتە ڤەناکە، دەست ژێ نەبەردان، ئەزێ نها بکم قیرێن وە بکم کو ئاغا و خەلکێ ئۆدێ (دیوانێ) هەمو ل مە بجڤن.

عەبدولرەحمان: ئەز دبەختێ تە و خودێدا کرییێ تێ م بهەتکینی (من فهێت کەی). باڤۆ ئەز چاوا بکم ئەزێ ناڤێ خوە ژتەڕە بێژم لێ نابی کەسێڕا بێژی.

خاتون: بسەریێ تە ژدەڤێ م دەرناکەڤی.

عەبد: هەمە برە (بلا) ناڤێ من عەبدولرەحمان ئێ زوباشی بی.

چاڤ لسەری (دسەریێ) خاتونێ چۆن و هاتن ئو ڕەنگ لێ نەما ، نانێ وێ هەمو (هەمی) لسەر سێلیێ شەوتی (سوت) هنگی لبەژن و بالا عەبدولرەحمان دنێڕی.

ژ وێ ڕۆژێ پێدە، پیرکا ناڤێ وی کربو بەرسێل ئاغا ڤێ جار (ڤێجا) خەلکێ ب قەرف و تەناز (یاری و تڕانە)، بڤی ناڤی با دکرێ.

لێ بەرسێل ئاغا دچەند شەڕادا مێرانیەکە (کا) مەزن نیشاندا. ناڤێ خو دناڤ ئێلیدە ب عەگیدی بەلاڤکر. ئاغایی ژنەچاری ئەو خستە ڕێزا سوارێن خو، ئو چەک و پوساتییێن (راپێچ) عەگیدا ژێڕا دان.

پاشی خەلکی ئێلی ل ئۆدی (دیوانێ) گهانە هەڤ و ئاغێڕا گوتی: ئەڤ ناڤێ نەخۆش بەرسێل، بکێری

ڤی مێرکی نابی، دڤێ ئەم ژێڕە ناڤەکێ خوشتر پەیداکن. ژناڤێ ملانڕە شەرمە کو خەلک بێژن عەگیدێ وان بەرسێلە.

ئاغی گازی کرە بەرسێل و ژێڕا گوت: بەرسێل لاوۆ ئەم چ ناڤ ل تە بکن (ناڤی لسەر تە دانین)، هەما ناڤێ تەیێ بەتریێ کر عەبدولرەحمان، دەنگێ حو بکی (دەنگ ژتە بێت) خاتونا بچوک ل پشت پەردێ گازی کرە ئاغێ و گوت: ئاغا هەما برە (بلا) ناڤێ غولامێ مە عەبدولرەحمان بی.

جڤاتی تڤا گوت: گوتنا خاتونێ ئەم ناشکێنن.

ژوێ ڕۆژێ پێدە، هەرکەس بادکرێ عەبدولرەحمان ئاغایێ زۆباشی. عەبدولرەحمان ئاغایێ زۆباشی دناڤ وەلێت دا بو وەکی دهوێ (دێوێ) بالەفڕێ، چیرۆکا هنەکا دگۆ: ب قلقۆچە (شاخە). هنەکا دگو: سێ سەرییە (سێ سەرە). هنەکا دگۆ: سەر هاسنە (ئاسنە). ناڤێ وی دوەلاتیدا بەلاڤبو. پیرەکا بناڤێ وی زاروکێ خوە دخەوڕا دبرن (دنڤاندن) و گوتێ: ڕازان ڕازان بنڤی بنڤی وێ عەبدولرەحمان ئاغا زۆباشی بێ وەها...!

عەبدولرەحمان ڕومەت ژعەکید و مێرخاسێن ملارا نەهێشتبو. ژناڤێ وی پێڤە لسەر زمانێ تو (چو) ناڤێ دی نەدگەڕیان. ژلەوڕا مێرخاس و پەلەوانێن ئێلی لهەڤ چڤیان و لهەڤڕە گوتن: ڤی مێرکی رومەت ژمەڕە نەهشت (هێلا)، گەرەکە ئەم تەڤ ژهەڤ. بەلابین (بەلاڤبین). چێ نابی مە لە جەم ئوکان ئاغا نها (نهو). یەکی گوت: یا قەنج ئەڤە ئەم نەبونیەکێ بکن ستکورا (ستوێ) وی، یا وی و ئاغایێ وی بکوژین، یان ژی وی ژجەم خوە بەردی (دەربێخیت) ئەمێ ژێ خلاس (قورتال) بین.

هەموا ب هەڤڕا گوتن (گوتە ئێک): ئەڤە ڕاستە لێ کا ئەمێ چ گونەهێ بێخن ستکورا وی؟ یەکی گو: ئەمێ ببێژین: دلێ ژنا ئاغێ تێ هەیە (ژنا ئاغای حەژی دکەت). ڕاستە. ئەڤە ڕاستە ئەڤ جییە (دجهێ خودایە).

هەموا (هەمیان) لسەر ڤێ سۆزا خودان. ڕۆژەکی هەمی ب هەڤڕا سوار بون و هاتن بەرکۆنی و گوتن (گۆت): ئاغا مە نانێ تە خواریە ئەمێ هەڕن ب خاتریێ (خاترا) تە.

ئاغێ: چما لاوین وە چ کێماتی دمەڕا دیتییە، چما هون هەڕن کا بێژن؟

ڕێنجبەرا گو: نە (ولّە) ئاغا دەولەت سەریێ تە و خودێ تو (چو) کێماتییا تە نین، لێ قەی (ڕەنگە نانێ مە ل جەم تە نەمایە.

ئاغێ گو: نانا (نەنە) ناهێلم هون هەڕن، هون تەڤ وەکە کوڕێ منن، چ ژوە کێمە ئەزێ بدم وە، نانخوارن، جل، هەسپ...

ڕێنجبەرا گو: لهەڤ مەیزاندن (تەماشەی ئێک و دوکر) و یەکی جەگەر نەکر (نەوێرا - پێ ل زراڤێ نەنا) کو دەڤێ خو ژی ل سەرێک پەلینیت، تشتەکی بێژت، شون خوڤە ڤەگەڕیان و پەیابون.

چەند ڕۆژ نەچۆن دیسا ب هەڤدی (پێکڤە) جڤراندن (خڕڤەکرن ڤە) و ژهەڤ سوند خواردن، کو ڤێ جاریێ ئەمێ ب هەڤڕە ژئاغێڕە بێژن بەسە ئەڤ چ گدیتییە.

دیسا ب هەڤڕە سواربون و هاتن بەرکۆنێ ئاغێ و ژێڕا گوتن: بخاتریێ تە ئەمێ هەمی ژجەم تە هەڕن.

لاوۆ ڕاست بێژن دەردێ وە چیە؟ ئەڤ چەند جار هون ب هەڤڕا دخوازن هەڕن، ئیجار ئەڤ نە غەیدە (پوسیدە بونە)؟ کا بێژن چما هون دچن؟!

ڕێنجبەرا ب هەڤڕا گوت: ئاغا بڕاستی ناموسا تە نەما قبول دکی ئەم نکارن ل ڤر بڤی کاری دەرباسکن (دەربازکین)؟!

کوڕۆ کا بێژن وە چ دییە؟ چ بهیستییە؟ بسەرێ باڤێ م تشتەک دبن زمانێ وە دە هەیە؟

بەلێ ولّە ئاغا، پا ژتەتێ ڤەشاردن (ڤەشارتن)؟ ژخوە ڤای ڤەشاردن چرا ئەڤ مێرک عەبدولرەحمان ئاغا زۆباشی، ئەم دنا (دناڤ) جهێ ژنا تە یا بچوک دە ئەڤە چەند جارە دبینن. ئەم ژتە نەوێرن (ئەم نەوێرین تە) تو دێ کوژی (بکوژی) ئو ئەم شەرم دکن ژتەڕە ژی بێژن. ئا ڤەنج ئەڤە (ئەڤەیە) کو ئەم ژجەم تە ب ڕویەکی سپی هەڕن، مە نانێ ئۆدا تەخواری ئەم نکارن تشتێ بێ ناموسی ل بوارا تە قەبول بکن.

ئاغایی سەر خستە بەرخو (سەرێ خو شۆڕکر)، سمبێلێ خو بادان و بێژنی (خوکڕ) کر، پاشی سەرێ خو ڕاکر و گوت: لاوۆ (لاوین) مالا وە ئاڤا، لێ دڤێ ئەڤ تشتێ ولو ب دزی بن (بت). دە ڤەگەڕن، پەیا بن ئەمێ ژێڕە چارەکێ بکین. ئەم وی ڕاستا ڕاستا (ڕاستوڕاست) نکارن بکوژن خەلکێ بێژن (خەلک دێ بێژن)، گەلۆ چما (بۆ) کوشتییە؟!

ڕێنجبەرێت ئاغای پەیابون و دلێ وان هینک (هوین) بو، زانیبون (وان زانی)، کو دربێ دانایی جهێ خو گرت و بزمار دخوینێدا هاتە کوتان. عەبدولرەحمان هایا وی ژبایێ فەلەکی تێیە؛ وەکی جارا دلخۆش و ڕوگەش، ئاغا بندەست و بسپوران ل دۆرا خو دبینی.

ڕۆژەکێ ئوسمان ئاغا باکرێ و گو: عەبدولرەحمان لاوۆ ئەزێ تشتەکی ژتەڕا بێژم: ئەگەر تە ئانی ئانی؛ لێ ئەگەر تە نەئانی ئەزێ سەرێ تە ژێکم (بڕم).

عەبدولرەحمان گو: بێژە ئاغا، تشتێ ژمە بێ ئەز خوە ژبەر نادم (نا هاڤێم).

ئاغایی گو: ئەز ژتە دخوازم، هەسپێ سور تی خان و مانی چورسی ل کەلەها (کەلا) حەرانێ ژمەڕا بینی و پیرۆز خاتونا کچا وی بینی ڤر.

عەبدولرەحمان گو: ئاغا خوەدی کری (کر) ئەڤە و نەتشتەکێ دییە. پا تە ژ ئاغێڕە ئاڤێت و ڤەگەڕیا، کاروبارێ خوکر. ڕۆژا پاشی (پاشتر) سواربو بەرێ خوەدا ئۆغورێ و پشتا خوەدا فەلەکێ و چو.

باکوی کولوس و شارا (ڕاپێچا بازێڕا) و شال و شاپک (شەل و شەپک) قەرەجزمە (ڕەشە جەزمە) قامچیەکی (کا) زیڤی دبەرە، ل هەسپەکێ قەمەری (کەمەر) سم کور سوارە، پالتویەکێ سور لناڤ ملایە ڕیشیی (چوخک) شاری بسەر بەژنێدا دهەرکن، سمبێلێ سۆرێ بادایی، ئەنی بلند و بەژن بلند تو دبێی ڤێ (ئەڤێ) ژهێکا نامێ دەرکەتبی. گرێدان و ڕوژ کاتی لێ، ژ وەلاتێ (ملا mila) بڕێکەت و حەڤت شەڤ و حەڤت ڕۆژان لسەر هەڤ (ل سەرێک) بڕێدە، هێ ڕۆژا حەڤتا (هەڤتێ) ل مێرگا شڤا ل شڤانەکی ڕاست هات و ژێ پرسی و گوت: لاوۆ شڤانۆ تو شڤانێ کێیی؟

شڤانی گو: کوڕۆ مەڤێ چاڤێ تە ڕژیایە، تو کەلەها حرانی نابینی، ئەز شڤانێ خانێ چورسیمە.

خویایە ژ وەلاتەکی دوری دەستی، ژ لەورا تو ڤێ پرسێ دکی.

عەبدولرەحمان: لاوۆ شڤانۆ، خەلک شڤانا ب چ ناس دکی (دناسی)؟

شڤان: دجهدا لێ ڤەگەڕاند: ب نان و شیرا.

هەمە ئاغا پەیا بو و هەسپێ خوە بەردا مێرگێ، دەست ب نان و شیرێ خوەکر و خوار ڤەخوار ئو سەرێ خو خستە (دانا) کەتە خەوا شرین.

دەمێ ڕۆژێ هنگوری بو، ڕۆژ لبەر ئاڤا بونێ بو. شڤان بانی کر و گوت: سوارۆ لاوۆ، ڕابە ئێڤارەکە درەنگە، ڕۆژ لبەر ئاڤابونە ئەگەر تو مێڤانێ خانێ چو سری بی، دەرباسبە بەری کو دەرێ کەلەهێ بگرن پاشی تێ لبەر دیوارا بمینی.

ئاغایی گو: چما و لو زو دەرێ کەلەهێ دادن.

شڤان: برا تو نە خەلکێ ڤان وەلاتایی، ڤی ناڤ و دەنگێ عەبدولرەحمان ئاغێ زۆباشی تە کرییە (تە گولێ بویە)؟

عەبدولرەحمان: عەبدولرەحمان ئاغایێ زۆباشی چەوایە کوڕۆ!

شڤان: م بخو نەدییە، لێ خەلک دبێژن گوهەکی وی مسیلە و یەک دوشکە. دبێژن ب قلقۆچە، برێ وی هەنە، مرۆڤان دخوی.

عەبدولرەحمان: یا یا چەوا مرۆڤان دخوی؟

شڤان: ئەرێ (ولّە) مرۆڤان دخوی، ما تو نزانی مروڤان دخوی؟

عەبدولرەحمان: چڕا! ولّە ئەز نها نایێم، هێ هەسپێ من تێر نە خوارییە.

شڤان: ئەزێ بخوە هەڕم ڤەی خودێ ژتە ستاندییە.

عەبدولرەحمان: ب ڕوئاڤا (دگەل ڕۆژئاڤایی) ل هەسپێ خوە سواربو، خو گەهاندە بەر دیوارێ کەلەهێ، هەسپێ خو گرێدا و ب دزی (ب دزیکی) دناڤ گاڕانا گامێشادا کەنە هندوری کەلەهێ و خودا بەر دیوارەکی هەتا لێ بو ڕەش (تاری) و هەر کەس خو وێ هێدی هێدی دگەهاندە خانیێ هەسپێ سور و دەستێ خوە ل زنجیر و مریندا وی گێڕاند، بالا خوەدایێ کو سەرێ زنجیرێ دەرباسکرنە ئۆدا ژۆری، هێدیکا ب زنچیرڤە ب هەواکەت نیڤا ژۆرێ و دینا خوەدایی (بەرێ خوەدایێ) کو سەرێ زنجیرێ ب لنگێ (پێپکێ) تەختی ڤە گرێدایە، لسەر وی (تەختی کچکە ب شەوق و دیدارڤە ڕازایە دوچەکو بالگەهـ دەست دا زنجیرێ هلکشیا (هلکێشا) بن تەختێ وێ ڤە، پاشی سەرێ خۆ راکر، دەستدا پەردا لسەر هلدا وەکی ڕوناهیەکێ لبەر چاڤا ڕوهنبو، نەشیا خو ڕاگرت، هناروکێن وێ ڕاموسان و کەتە دبن تەختی ڤە. پیرۆزێ سەرێ خو هلدا (راکر – بلندکر) ئو ل هاویر (ل چار نکار)، لێ کەس ل وان ڕەخ و ڕویان نەدی، دیسا سەرێ خوەدانی هی ژنو بنپێ ل عەبدولرەحمان خوریانەڤە، ڕابو سەرخو، دیسا ب سرا خوە خوزکی و راموسانەک ژێ دزی و خوە خەرقا (حشاندە) بن تەختی.

پیرۆزێ گو: های ئەڤ چ پەیایە ناهێلی ئەز ڕازم، خو نەهنگ ژخولامێ باڤێ من ژسەرێ خوە تیر هاتبن سەر جهێ من؟ ڕابو ل هەمی دران تەماشە دکر، دی هەمی دخەوا شرین دانە، دەرێ لبەر دادیی،

ڤەگەڕیا هاتەڤە سەر تەختێ خوە گوت: ڕەشۆ دەرکەڤە، هەمە تو عەبدولرەحمان زوباش، بەختێ مە ژتەڕە، ئەز دەنگێ خوەناکم. دە (دێ) دەرکەڤە بەختێ باڤێ من ژتەڕە.

عەبدولرەحمان ژنشکاڤە ل هەمبەر خاتونێ، ئەو خاتونا ب بەژن و بال ب شەوق و دیدارا خوەڤە ڕاوەستا، نە ب دلەکی لێ ب سەد دلان دلێ وی بژیایێ (پێڤە نویسیا) ئو گوت: بسەرێ باڤێ م مروڤ دبێژی قەی تو ژ دورڤە هاتی، خودێکی ناڤێ تە چیە؟ چکا بێژە، چکا وەرە ڕونە. ما نە م بەختێ خوەدایە تە؟

عەبدولرەحمان: ناڤێ من خاتون، ناڤێ من عەبدولرەحمانە.

پیرۆز: خوەدێ بکی نە عەبدولرەحمان زوباشی بی، من بەختێ (خوە) نەدایە، نەکو تو ئەو بی؟

عەبدولرەحمان: زۆباشی مە خاتون، ما عەبدولرەحمان زۆباشی چاوایە؟

پیرۆز: وەی خلک دبێژن ب قلقۆچە، مروڤ خوەڕە ب پەڕ و بازکە، پا (ولّە) تو نە عەبدولرەحمان زۆباشیی، وا وەیلی عەبدولرەحمان زۆباشی ولو خۆشیکە؟! دەکا وەرە ڕونە. ولّە تو نە عەبدولرەحمان زۆباشییی.

عەبدولرەحمان: ولّە ئەز عەبدولرەحمان زوباشی مە، من پەر و قاوچێ (شاخێت) خوە ل دەرڤە دانینە.

پیرۆز: دە هش دەنگێ خو مە (نە) کە (دەنگی ژخو نەئینە)، ولو مە بێژە، پا (ولّە) باڤێ م بتە بحەسێ، وێ یەکێ چێبکی مەزن گوهێ تەبن (پرتا مەزن هندی گوهێ تە لێ کەت) وەی لە ل مە ڕەبەنێ عەبدولرەحمان زۆباشی ولو یە وەکە تەیە، ولو خوشکە خشکوکە پا (ولّە) تو نە ئەوی، خوەدێ نەکی تو ئەوبی چرا چ حەقێتە ل تە هەیە (تە چ حەق لسەر خو هەیە).

عەبدولرەحمان خوە بەردا سەر تەختێ وێ و دا بەرهمبێزا (کێشا بەرسنگێ) خو و گوت: تو ولو بکی ئەز نها تەو باڤێ تە و تەڤلی کەلەهێ لسەر ملێ خوە دەینم و بفرم ها!

پیرۆز: وەی وێ نە ئەز قوربانا (گۆری) تەمە، ئەز دەنگێ خوە ناکم ولو مەکە.

چڕا دە بەلاخوە ژمە ڤەکە، مروڤ نەوێری نێزیکی تە ببی؟! لێ عەبدولرەحمان بدەستێ وێ گرت و ڕاکێشا بەر سنگێ خوە و ل هندورێ ئۆدی بر و ئانی.

مالا باڤێ پیرۆزێ خراب نەبی؛ بەژن ژشۆخی و شەنگیێ و دێم ژ ڕۆژێ و چاڤ حوبرێ و ئەبرو ژ هەیڤێ و پۆز ژچلیل و لێڤ ژپەلێ گولێ و بوغازا گەردەنێ ژبەرفێ و جونک (هناروک) سێڤێ خەلاتێ و پاخلی و کەمبەرکە (کەمەرکە) زێڕێ ژکارێ (شولێ) وانێ ل بەژنێ، تلی و پەنەچە ژفندێ دێرێ. ئەلماس د گوترەکێ لنگێ وێ. ئەز چ بێژم ژسەر حەتا پێ ئۆدە داگرتییە ژشەوقێ.

پیرۆزێ بەرێ خوەدا ئاغێ کو لوکەڤز ڕیشیێ شارێ (شالێ) کەتە سەر بەژنێ شال و شاپکێ ڕۆژکانێ چقا (چەند) لێ (ژێ) تێ. خەلاتی سمبێلا بەردانە سەر لێڤێ، چاڤ ژڤەرغێ، دانێ ژبەرقێ. قامچیەکی زیڤی دانێتە بەر جەزمێ تە دگو تەی مەلائکەتێ سەرێ سبێ ژباغێ بەهەشت خوە بەردایە ئۆدێ. ژنشکاڤە تیرێژەکێ ژعشقێ خوە بەردا سەر دلێ وێ. دەستێ خوەدایە سەر ملێ ئاغێ. ب هەڤڕا کەتنە حەنەک و لاقردەیێ. دەنی گە (گەه) ئەو دکەڤی سەر سینگا (سینگێ) ئاغێ ئو گە ئاغا دکەڤی سەر

سینگێ وێ. گە دکەڤن سەر تەختێ پیرۆزی و گە دکەڤن سەر قادێ.

چیر – چیر و زیق – زیقا تەختێ پیرۆزێ دگەهی بەر تەختی خوەدێ. زینا قەرەواتی سەرێ خوەدانییە بۆ خەوێ، لێ خەو ناکەڤی چاڤێ وێ وەکی نەخۆشا، کو نەخۆشا چو حەوی ناکەڤنێ، خو داڤێژن (دکەڤن) سەر تەنشتا ڕاستێ و تەنشتا چەپێ، ژ نەدلخو بالیفێ دگوهێزی، ئەو بالیفا کو سەرێ وی لسەر شل بوی، ل سەرێک کوف کوفا وییە، دوشەک (ناهلیک) و متیل ینکزی سەر قادێنە. ب قیرێن و حەوار و ب دەنگەکێ بلند گازی کرە پیرۆزێ گوت:

ئەرێ لێ، ئەرێ لێ، ئەرێ لێ، پیرۆزێ کچا خانی، دەستکرتیا (دەزگرا) تاهیر بەگێ چاوا دکەڤی همبێزا خورتێ خەلکێ؟

پیرۆزێ باکرێ گوت: ئەرێ لی، ئەرێ لێ، تو لێ وادکی تو کی گوندی ئەڤ زەلامیکە ژ زەلامێن (ملائکەتە ژ مەلائکەتێن) خودێ، بسەر و بازکێ خوڤە کەتیە ئۆدێ، بویە جڤاتی مە خاتونێ مە گۆری؟

میری گو: بخودێ تو پارا (باهرا) مە ژی نەخیتێ (باهرا مە نە ئێخیێ)

ئەزێ نها هەڕم بەر ئۆدێ، ئەزێ دور و درێژ بێژم خەلکێ.

ئاغێ (عەبدولرەحمان) دەستێ خوە ئاڤێتە سەر ملێ وێ.

گوازی (زڤڕاند) هەتا دێم کەتیە بەر دێمێ پیرۆزێ

راموسانەک دا ژ ڕوییێ وێ

دلێ قەرەواشێ فرە بو بو مالا خودێ

ئاغا کلیل ژخاتونێ ستاند ئو خو بەردا خوارێ

قەیدا لنگێ هەسپێ سور ڤەکر و گازی کرە خاتونێ

رک و خو بەردا ئەردێ.

ئاغێ زنجیر ژدەستێ خوە بەردا دەستێ قەرەواشێ

بدەڤە (دەڤ و دەڤ) کەتە ناڤ لنگێ هەسپێ

هەستیەکێ ساخ نەما د لەشێ وێ

ئاغا و خاتون سواربون و دەرکەتن دەرڤە ل مێرگا شەڤا

عەبدولرەحمان گوتە پیرۆزێ: ولە خەوا مەتێ.

برە بیستەکێ هەسپێ مە بچەری، هەتاکو ئەز هنەکێ چاڤێ خوە بێخم خەوێ (چاڤێت خو گەرم کەم)

پیرۆزێ گو: هەی نابی، ئەم ڤانە دبن گوهێ کەلەهێ وێ بهێ باڤێ م بئێل و عزوماتێ خوەڤە، بێ مەببینی.

عەبدولرەحمان گو: بخودێ هەتا ئەز شەڕەکی نەکم، ژخوە شەرمە کو ئەز بڕەڤینم مالێ. ئاغی سەرێ خو خستنە خەوێ و دانی سەرچۆکا خاتونێ.

بەری تیرێژی (ڕۆژهەلاتێ) سەرێ خو دەرخی، خاتون گازی ئاغای کر و گوت: دە ڕابە میرا ڤایە ڕۆژ دەرکەت، هندک مایە کو سەرێ سوارا د بە دەرکەڤی، کوما باڤێ م بێ. ئاغا چاڤێ خو ڤەکرن و

سەرتەنگ و بەرتەنگێ هەسپێ سور قەنج گرێدان ئو ب سواری میرانکی ددو چو و هات و باکرە خاتونێ گوت: بسەرێ باڤێ تەکم، ئەز تالانێ باڤێ تە ژی بینم بەلکی هەوارا وابێ، دا ئەم شەڕەکی لڤێ مێرگێ بکن کا ببێ کێ برەخ کێ بەردان، کی قەلسە، کی چییە؟

خاتونێ ل ڕوییێ خودا و گو: ل مالا نەبی بخودێ ئەڤ تەشقەلەکێ دخوازی، میرا وەرە ئەم هەڕن، خودێ ژتە ستاندییە ڤێ ڕۆژێ؟

عەبدولرەحمان غار بەردا شڤانا و تەڤ لهەڤ کومکرن و بەر مێرگێ ڤە ئاژوتن. شڤانەکی بازدا و ل خانێ چورس کرە گازی و گوت: هاوار، هاوار...

گدیانۆ عەبدولرەحمان ئاغا زۆرباشی ل تالانی ڕابە، بخودێ گد گد (گدێ گدێ) ژمەڕا نەهێشتییە.

خانێ چورس باکرە کوما خولاما و گو: لاوۆ ئیرۆ ڕۆژا ناموسێیە، مێرێ جی (زیرەک) دئیرو ڕەخویایە (مێرینی ئەڤرو دێ دیاربیت)، هەچی سەرێ عەبدولرەحمان زۆباشی ژمەڕە بینی، ئەو چ ژمە بخوازی ئەمێ بدینێ. ئەبو زێدێ کوڕێ وی کەتە پێشیا سوارا و خوە دکەلەهێدا بەردانە خوارێ.

گاڤا پیرۆزی چاڤ ل بو زێدی کەت، هێستر (روندک) ژ چاڤان هاتن خوارێ و گوت عەبدولرەحمان ئاغا:

لولو عەبدولرەحمان ئاغا کوڕۆ هێدە لولو سەد جار هێدە
(وللەھ) بخودێ. ڤایە سوارێ هاتن چورس هات ل پێشێ بو زێدە
دە ڕابە بتەنگ و بەرتەنکێ هەسپێ خوە گرێدە،
بسەرێ باڤێ خوە و تە کەم نەخۆش بویە لولو دمێرگێدە
عەبدولرەحمان گو: لێ لێ خاتونێ دلێ من هینە سەد جار هینە
(وللەھ) تو ڕابە دەنگەک ددو ژ عەبدولرەحمانێ خوەڕە بلیلینە
هەکە هەتا نها دربێ عڤدالرحمن زۆباشی تە نەدینە
تێ ئیرۆ ل دەشتا حرانێ مێرگا شڤانا دربێ عەبدولرەحمانێ خوە ببینە
پیرۆزێ گو: دەنگەک ژ عەبدولرەحمان ئاغاڕە لەیلاند و گوت:
عەبدولرەحمان ئاغایێ زۆرباشی هەڕە لو لو سەد جار هەڕە
(وللەھ) ل دەشتا حرانێ مێرگا شڤانا سەر سەرێ عەبدولرەحمان من بویە شەڕە.
لێ کوڕو ل خوە مقاتەیە (های ژ خویە)، بوزێدێ برایێ من مێرەکێ سەر خوڕە.
لولو عەبدولرەحمان ئەگەر تو وی نەکوژی نەعافەرم ژناڤێ تەڕە.
عەبدولرەحمان دگو: لێ لێ خاتونێ، مێرگا شڤانا وا ب بیا
تیرێژێ (تیروشکێت) ڕۆژێ خوە بەردایە سەرێ گەلیا سەر زەڤیا
(وللەھ) بسەرێ باڤی خوە و تەکم قەی مرنا بوزێدێ برایێ تە هاتیا
ئەزێ بوزێدێ برایێ تە بکوژم، مێرگا شڤانا بکم گوڕتا وییا
عەبدولرەحمان ل مەیدانێیە، بو زێد ب سێ دەنگا باکرێ و گوت:

عەبدولرەحمان ئاغایی زۆباشی لاوۆ چییە سەد جار چییە؟
تە هەسپێ سور ژخوەڕە دزییە
تە خوەها (خوشکا) من ئانیە
ئو بسەردا ل تالانێ باڤێ من خانی چورس لولو بو تە خستییە.
ما لاوۆ تە نەگۆ ڤی تالانێ خانی چورس ل مێرگا شڤانا لو لو بێ خوەدێیە
عەبدولرەحمان دگو: لاوۆ وەیە سەد جار وەیە.
من پیرۆزا خوەها تە ئانییە، هەسپێ سوار ژی ئەختەر مەیە
هاها تو کوما سوارا دبینی، ئەڤ داوەتا خوەها تەیە
م پەزێ باڤێ تە برییە، ئەزێ بکم نانێ مێڤانێ خوەیە

***

ئاغا ل گوتنێ ل گالگالێ ل قیڕدانێ
عەبدولرەحمان زۆباشی ڕاوەستایە ل مەیدانێ
لڤێ جەنگێ لڤێ مەیدانێ لڤێ تەڤدانێ
بوزێد و عەبدولرحمان زۆباشی خوە بەردانێ
ئاغا هاتە سەد جار هاتە
لڤا بەرخا لڤا بەرانا
توز ژ عەردی چو ئەزمانا (ئەسمانا)
تەیر ناخون گوشتێ ئینسانا

***

ئاغا ل گوتنا ل گالە گالا
مەیدان بو هەر دووا مایە ڤالا
چۆنە هەڤدی ب شورا یەک ب مەرتالا
وەک دوهوێ سبهی و ڕوستەمێ زالا.

عەبدولرەحمان و بوزێد هەڤدی ل مەیدانێ دگەڕاندن، کفکی و مەرتالا ژدەست هەڤدی درەڤاندن ڕۆ (ڕۆژ) دنیڤرو دەرباس بە و هێ (هێژ) یەکی چو ل یێدی نەکرییە. عەبدولرەحمان جارەکێ زۆردا بوزێدی و پشت ژێ ستاند ئەبوزێدی بازدا، لێ ڕێ بدەست وی نەکەت. عەبدولرەحمانی ئەو ئاژوتە مێرگێ و بسەر خوەها وی دە ئانی. ژ نەچاری بوزێد ل پشت پیرۆزێ پەیابو.

ئو عەبدولرەحمان گو: برە تو خاترێ خوەها خوەبی.

پشتی (پاشی) کو بوزێد ئێخسیر بو، عەبدولرەحمانی بەرێ خوەدا سوارا و بناڤ وان کەت کوری وان ل کوری وان خست (کوفر و کوینیا وان ئینا)، مال مێری جی بو کو ب لنگێ هەسپێ خوە، خوە بگەهینی مالێ.

عەبدولرەحمان بوزێد گرێدا و تالان بەردا مێرگێ و هاتە جەم پیرۆزێ کەتە حەنەک و لاقردەیا.

خانێ چورسی ژ قرێلێ (سەرکێشێ) سواران دپرسی و ب غەیدین دبێژی: خوەدێ مالا وە خرابکی، هون هەمە ژبەر سوارەکی درەڤن؟

یەکی ژ سوارێ وی بانکرێ و گوت:

هەرێ خانێ چورسی ئەزبەنی خوزی تە نەگوتا
عەبدولرەحمان زۆباشی وەکە مەلکەموتە
ئاگرێ خوەدێیە چ بزۆتە
مێرخاسا دکوژی ب جۆتە جۆتە

***

لولو خانێ چۆرسی دلێ من کو شکەستی
عەبدولرەحمان ژ مەیدانێ نالەبتی
دلێ من گەلەکێ ب ئەبوزێدی کورێ تە شەوتی
حەرام بی وەکە چویکی دناڤ لەپێ وێدا دپەڕتی

***

لولو خانێ جۆرسی، مێرگا حرانێ لولو وا ب بییە
عەبدولرەحمان ئاغایێ زۆباشی وەکە کورێ ناڤا مییە
ژ ئیرو پێدە مەیدان ژ خوەڕە وی گرتییە
ئەز بەختێ باڤێ تەدە تێ نەچی شەڕێ وییە

خانی چۆرسی ڕابو کاغەز ل وەلێت بەلاکرن: هاها گدیانۆ هاوارە عەبدولرەحمان زۆباشی دمێرگا شڤانادا ئەڕینیە،

تالانێ مە بریە، بوزێدی کورێ من گرتیە

برە (بلا) مێرێ بخێر و دمالا خوەدە نە پێدڤێ، ئەز دخوازم ب سحاریا سبێ ڕە، ل دورا کەلەها حرانێ بجڤن.

سوارا تو بسەرێ شلفێ (رمێ) بدەڤێ شورا دبرقین.

خانێ چورسی بروهلاترا داپێشیا سوارا و بسەر مێرگا شڤانادا قورژین (قولپین). پیرۆزێ چاڤ ل کوما سوارا کر، هێدی هیسترێ وێ بسەر و ڕوییێ عەبدولرەحمان ئاغا دە هاتن خوارێ.

عەبدولرەحمان ئاغا شیار بو گوت: پیرۆز خێرە، چ هاتیە بیرا تە؟ ئەگەر تو پوشەمان بوی ڤایە ڕێ ئو ئەزێ تە بشینم جەم مالا باڤێ تە ئو ئەگەر ژبو بوزێدییە، ئەزێ وی ژی بەردم.

پیرۆزێ گو: نا (ولّە) ئەز نە پوشەمانم، وێ ڕوییێ ئەز بتە قایل نەبوما چما ئەزێ (ئەزدا) دگەل تە بهاتما. خودێ م بکی قوربانا سەرێ تە عەبدولرەحمان ئاغا. (ناولّە) کوما سوارا دبینم، دترسم خوەدێ نەکی تشتەک بتە (لتە) بێ ئەزڕەبەنا خودێ پشتی تەڕە چاوابکم؟!

عەبدولرەحمان گو: دلێ من هینە سەد جار هینە
تو دەنگەکی ژ عەبدولرەحمانێ خوەڕە بلیلینە
تێ دربێ عەبدولرەحمان ئاغایی زۆباشی لێ لێ بچاڤێ خو ببینە.
عەبدولرەحمان ژچاڤێ ڕەشبەلەک ڕاموسانەک ستاندو سواربو.

وەکی تەیر و تیورێ واناڤا دسەر سەرێ وی دڕستن لبەرهانا دگەڕیان دلوپێ ژەهرێ ژسەرێ شورێ وی تێنە خوارێ تیایێ ڕوییێ قادێ (بسەر ڕوییێ ئەردی) دکەتن دچۆن خارێ، ڕەڤیان، کەتن قول و گوتن: نە بخێر دیسا عەبدولرەحمان ئاغا سوار بویە:

کوما خانێ چورس بسەر ئاغی دهلوەشیان، تو تو ئاڤێ باڤێژی دێ بسەر سەرێ سوارا کەڤت هند بۆش بون.

عەبدولرەحمان ل کومی قوڕیا (کرە ڤێڕی)، هەودا سەر وان بو دێ و زاروکا خوە باڤێژی شیتکنێ (چکێنا) شورا، ڕقیێ مەرتالا، ناڤ تێدانێ کورێ باڤا، بڕێنا خورتان و هالانێ ڕەشکالا، خوشێنێ داری ڕومان، خێر ﻧﻤا کارن گوشتێ ئینسانا بخون، تۆزێ ل ئەسمانا سیوان گرتیە ژ دەرکەتنا ڕۆژێ هەتا پشتی نیڤرو بڤی ئاوایی لبەرخو ددن.

پیرۆزێ دەنکەک ژ عەبدولرەحمان ئاغا لەیلاند گوت:

عەبدولرەحمان دلێ من لیانە سەد جار لیانە
دا بنێڕین کی بەرخە کی بەرانە؟
کی عەگیدە و پەهلەوانە؟

عەبدولرەحمان من ژتەڕە نەگۆ ژباڤێ م ڤەکە؟ بارێ باڤێ م گرانە.

عەبدولرەحمان ئاغا گو:

خاتونێ دینا دمە دینا دمە
ئەز ژ قالکێ خوە زێدەمە
تو مەبێژە عەسکەرێ باڤێ تە غلیەیە
ئەز هەمبەری باڤێ تەمە.
ئاغا چییە، ئاغا چییە
وێ ڕۆژێ پێدە ئاشێ مرنێ دگەڕیا
ل بریندارا ل کوشتیا
هەتا سەرما شەڤێ بسەر واندا دا کەتییە
عەڤدولرەحمان ئاغا بسەر خاتونێ دا ڤەگەڕیا
پیرۆزێ سەرێ هەسپێ وی گرت و داکەتە خوارێ، وێ شەڤێ پێدە،
برینێن عەبدولرەحمان دەرمان دکرینە و کەتن حەنەک و لاقردیا.
عەبدولرەحمان ئاغا کەتە خەوێ، لێ جڤت حەرام بی، خەو ب چاڤێ ڕەبەنا خاتون نەکەتییە.

تیرێژێ سبهێ ژ زۆر ڤی لەشکرێ خانێ چورسی بسەر مێرگا شڤانا دە دلڤی:
پیرۆزێ دگو: عەبدولرەحمان وای دە وایێ
تو ژحەق شەڕێ خانێ چورسی دەرنایێ
دهانا (هاری) م هاتیە تاهیر بەگێ ڕهایێ

***

عەبدولرەحمان ئاغا گو: پیرۆزێ هاتە دهانە
ئەڤ در چۆلە ئەڤ در مەیدانە
تو بنێرە ل شەڕێ عەگیدا و پەهلەوانە.
سەرێ م ژنو کەتیە چاخێ گرانە (دەراڤێ تەنگە)

***

ل گوتنێ ل گالگالێ ل سلاڤێ
عەبدولرەحمانۆ هەق وتابیە م ڕحێ تەناڤێ
شەڕ خوشبویە ل وێ ناڤێ
هون هەر ئێک وەک ئاڤێ
لاشێ خوشمێر لبەر تاڤێ

***

ل قیڕ قیڕا ل هالانێ
تاهیر بەگ کەتییە مەیدانێ
عەبدولرەحمان ئۆر بەردانێ
گو: هەکە ئەڤە دەستگرتێ دوت خانێ

***

لڤێ دیلانێ ل داندولێ
ل دەنگێ زوڕنایی و داهولێ
عەبدولرەحمان ل دۆرا تاهیر دکی پێکۆلێ
دەستێ وی ژسوارا قەتاند بەرێ وی دایە چۆلێ

***

تاهیر بەگ ڕەڤیا ژ مەیدانێ
عەبدولرەحمان قیڕ و هالان دەرانێ
دەستێ وی قەتیا ژقروانێ
مەقەرا وی نەما خوە ئاڤێتە دوت خانێ

***

پیرۆزێ گو: تاهیر بەگی دلێ م دلەکێ دینە
ماتە دربێ عەڤدولرەحمان ئاغا زۆباشی نەدینە

تاهیر بەگێ گو: ئەز بسەرێ باڤێ تەکم، ئەزێ بخوە حیفا تم خەلکێ زانن هێش (هێژ) م ژتشتێ هالو قەت نیە.

سوارا سوار لڤاندن
کچا ژوان ڕە لەیلاندن
ئەشی (ئەژ) مرنێ ل هەڤدی گەڕاندن
شادە شودێ عەبدولرەحمان ئاغا زوباشی گەلەک هەنە.
ئەو ل چۆال وچیان بەزاندن.

خەبەر گەها ئوسمان ئاغای ملی کو (ولّە) عەبدولرەحمان زۆباشی، پیرۆزا کچا خانی چۆرسی و هەسپێ سور ئانییە ئو ل مێرگا شڤانا ل تالانێ وی ژی خستییە.

ئیرو چەند ڕۆژە لسەر سەرێ عەبدولرەحمان ئاغایی بویە سنگ و دەوران و شەڕ و گازییە.

ئوسمان ئاغا گاڤا ناڤێ پیرۆزێ بهیست ڕپێن ژ دلێ وی هات و گو: بسەرێ باڤێ خوەکم عەبدولرەحمان گەلەکی باشە پیرۆز ژ مەڕا ئانیە.

دەڕابن سوار ژمالا دەرکەڤن ئەم خو پێڤە بگەهێن (بکەهینیێ). هزار سوارێ ملا بسەرداریا ئوسمانا ئاغا.

ئاغایی دهاوار عەبدولرەحمان هاتن، دیتن چ بنێڕن، لسەر سەرێ عەبدولرەحمان داندولە.

ئوسمان ئاغا ژ سوارا ڕا گو: لاوۆ هون ئاری عەبدولرەحمان ئاغا بکن. ئەز هەڕم هنەک ئیشێ من هەیە. سوار داکەتن دشەڕیدا، لێ ئوسمان ئاغا خوە بەردا جەم پیرۆزێ و دەستێ خو درێژ کرە دەستی و گو:

وا پا بسەرێ باڤێ م خلامێ م عەبدولرەحمان گەلەکێ باشە ئەڤ کچکا خوەشک ژمڕا ئانییە.

پیرۆزێ گو: پیو پیو: ئەڤ کالێ هە کییە؟ دبێژی عەبدولرەحمان ئاغا خولامێ منە. دە ڕابە بەری کو ئەز دارەکی ل قاقێ تەخم (دار ل کلوخی دان) کو مەژی ژێ بەلابی.

ئوسمانا ئاغا کەنیا و گو: دێ تو بەس نازا بکە، دە ڤردە وەرە، ئەز ڕاموسانەکێ ژتە بدم. ژ دورڤە دەڤێ خوە لهەڤ خست و گو: مرچ. پیرۆزێ پ شمکا قوندرێ ل ئورێ وی دا کرکو شوربا تازیا بسەر دەڤی و کیش (داکەت) و گو: پا بخودێ کو عەبدولرەحمان ئاغا بێ وێ بکی کو پیچکی مەزن گوهێ تەبن.

هێ ئەو دوێ دمالێدا، سوارێ مالا زۆباشی ژ زۆزانادا دهاوارا عەبدولرەحمان هاتن. لەشکرێ خانێ چۆرسی ژهەڤ بەلاکرن و ل پیرۆزێ(*) ڤەگەڕیان.

عەبدولرەحمان یێ دوری وێرێیە. گاڤا دی کو ئوسمانا ئاغا دبەر چۆکا پیرۆزێ ڕونشتییە هەمە ب شورا ئەو هەڤ بژلاند و بدوڤ سوارێ ملا کەت کوڕێ وا دکوری وا دەرخستن و پیرۆز بدەف و دهول و زوڕنا برە زۆزانا.

(*) پیرۆز (تێلی عەیشانە)

چیرۆکا میرزا محێ و دوتا عەجەم

ژ دەفتەرێت جەگەرخوینی

هاتە ڤەگوهازتن

(١٩٦٤/٤/١)

هێ سترا مالە مێرە، لسەر باژارێ شاهێ عەجەم شەڕە هەر کەسی ژمالا خوە سواربو ئو چۆن کەس نەما میرزا محێ ژی ب سوارارە ئێریش باژارێ شاهێ عەجەم کرن ئو باژار تار و مار و تالان کرن. هەر کەس ب مالێ دنیایێ مژول دبو، لێ میرزا محێ بەرێ خوەدا خانیەکێ بلند دوکێل ژێ دچی (دچۆ).

گاڤا کەتی خانی دی کو کچکە ب دیدار (دیندار) و شەوق و شەمال دهندوری قەسرێدا هاژ چو نینە چ بویە.

میرزا محێ راهشتە دەستێ کچکێ و دابەر خو (راکیشا بەر خوڤە) و گوت: دێ رابە ئەز ژخوەرا ببم، هێ مال نەگهایە من.

کچک: کورۆ ڤێ (دڤێ) تو ژسەرێ خو تێری، ئەز کچا شاهێ عەجەمم، باڤێ من دێ تە پەرچە (پرت پرت) کت،، پرتا تە هنگی گوهێ تەبن!

میرزا محێ، دێ رابە باڤێ تە ل کو مایە؟ باژار و وەلات تەڤدا تار و مار بویە، هێ تو دگوهی گای دایی؟! سوبەهێ باکرن هێ کێ کچا شاهێ عەجەم دیبیە، دێ سولتان سەد هزار زێرا دەتێ، هەکە بڤێت کچا وی ژێرە بینی.

میرزا محێ: ددلێ خوەدا گوت: ما ئێ (یێ) کو دوتا عەجەم ژخوەرا ببی ژم چێترە؟! ژ نیڤا شەڤێ پێدا بچیلێ وێ گرت و ل پەی (پشت) خو سوارکر و دارێ هاتە مالێ.

چەند سال ل جەم میرزا محێ ما، لێ میرزا محێ ژی ژێ دور نەدکەت بشەڤ و رۆژ بسەر سنگا (سینگێ) وێ دابو.

رۆژەکێ ژدیا خوەرا گو، ڤایە ئەزێ هەرم نێچیرێ، لێ تەهای ژێ هەبت، چاڤێ تە لێ بت، دوتا عەجەم نەرەڤی؛ لێ پاشی ئەزێ سەرێ تە پەرچقینم.

چاوا کو میرزا محێ دارێ، دوتێ رابو دەستەکێ چلکێ مێرانی ل خوە کرن و هەسپەک ژ خوەرە گرێدا و شور و مەرتال دانە ملێ خوە ئو بەرێ خوە دا ئوغرێ و پشتا خودا فەلەکێ هەی باژارێ عەجەم تو ل کیرێ بی ئەڤە ئەز هاتم. رۆژ بەر ئاڤا (بەری رۆژئاڤا) میرزا محێ هاتە مالێ دی کو دیا وی رەشا (رەشکا) خو گرێدایە ئو زۆر دایە (بەردایە) گریێ.

میرزا محێ: هایا دێ خودێ خێربکی؟

دێ (دایک): مالاوۆ (مال ئاڤا بو) چ خودێ خێر بکی؟ و لە دێلا دوتا عەجەم بازدا و چۆ، من کر نەکر زۆرا من بر و رەڤیا(*).

(*) رەڤی = رەڤیا.

میرزا محێ رابو خو راپێچا ئو دا سەر رێکە نێزیک و هێلان و چۆ. ها ل ڤر و ها ل ور خو گەهاند سەرێ چار بانگێ(*). جۆتیارەک لوێ جۆتێ خو دکر. باکر، جا براکو خودێکی تە تو (چو) سوار ب فلان نیشانێ نەدیتیە دەرباس (دەرباز) بویە؟

جۆتکار: ولە باڤو ئەڤە ژسبەهێ رە ئەز ل ڤرم هی تو سوارێ ولو دەرباس نەبونە.

هن میرزا محێ سەری خستە خەوی و هەسپێ خوە بەردا مێرگێ و رما خو چکاند ئو رازا.

دوتا عەجەم رێ نەزان، هێدی هێدی هاتە سەر مێرگێ، چ بنێری؟ دی (دیت) کو میرزا محێ ڤایە دمێرگێ دا رازایە.

گو: دێ ئەز چاوا (چ) بکم، چ لێ بکم؟ دڤێ ئەز وی بکوژم یان دەستورا من نادی. هەکە دەرباس بم، وێ میرزا محێ بێژی ژمن ترسیایە، نە وێرابو دێ ل من کی (دەنگی ژخو بینیت). ئەز دخەو وی بکوژم، دەستێ من لێ ناگری (ئەز دل نادم). نا وللە یا قەنج ئەوە ئەز وی شیارکم(**)، بەلکی دسەرێ وی خم(***) بەلا خوە ژمن ڤەکی. سەرێ شوری دا بن لنگێ وی- میرزا محێ و گوت:

هلا (هلۆ) رابە کورۆ رابە. گاڤا میرزا محێ سەرێ خوە هلدا، چاڤێن وی ب چاڤێن دوتێ کەتن، دەست بگازنا (گازاندا) کر و گوت: هەرێ دوتێ بێبەختێ، تە چ کێماسی لجەم من دیتە. دەڤ ژمن بەردی(****) و دچی؟! دە وەرە ڤەگەرە.

دیسا تشتەک نەبویە. ما تو نزانی بێ کوشتنا خو ئەز ناهێلم تو هەری (بچی)؟!

دوتێ: میرزا محێ، سەرێ من و خوە مەخە گێژیێ، ئەز ئماکارم ل جەم تە ئەبورکم. ئەز کچا شاهێ عەجەمم. بخودێ ل وەلاتێ کوردستانێ مرنا خوە دخوازم و ڤێ یەکێ ناخوازم. وەللە ئەز ناخوازم ژتە دورکەڤم، لێ ئەز چ بکم، بەسە بەلاخوە ژمن ڤەکە ئەزێ هەرم. میرزە محێ سواربو و کەتە پێشیا وێ و گوت: ما تو نزانی هەتا چاڤێ من ل دونیایێ ساغبی ئەز ناهێلم تو هەری؟

دوتێ کر و نەکر تو چارە ژمیرزا محێ نەکر، پاشیا پاشیێ (گۆتنا دوماهیێ) گوت: میرزا محێ ئەگەر تو ناهێلی ئەز بخۆشی دەرباس بم، ئەزێ بزۆری هەرم. ل مەیدانێ ئەزێ تە بکوژم، لاشێ تە ژسیسالکا(*****) بکم برهان و برە قەرالک(******) چاڤێ بکۆلن.

هەر دوا لهەڤ دان شور و رمان لێ هەر دو ژی ناخوازن هەڤدی بکوژن. رۆژێ خو دا خوار نانا جارکی دوتا عەجەم شورەک ئاڤێتە سەرێ میرزا محێ ئو ژسەر هەسپیدا ئانی خوار و داکەتە سەر لاشێ وی، سەرێ وی دەرمانکر و دەرمانێ وی دانی بەر سەرێ وی و کورکێ وی کشاندە سەرێ و چۆ.

(*) جار بانگی = بەر بانگ ژی هەیە گوندە.

(**) شارکم = هشیارکم.

(***) دسەرێ خستن. بکەم دسەریدا.

(****) دەڤ ژێ بەردان = دەست ژێ بەردان = هێلان.

(*****) سیسالک = دازەکێ گوشت خۆرە (مەلە)

(******) قەلک: قەلە رەشە.

ئەو ڕۆژئاڤا بو، هەتا سبێ هش نەهاتە سەرێ وی لێ گاڤا شیاربو (هشیاربو) دی کو های دناڤ خونێدە گەڤزیە. ڕاهێشتە قوتیکا دەرمانی خو لسەر دا ڕی خو گەهاندە مال.

چەند ڕۆژا ل هوزا (هوزانا) گەڕیا، سەرێ خو دەرمانکر، پاشی خو دچەکاندا گرێدا ئو بەرێ خودا باژاڕێ شاهێ چەم و چۆ. ئەگەر ب ڕۆژا، ئەگەر ب مەها، جارەکێ خو گەهاندە ناڤ باژاڕ و گوت:

هەسپێ من سەرێ خوە بدی کیژان دەری، ئەزێ هەرم وێ مالێ. هەسپێ وی سەرێ خوە ل درەکی دا و میرزا محێ گو چنگ و پەیابو. خوەدایا مالێ هاتە پێشییێ و گوت: وەی تو سەرسەرێ من و باڤێ من هاتی، مێڤانێ دەلال. میرزا محێ ژوێ ڕۆژێ پێڕا ل جەم مالا پیرێ ما. لێ کە نابینی نەکەس دچی و نەکەس تێ ژ لەورا میرزا محێ ژپیرێ پرسی و گوت: یادە پیرێ، ژ ڕەنگ و گوت و جهرێ تە (ژ ڕەنگ و ڕوییار و گوتن و ئاخڤتناتە) نەیا بەلەنگاز و ڕوتانە، لێ ئەز نابینم کو کەس تێ مالاتە نزانم چما (بۆچی)؟

پیرێ گوت: هێ... کوڕێ من سەرپێهاتیا من گەلەک دژوارە. شاهێ عەجەم سێ کوڕێ من گوشتینە و هەرسێ بۆکی من ژ خوەڕە ل خو مارکرنە. ئەز بتنێ دڤێ قەسرێ دە، کول و کۆڤانا هلتینم خودێ ژێڕە (ژبو) نەهێلی. کارێ شاهان خوینخواری و مێر کوژییە. هاڤایە دێلکا کچا وی ب سالوغا خورتەکێ وەکی میرزا محێ کوشتییەو ڕەڤیایە(*).

ڤایە گوڤەندا وێیە سبێ ببن باژاڕێ شاهێ تۆرانێ. ب سالوغیا قەڕالێ تۆرانی یەکی پیس ودو (وەتوڤ) کرێت و زک تلێر (زک مەزن) ئو دەڤ کەنییە. پیرەکێ پیس و چیلە (چلّە)، ب گوریا سەرێ میرزا محێ بی. ها وێ دێلێ دەڤ ژ وی خورتی بەردایە وێ ببێ (دێ بتە) ژنا کانی چیل (وی سەرچێلی). ئاخ خوەزی میرزا محێ نها لڤر بویا بێ برا کاربون بگوهێزن.

میرزا محێ: دایێ تشت خو ل جەم تە دگرن ئو تو بەخت بدە من، وللە ئەزم میرزا محێ.

پیرێ گو: وەی خوە سەد زاڤایێ وەکە قەڕالێ تۆرانی، شاهێ ئیرانێ بکی گوریا سەرێ تە. ئەز دیا تەمە، تشتێ ژ مەبێ ئەزێ ئاری تە بکم.

سبهێ سوار برێکەتن میرزا محێ دا ناڤ سوارا و دبەر بۆکێڕا دچی و تێ ئو ناڤ دخوە ددی و ڕما خوە دچکلین. دوتا عەجەم لێ تەماشا دکی و دبێژی: وللە هەکە ئەزم ئەڤ ڕەوشا سواریا میرزا محێیە. لێ من بدەستێ خوە ئەو کوشتییە. هەتا گەهانە باژارێ قەڕالێ تۆرانێ، بوک دگومانا دە هور و کور دبێژتێ. گاڤا گەهانە باژاڕێ قەڕالێ تۆرانێ، هەر کەس چۆنە (چۆ) قۆناغا خوە، لێ میرزا محێ چما دیسا سەرێ هەسپێ خوە بەردا و گوت: هەسپێ من ل کو ڕاوەستی، ئەزێ هەرم وێ مالێ. هەسپێ وی سەرێ دار رێکێ و ڕاوەستا، میرزا محێ گو: چنگ و پەیا بو. خوەدیا مال هاتە پێشیێ و گوت: وەی تو سەرسەرێ من و باڤێ من بێی مێڤانێ دەلال. میرزا محێ دێ لێ کر(**) و گوت: دایێ خودێکی قەی میر دمالا وە دە پەیدا نابن؟!

(*) ڕەڤیان و ڕەڤین هەر دو ژێدەرن.

(**) دی لێکر = گازی کری.

کوڕێ من دەولەت سەرێ قەڕالێ خونخۆر ما میر د وەلاتێ مەدا دمینن. کوڕێ من بەر بەخت ببێ بەخت کوشت، ئەز دناڤ کول و دەرداڕە، دەهێشتم (هێلام).

میرزا محێ گو: دایێ هەکە تشت ل جەم تە تێ ڤەشارتن ئەزێ داخوازا خوە ژتەڕە بێژم.

پیرێ گو: بێژە هەکە تە کوڕێ من کوشتبی ئەزێ ل تە ڤەشێرم.

میرزا: هاتیمە قەڕال بکوژم ئو دوتا عەجەم ژخوەڕە ببم.

پیرێ کەنیا و گوت: ئەز دیا تەمە هەکە برا تو ب کێرهاتی بی، ئەز دکارم تە بگەهینم ئۆدا زاڤێ.

میرزا محێ گوت: چاوا تۆ دکاری من دەرباسکی ئۆدا زاڤێ دایێ؟

پیرێ گو: کوڕێ من هێ ڤان ڕۆژان هاتە کوشتن ژبو ڤێ یەکێ دڤێ ئەز بخوە بوکێ بخەملینم و تەختێ زاڤێ ڕاست بکم. ئەزێ ئیڤارێ تە بخوەڕە ببم، مەترسە ئەز دیا تەمە.

ئیڤارێ میرزا محێ شورێ خوە خستە بن کرێس (کراسی) و دەستەک کنجێ ژنا گرێدان (کر بەرخو) و داپەی پیرێ و چۆن.

خەلکێ دۆرا بوکێ لەیلادن و گوتن، ڕابن ڤا دایکا زاڤێ هات، هەر کەس بەلابون ئو پیرێ بوک چێکر و جهێ زاڤێ ڕاخست و دەرکەت.

گاڤا قەڕال هات و چاڤێن دوتێ پێکەتن، ڕوییێ وی قورمچی و ما وی نەخوش بو (نعویما وێ ترش بو) ئو دلێ وی قەرفی و گوت: ئەڤ زاڤا وێ خۆلی ل من بی.

بوک ڕابو قەهەوەک ژ زاڤێرە چێکر و لسەر دەستێ خوەدانی و هاتە پێش. لێ زاڤێ دەستێ خوە ل فنجانا دا و ئەو قەهوە کورم هەمی بسەر و چاڤێ بوکێ دە ڕژیا و گوت شولاڤ (شوراڤا) کو ژبەر مێرکێ کورد مایە ئانینە ژمەڕا.

گاڤا کو ولو گو، دوتا عەجەم گوت: وەی وەی ئەز ڕابم یەکێ وەکە میرزا محێ دڤرە دەرکەتبا، تە ئەڤ گوتن بگوتا. هەمە میرزا محێ دەست ئاڤێتە شوری و دەرکەت و گوت:

ئەز کلێ چاڤێ تەمە، کەنگی ئەز دەڤ ژبەژنا تەیا زراف بەردم ئو ب شورا زاڤا دا بەرهەڤ و داکەتە ئاخورێ هەسپا. دو هەسپ بەرهەڤ کرن، هەر دو لێ سواربون بەرێ خوەدان ئوغرێ (وەغەرێ) و پشتا خوەدانە فەلەکێ. یا خودێ وەلاتێ کوردستان تو ل کوێی؟

بونە ژن و مێرێ هەڤ

ئو ئەم مانە دل ب کول تەڤ.

***

چیرۆکا محێ لاوین

ژ دەفتەرێت جەگەرخوینی

هاتە ڤەگوهازتن

١٩٦٤/٤/١٧

ئێلا حەسەنا مەزن و گران، بناڤ دەنگ ل باکوڕێ کوردستانێ بو. مال مەزنێ ڤێ مالێ ژ باڤ و کالێن (باپیرێت) خوەدا، مالا محێ لاوین بو.

سال و دەمێن گران بسەر وان هاتن ژ ئاغاتی کەتن. خالد ئاغا مرۆڤەکێ مێرکوژ، بدارێ زۆری (زۆرییێ) سەرداریا ئێلی خستە دەستێ خوە، گەر (ئەگەر) چی محۆ ژ ئاغاتی کەتبو، لێ ب مێرانی ئو ڕومەت چاڤنێریا ڕۆژا خوە دکر. نەدێ، نەباڤ، بێ ژن و زارو بو؛ تەنی (بتنێ) بناڤێ گەورێ خویشکا وی برندی و جوانی، ل وەلێت دەنگ دابو.

ئێلا حەسەنا ب کۆن و کۆچەر بون. ب هەڤڕا باردکرن و بە هەڤڕا دا تەنین (داتنان). جارەکێ ژجاران، ل بارکرنێ خالد ئاغا ب هوگر و هەڤالێن خوەڤە ل داویا (دویماهیا) ئێلێ (ئێلی) ل کەچەکێ ڕاست هاتن. گاڤا چاڤێن ئاغێ ب ڕودێمێ گەورێ کەتن، بەرێ خوەدا هەڤالێن خوە و گوت: ئەرو! ئەڤ کەچک، کەچا کێیە؟ ولو گوت و ڕوێ هاتە قەمجاندن (قورمچاندن) و توزێ وی زەربو (ڕەنگێ وی زەربو). یەکی ژ بەردەڤکێ وی لێ ڤەگەڕاند و گوت: خوەدێ مالا باڤێ تە ئاڤابکی، م دگۆ، بەلکی تو بشورا نایێ پژلاندن؟

لبەر ڤێ سێولەکێ تو ولو دهەژی.

ئاغا کەنیا و گوت: ئاگر ب مالێ کەتو... ئەڤ کەچا کێیە؟ چما کەسێ ژوە ژمرە نە دگوت؟ بەردەڤکی گو: ئاغا، ئەزبەنی، ما تو نزانی، ئەڤ گەورێ، خوشکا محۆیە، ئیسال دەه سال (لە) دناڤ ئێلاتە دایە، کەنگی بخوازی لبەر تەیە.

ئاغێ ب دەنگەکێ بلند گازیکرە ئۆمۆ و ژێرە گوت: ئۆمۆ، لاوۆ دەما کوچێ ل وارا دانی بێژە محۆ برە سڤک بێ ئۆدێ.

ئۆمۆ سڤک لێ ڤەگەڕاند و گوت: فەرمان فەرمانا تەیە ئەزبەنی.

سواران ڕاڤ گرتبون، بارینا بەرخا، کالینا میا، شیهینا هەسپا ئەو چۆل داگرتبون. پەزێ قەر کولیلکێن ڕەنگ ڕەنگ دچلپاندن (دکرپاندن). دەنگێ بلویرڤان ب هەوا دخستن. سترانێ خەو ژبەلەک چاڤان دڕەڤاندن. لوراندنا دایکا و دەنگێ شیپ و شریکا تەڤلی هەڤ دبون. هێک و هێلینێ چوک (چویچک) و تەبا دبن لنگێ هەسپادە دپەرچقین. ل شۆپا کۆچێ ئەرخ و ڕێ د وێ قادێ ڤەدبن. خورت و کەچ ب قۆزێن چاڤان هەڤدی دئاخێڤن ڕەشکا ل کوچێ داژون (دهاژون) و جوان و زارۆ سەرپێهاتیێن ئەڤینداریا خوە ژ هەڤرە دگوهێزن. هەر یەک ب ئاواکی ژ ڕۆژێ ژینێ دخوازن.

تەنێ خالد ئاغا ساویر و گومانا گەورێ دکرینا خەمل و خێزا وێدە غار مایە (سەرسورمە مایە).

ئۆمۆ ژنشکاڤە نوقوچاندێ و گوت: ئاغا ئەزگۆری های ژ خوەکە (تە هاژ خو هەبت) هەسپێ قەمەر

نەتەرپلی (هەلنگڤت) نەکوشی؟

دوری سەرێ تە تشتک ب تەبێ (ل تەبێت)، ئەڤ ئێلا (ئێلێ) ڕەش و درێژ وێ پشتی تە بێ خوەدێ و بێ سەر بمێنی.

بۆ تق تقا سوارا، کەنیان و ب هەڤڕا گوتن: ئەرێ گوتنا ئۆمۆ بسەرێ خوەیە. چ بسەرێ تە هاتیە؟ مال ئاڤا گەورێ قەرەواشا تەیە، کەنگی تو بخوازی، ئەگەر مالێ خوە تەڤێ بدن؟ ئەمێ ژتە ڕە بینن.

ئاغا کەنیا و گوت: گەورێ؟ هو هو... بسەرێ باڤێ خوەکم ئەو هەڕی ئەزمانێ (ئەسمانێ) هەڤتا (هەڤتێ)، ژناڤ لەپێ من دەرناکەڤی، ئەز نە ب گومانا کەری و نەهەرێ کرنا گەورێ و محۆ دە مە، ئەز تێنم بیرا خوە، کا ئەزی چ ژێڕە بکرم؟ ئو چاوا گوڤەندا وێ ل دارخم؟

ئۆمۆ گو: هو هو... خوەدێ مالا باڤێ تە ئاڤا بکی، ئیرو پێدا تو کەتیە گومانا ڤی سێولەکێ (سێوییێ)، ما تە نەگو کەچا خانێ چەنگ زێڕینە؟

نە دەنگ، نە بەنگ، نەگوتن، نەستاندن، هنک مایە هنک ژ هەسپا (ماسینا) تەرا بن؟!

هێ (هێژ) ئۆمۆ گوتنا خوە نەقەداندبو، یەکی دەی لێکر و گوت: «هەلا ئۆمۆ لاوۆ ژ مەڕە هێرکێ، لاوکەکی بێژە، بەلکی تو کولێ دلێ ئاغێ برەڤینی.

ئۆمۆ دەست پێکر و گوت: ئەیشان ئەیشان سبەیە لەزکە ڕابە سەرخوە
تو ناڤێ خوەدێ و پێغەمبەرا دپارێزی
کلێ سوبحان، نەکلێ ... دابنە سەرخوە
منێ جارەکێ سوندا مەزن خواریە
هەتا چاڤێ ئەیشانا میرزە بەگێ لدارێ دنیایێ ساغن
ناڤێ مال و مێرا لێ نابم بەرخوە
ئەیشان ئەیشان ئەلاجگری (مەلازگرێ) لێ ب دکانە
سینگ و بەرێ ئەیشانا میرزە بەگێ زیڤێ سەوادێ بزێڕ کلدانە
چاوا سالا پار ڤی چاخی دوستا م بو ل مالا باڤێ خوەبو
سالا ڤێ سالێ کەتیە بن دارێ لێ ئەزیزخانە
ها هو، ها هو ها هو...
تەو تەو... ئۆمۆ...
ئۆمۆ: ئەرێ وەرە وەرە وەر ئەیشانێ
ئەزێ دکم ناکم تێر نابم ژ گالگالێ، ژ گوتنێ ژ سویردانێ
سینگ و بەرێ ئەیشانا میرزا بەگێ مینا شیڤێ خەلاتێ لسەر (بەر) دکانێ ل سویکا وانێ.
چاوا ئەیشانا میرزە بەگێ سالا پار ڤی چاخی ل مالا بابێ خوەبو، دوستا من بو،
سالا ڤێ سالێ کەتیە بن دارێ ئەزیز خانێ...
تەو، تەو... ئۆمۆ...

ئەیشا ئەیشان خونس خۆشە، بنگول ببەردا
بەرە (بلا) خوەدێ وێران بکی شویشان ب شەوتی تەرکمان بسەردە
تە دلێ م ئەڤدالێ خوەدێ کریە گولا وانێ چی جهێ کول و خەم و دەردا
تەو تەو ئۆمۆ، دە وەرە، وەرە وەر ئەیشانێ
ها هی، ها هی، ها هی...

ئاغێ سمبێلێ خوە بادان و گازیکرە سوارەکی و گوت: هەلا لاوۆ، بگهێ پێشیا کۆچێ و بێژە: ئاغێ گوتییە وارێ خوە بگرن، کۆنێ خوە ڤەکرن.

قیر، زیر ئۆر و بۆر ب کۆچێ کەت، هەر کەسی بارێ خوە دانین و کۆنێ خوەڤەگرتن، دەنگێ سگینا (سنگان)، قەید و زنجیران و قوفلک و بازن ب زەنداره پەڤدچن. مێ گوت (میر قوت) سنگا دسنگا قادێ ڤە دگوتن، ستونێ ڕەشکونا بەر ب ئەزمان (ئەسمان) ڤە، سەرێ خوە هلددن، ڕەواکە تێنە ڤەڕەشاندن. پارگۆن تێنە کۆلان و شەریت دبەرهەڤرە ڕێز دبن، بێریڤان کارێ خو دکن، هەرکەس ب تشتەکی چاخێ خوە دەرباس دکی، تەنێ خالد ئاغا دگۆما دێمێ گولی، چاڤێن بەلەک دبن سمبێلاڕە دکەنی و ل هێشیا کۆنێ مەزن ڕاوەستیایە دوکێل ژکۆنێ ئاغێ بلند بو و هەر کەسی بەرێ خوەدایێ.

ئۆمۆ: بەرێ خوەدا کۆنێ محۆ و ژ پیا دەی لێکر (گازی کرێ) و گوت:
محۆ محۆ، سڤک وەرە ئاغا تە دخوازی.
... ئەرێ ئەرێ هەرە ڤایە (ئەڤە) ئەز هاتم.
چاوا محو ل ڕەخێ ئۆدێ ڕاوەستا، ئاغێ گازی کرێ و گوت:
لاوۆ محۆ، سێویە خوشکاتە هەیە، دخوازم بدی ب من.
سەرسەرا سەرچاڤا ئاغا ئەگەر خوەدێ کربی؟ چما نادم تە؟

لێ ئاغا ب جاڤ سۆری و پشت ستوری لێ ڤەگەڕاند و گوت: لاوۆ چما تو دبێ ئەگەر خوەدێ کربی (Kiribî)؟ بسەرێ باڤێ خوەکم ئەگەر خوەدێ کربی، نەکربی ئەزێ گەورێ ژ تە بستینم.

گرتەنێ (دەنگ ژێ نەهاتن – کلماتێن) ب محۆ نەکەت و ب پاشدە ڤەگەڕیا و چۆ. هاه قاسەک نەچو دچەکادە ڕاپێچایی و سوار ڤەگەڕیا و ل پێشیا کۆنێ ئاغێ خوەدا سەر قوینا ڕمێ و بەرێ خوەدا ئاغێ و گوت: «ئاغا سێ ژنێ تە هەنە، هەر سێ ژنێ خوە بدە من، ئەزێ گەوری بدم تە.هەکە تو ل مالا خوە و ئەز ل مالاخوە. ولو گوت و بشوندە ڤەگەڕیا و چۆ.

چاوا ئاغا ئەڤ گوتنا هشک (ڕەق) ژ محۆ بهیست گازی گەرناس و بەردەڤکێن خوەکر و گوت: کوڕۆ، چما هون ڕانابن ڤی تەرەزی (تەرەسی) ناگرن کو ئەز سەرێ وی دبن لنگێ خوە دە ب پەرچقینم؟!

لێ جڤاتێ بهەڤرە بەرسڤا وی دا و گوتن: ئاغا گوتنا محۆ دجهێ خوە دەیە، ئیرۆ دۆرا وییە، سبا دورا مە تەڤا وێ بێ (دێ هێت) ناخوە کەچا کی ژمە خوەشیک بی تێ بزۆرێ ژ مە بستینی؟!

ئاغێ دەنگێ خوە نەکر و گوتنا خوە ب شونڤە کشاند و گوت: هەلا ئۆمۆ لاوۆ، تو ڕابە قەهوەکێ ل جڤاتێ ب گێڕینە، بەلکی هشێ م نە ل سەرێ منە؟

بێئڤارکێرا محۆ کۆنێ خوە پێچا ئو بەرێ خوەدا ئاغێ و گوت:

«ئاغا مالاڤا تە چما ئێلا حەسەنا ژخوە غەیداندن؟ ما تە نەبهیستییە؟ کورد دبێژن: «ئێل یەمان بەگ یەمان». ئاراست ئەڤە (ئەڤەیە) کو ئەم کاربن دلێ حەسەنا خوەش بکن، ئەگەر ئێلا حەسەنا ب تەڕا ڕابی ئو ڕونی، ئێ وەکە محۆ وێ (دێ) ڕێنجبەریا تەبکن.

– ڕاستە لاوۆ، ئۆمەرۆ ڕاستە، لێ ئەزێ چاوا گەورێ دبەرسینگا (سینگێ) خوە ببێنم ڤێ ژمنرە بێژە.

– ئاغا ئەگەر مە ئێل ئانی ڕایێ، بسەرێ باڤێ تەکم دەه ڕۆژ ناچن ئەمێ گەورێ بدارێ زۆرێ ژتەڕە بینن.

– دەنا خوە ڕابە ئەم هەڕن جەم سەرەک ئو سەرمیانێ (سەمیانێ) حەسەنا ئو دلێ وان خوەش بکن.

ڕۆژا دی بهەڤرە ل ناڤ ئێلی گەڕیان و تەڤ ئانینە بن کۆنێ خوە و ئومەرێ زەرێ ژوانرە گو: گەلی حەسەنا، ما قەی ژبونا کەڤنە ژنەکێ (پیرە کچەکێ) ئەم یەکێ وەکە خالد ئاغا کو سەرێ مە ژ بەرڤە بلندە ناکوژن؟

ب سوندا مەزن کو گەورێ نەبی ژناوی، دەه ڕۆژ ناچن ئەمێ چاردادا وی بەر ب گوڕستانێ ڤە هەلگرن؟

تەڤا بهەڤرە گوتن: هەکە ب مالێ دنیایێ بی، ئەمێ مالێ خوە تەڤی بدن و گەروێ ژێرە بخازن، ئەڤ ئاجوانمێرایە.

ئاغێ گو: گەلی حەسەنا بسەرێ باڤێ خوەکم، محۆ بێ کوشتنا خوە ولو، گەورێ ب هەسانی (ساناهی) نەما بدی من، ئەز محۆ ناسدکم.

ئومەرێ زەرێ... ئوه مالا تە خوەدێ ئاڤابکی، پا بسەرێ پاڤێ تە محۆ، گەورێ نە دی تە، وێ حەسەنا بدارێ زۆرێ ژی بستینن.

نانا محۆ ژی نابێژینە، ما محۆ کاری (دشێت) بێ دلیا حەسەنا بکی؟

دە کەنگی محۆ گو نەژی خوەدێ مەزنە. دە هەکە محۆ ژ باڤێ خوەبی وێ (دێ) بێ نا؟ پا بسەرێ باڤێ تەکم، ئەمێ بکن کو هەر بچەک (پرتەک) ژ کۆنێ وی ب جیکی دەرهەڕی.

ئاغێ گو: ئۆمۆ لاوۆ، بسەرێ باڤێ خوەکم، بەختێ م نە ژ تەڕەبی کو ژ نها و چارێ دی، تو سالوخێ کۆنێ محۆ ژمنڕا نەیینی، ئەزێ سەرێ تە ژناڤ ملێن تە هلفڕینم.

ئۆمۆ: وەی سەرسەرێ م و باڤێ م ئاغا، هەمە برە سەرێ تە ساغبی، سەرێ مە تەڤا ب گۆریا سەرێ تەبی ئەزبەنی.

ئێڤارێ ئۆمۆ چۆ مالێ ئو وێ شەڤێ پێدە پشتا خوەدا پیرفاتکێ ئو بو کوفکوفا وی و خەو ب چاڤێن وی نەکەت.

پیرەفاتکا ژنا وی لێ زڤڕی و کۆت: ئۆمۆ، خانە وێران (خانا خراب) تە چ بهیستییە کو تو ناهێلی خەو ب چاڤێن مە کەڤی (ب کەڤت)؟

ئۆمۆ: فاتێ مال وێرانێ خالد ئاغا مرۆڤەکێ خوینخوار و مێرکوژە، سوندا مەزن خواریە کو پشتی چار

ڕۆژا دی (دروژێت دی)، ئەز سالوخێ کونێ محێ لاوینی ژێڕە نەبیێنم وێ سەرێ من ژێکی. ئەز نەکەتمە کولا سەرێ خوە، لێ نزانم تو و زاروکێن خوە پشتی مڕە هونێ چاوا بکن؟

هەمە فاتێ زۆر داگریێ ئو گوت: هەڕە بگەڕە کوڕە باڤ هەنە کو شانی تە بدن.

ئۆمۆ گو: مال وێرانێ، برا (بلا) سەرێ م هەڕی ئو محۆ ژمەڕە ساغبی، کورمانج برە مالەکە بێ خوەدی (خودان) بی، نەئیلەکە بێ سەری بی. ژباڤ و کالێ خوە دە مە نانێ ئۆدا (دیوانا) وی خوارییە. ژبەرێ دە دبێژن: بیرا کو تە ئاڤ ژی ڤەخوار کەڤرا تێوەر مەکە (بیرا کو تە ئاڤ ژێ ڤەخار بەرا نەهاڤێژێ). ئەزێ چاوا هەڕم کۆنێ محۆ شانی ئاغایێ مێرکوژ و خونخوار بدم؟

فاتێ دەست ب گری کر ئو گوت: چ ب محۆ تێ (ج ل محوی بێت بلا بێت) برە بێ؟

ئۆمۆ کەنیا ئۆ گوت: وەلە فاتێ تو نە ژ دلا زاروکا کەتیە.

فاتێ کولمک ل ئۆمۆ دا و گوت: دە بەسە، خوەدێکی تو دەڤ ژ تەنازا بەرنادی. بهەڤ کەنیان و پشتا خوەدانە هەڤ، دکن (دڤێت) ڕازن (بنڤن) لێ ما خەوا کێ تێ (تێت)؟!

ئۆمۆ ژ وێ شەڤێ پێدە کەتیە گومانا... ژ نشکاڤە کەتە بیرا وی کو، سبەهێ دەفاخوە هلدم و بسەرێ زۆزانا کەڤم و دەفا هەواری بکوتم، بڤێ نەڤێ سوار و ڕێوی و شڤان و گاڤان وێ (دێ) ل م بجڤن (ل من خڕبن)، هەی کوڕە باڤەک هەیە کو ژمڕا سالوخێ کۆنێ محۆ بدی، گوتنا فاتێیە خوەنە محۆ کوڕێ باڤێ منە؟ ب ساریا سبێڕە ئۆمۆ دەفا خوە هلدا (هەلگرت) و ب زۆزانێ گەرەڤولێ کەت و کرە گازی، هێ تو (چو) نەچۆ بێتری (پێتری) سەد سواری لێ گهانە هەڤ و گوتن: ئەرۆ لاوۆ ئۆمۆ چ بویە؟ کا بێژە.

ئۆمۆ گو: گەلی جوامێرا، ئەڤ چەند سالن کو ئەز دەف کوت و دەنگ بێژی وە مە، ئێ خالد ئاغا سەرێ ل من گەڕاندیە، یا وێ (دێ) سەرێ من ژێکی، یا ئەزێ سالۆخێ کۆنێ محێ لاوینی ژێڕە بینم. دە ئیجا هون دخوازن برە سەرێ م ژێکی، یا هونێ سالۆخێ کۆنێ محۆ ژمڕا بێژن؟ ئو یا هونێ بێنە جەم ئاغێ هێڤیا سەرێ دەنگبێژێ خوەبکن.

سوارا بهەڤڕا گوتن: ئا قەنج ئەوە کو ئەم تەڤدە هەڕن جەم ئاغێ هێڤیا سەرێ تەبکن، ئۆمۆ چ سنێلەیە؟

بهەڤڕا بسەر کۆنێ ئاغێدە کومشین (بسەردا گرت) و هاتن خوارێ. ڕەنجبەر و بەردەڤک و ناڤمالی بتەژ و کولاڤ و دوشەکا ڤە بەزیان و ڕاخستن. بالگەه و ناز بالگەه لبەر مالێ وان دانین. کیسێن توتنێ و جغارە ژ وارا ئاڤێتن. هاه تو (چو) نەچۆ خوارن ژوارا پێشکێش کرن و ئاغێ گو: گەلی مێڤانا دەبخون.

– بهەڤڕا دەنگێ خوهلدان (بلندکر) و گوتن: ئەرێ ئاغا، ئەم ب تشتەکی هاتنە بن کۆنێ تە، کو تو مە ڤالا ڤەگەڕینی! ئەم نانێ تە ناخون.

ئاغێ گو: بخون لاوۆ، بخون هەکە هاتبن سەرێ کوڕێ م، ژ دەستێ ڤە ناگرم.

تەڤا گو: برە سەرێ کوڕێ تە ژ مەڕە هەزار سالی بی، لێ ئەم هێڤیا سەری ژتە دکن، دخوازن ئاغا ژ مەڕە ئۆمۆ ئازاد بکی.

ئاغا: ئەڤ و نە تشتەکێ دی، بخون بخون، سەمەدی (سەخمەراتی) چاڤێ وە د ئۆمۆ بوهرت.

کالەکی ڤالون (قەلوین) قوت ژدوایا جڤاتێ قەڤست و دەنگێ خوە هلدا و گوت: ئەرو ئاغا، تو چ ژ ئۆمۆ دخوازی؟

ئاغا: ئەرو لاوۆ ما ئەزێ چ ژێ بخوازم؟ م گو بەلکی ژمڕا سالۆخێ کۆنێ محێ لاوینی بینی؟ لێ ئۆمۆ چۆ ئەڤ هەیتەهول (کەشمەکەشە) لسەرێ مە ڕاکر.

ڤانونڤوت گو: هەکە ژبونا کۆنێ محۆیە، محۆ خوە ژبەرتە، ڤەشارتیە. بسەرێ باڤێ تەکم، شەڤێ دی، ئەز ل کۆنێ محۆ ڕاکەتبوم. کونێ محۆ ل مێرگا چلکانیێیە، یا خاڤا ژ تو کەسێ ناکی.

جڤاتێ، هەرکەسی دبەرخودا گو: وەی ل خوەدێ تۆپک ل مالێ خستی، ڤی چکر گدیانۆ؟

ئاغێ گو: گەلی سوارا وە دەنگێ کالۆ کر (گول دەنگی ئەختیاری بو). ئۆمۆ لاوۆ تو ژی ببەز، ڕابە ل ئێلێ ب هاوارکە، هەچی دمالا ویدە پیستو و گورداکی شورا پەیدا دبی، برە کارێ خوە بکی، ئیشەڤ ئەمێ بسەر کۆنێ محێ لاوینی دە بگرن، مەیرێ خالو ژنا محۆ ل پێشیا کونێ مەزن تەشیێ دڕێسی.

گاڤا مەیرێ ئەڤ گوتن بهیستن دل بکول و ترس بسەر کالۆدا ڤەگەڕیا و گوت: کالۆ ڕەبەنۆ، ژخوە تور تە های ژبایێ فەلەکێ نینە.

کالۆ: چ بویە دیسا مەیرێ؟

– چ بویە؟ ما تو نزانی چ بویە؟ بسەرێ باڤێ تەکم، ئیشەڤ کوما خالد ئاغا وێ (دێ) بسەرکۆنێ خارزیێ تەدە بگەڕی، وی... چاڤێ خالوژنا محۆ برژن، وێ محو بکوژن و گەورێ ژ ئاغێڕا ب زۆر ڕاکشینن. وەی چارکا لسەرێ تەبی.

کالۆ: دەست پێکر و گوت:

مەیرێ بسەرێ باڤێ خوە و تەکم ئاغا ناکی
ڤێ دەندولێ ل دەرێ کۆنێ خوە کوم ناکی
خالد ئاغا نە مروڤەکێ زاروک و دینە
گەورێ بدارێ زۆرێ لخوە مار ناکی

مەیرێ گو:

کالۆ، وەیە سەد جار وەیە
بسەرێ باڤێ تەکم ئەڤ کۆڤەندا خوارزیا تەیە
وێ ئیشەڤ هەرن (وێ ل م پور کوڕێ) محۆ بکوژن
شەڤەکە دی خالد ئاغا زاڤایێ من و تەیە

کالۆی گو:

مەیرێ، بسەرێ باڤی تەکم ئەڤ تشت تو (چو) نە
ئەز کلێ چاڤێ تەمە، سالێ م دەرباس بونە، سەد و هینە
پا خاڤا مەکە، ئەگەر سێسەد هەزار هەڕن سەر کۆنێ محۆ

جارەکێ گەورێ ژ ئاغێڕا نابی ژنە

مەیرێ گو:

کالۆ دلێم یانە، سەد جار یانە

چاڤێ خالوژنا (*) محۆ کۆربن، محۆ زارویە، پڕ مەزنە

محۆ ڕەبەنۆ ب تەنێ وێ چلو کاربی ڤا سوارا

بارێ خالد ئاغا بارەکی پڕگرانە.

کالۆ گو:

مەیرێ، دلێ من بکینە

تو ڕابە سەرتەنگ و بەرتەنگێ شینبۆزی بشدینە

ئەز کلێ چاڤێ تەمە هەکە خەلکێ دربێ مە نەدینە

لێ تە ب چاڤێ سەرێ خوە دربێ کالۆ گەلەک دینە

کالۆ دچەکادە ڕاپێچایی، سوار ل پێشیا کۆنێ ئاغێ ڕاوەستا ئو گوت: خالد ئاغانوۆ، خالد ئاغانوۆ!

ئاغێ بەرسڤا وی دا و گوت: چییە؟ کالۆ لاوۆ، تو چ دخوازی؟

کالۆ: ئاغا دەولەت سەرێ تە ئەز دخوازم کۆنێ خوە ژڤر بارکم هەو ئەبۆرا م ل جەم تە دبی.

ئاغا: لاوۆ کالۆ، ئەڤ چ گوتنە تو دبێژی؟

کالۆ: پانە (نێ) ژخوە، تە ئەڤ داندولا (**) سوارا گهاندیە هەڤ، تێ هەڕی سەر کۆنێ محۆ، گەورێ ژخوەڕە بینی، ما هەمە پەرتالەک نەگهێ مە ژی، ئەمێ ل ناڤ ئێلێ چ بکن؟

ئاغا: وەی من چاڤێ سەرێ تە خوارۆ کالۆ، بسەرێ باڤێ خوەکم ئەزێ تە تێخم پێشیا سوارا، خوەزی هەزار کالێ وەکە تە هەبونا.

ئۆمەرێ زەرێ: گازی کرە ئاغێ و گوت: ئاغا بسەرێ باڤێ تەکم، تو ڤی کالی ب مەڕە بینی تێ سەرگێژ یەکە مەزن ژێ ببینی.

کالۆ: لاوۆ ئۆمەرۆ ژبەرێدا دبێژن: نە ژبێ باڤا بونا وێ گور و می (مەه) بهەڤڕە بچەریانا، خالد سەرێ مە تەڤایە، گوتنا بێ باڤێ وە کەتە نکارن ڤەگەڕینن.

ئاغا: جارەکێ من بسەرێ باڤێ خوە سوندخواریە، وێ (دێ) کالۆ ب مەڕە بێ .

ئۆمەر: جا بسەرێ باڤێ تەکم، ئەڤ کال ب مەڕە بێ وێ (دێ) تشتەکی بسەرێ مە بکی (ئینت) کو هەتا هەڤتێ سالی خەلک لسەر ڕەواکی کۆنا ڕونن پێ بپەیڤن.

ئاغا: هۆهۆ... ئۆمەرۆ تو جڤا تشتا مەزن دکی؟

ئۆمەر: دە مڤ تەڕە نەگوت ئەزبەنی.

ئاغا: ئەڤ کالێ ڕەبەن، پەریشان، وێ (دێ) چ بکی (کەت)؟ بسەرێ باڤێ م وێ (دێ) دپێشیا

(*) خالوژن، بزارێ سۆرانییە، ب کرمانجی (ژنخالە).

(**) داندولە: (ئارە گوی)یە.

سواراده بی.

کالۆ: دە لاوۆ ئۆمەرو ڕوساریا (رەڕەشیا) تە ب تە ما.

ئومەر دبن سمبێلاڤە (ڕا) کەنیا و گوت: دە ئەز نها بنێرم...

سوار برێکەتن، شەڤڕەش، ڕێ درێژ، سوار لسەر پشتا هەسپا دهێنژین (حلحجین)، جارنا هەسپ دئەرخ و کورنالادا دچن خوار و جارنا ل تمک (Timik) و کەڤر و کێستەکا دتەرپلین.

کالۆ کولوسێ خوە خوارکر و دەستێ خوەدانی بەرگوهێ خوە و هێر (ڤێر)کرێ و گوت:

ئومەرۆ لاوۆ زۆزان خوەشە سەرە ژێرە

محێ لاوین گەلەکێ خۆش مێرە لولو وەکە شێرە

وێ ئیشەڤ مێرا ل دۆرا ئێرگی بکە گێرە

ئەزێ ژنا تە یابچویک ل خوە مارکم ل وان شکێرە.

ئۆمەر گو: لاوۆ کالۆ، تو ڤا زمانێ خوە درێژ دکی؟

کالۆ گو: لاوۆ ئۆمەرۆ، زمانێ خوە درێژ مەکە، ئەز دخوازم خەو ژ سەرچاڤێ سوارا بڕەڤی، ما چما تو دغەیدی؟!

هنەکی دی نەچۆ دیسا کالۆ دەست پێکر و گوت:

ئۆمەرۆ لاوۆ، زۆزان خوەشە ب شباکە

ئەزێ چڤا دنێرم تو غەیدیە تو دەیناکە

م جارەکە تەنێ ژنا تەیا بچویک دییە گەلەک پاکە

پشتی تو بێ کوشتن ئەزێ ڤێ رحێ لسەرسینگا (سینگێ) ژنا تەیا مەزنتر بکم کاکە.

ئۆمەر گو: لاوۆ کالۆ گوتنێ ژ سەرێ باڤێ خوە مەزتر مە بێژە.

کالۆ گو: لاوۆ ئەڤ دەر چۆلا خوەدێیە ما کەسی دەستێ تە گرتییە؟

ئاغا گو: کوڕۆ، چ بوە (لوە) هاتیە، هون چ ژهەڤ دخازن؟

بەسە دەڤ ژهەڤ بەردن.

کالۆ: ئاغا، بسەرێ باڤێ تە کم ژبو کو خەو ژسەر چاڤێ سوارا بڕەڤی، ئەز ژ وەڕە بیستەکێ دناورێنم، ئۆمەرێ زەرێ دغەیدی ئاغا بدەست خوەدێیە هەمە ئەڤ مێرک ژ م نەخوەشە.

ئاغا: ئۆمەرۆ بەسە تو دوزا چ ل کالێ دکی؟

هێ ولو، دین کو ڕوناهیا ئاگرێ کۆنێ محۆ ژ مێرگێ بەلاڤ بویە. سوار ل نەپەندیا پەیا بون و ژ هەڤرا گوتن: گەرەکە ئەم بەرێ سبێ بسەردا بگرن. هنەکا گو: نەنە، گەرەکە ئەم بەرێ سبێ بسەردا بگرن، بەلکی ئیشەڤ میڤانێ وی هەبن. ئۆمەرێ زەرێ خوەدا سەرێ پێشی ئو کالۆ خوەدا سەرێ پاشی ئو بون دو بەندی. ئاغا گو: نانا بسەرێ باڤێ م گوتنا کالۆیە، برە ئاگرێ کۆنێ محۆ ئیشەڤ وەکە ئێ مێڤانایە، خوە نە محۆ چوکە وێ (دێ) ژناڤ لەپێ مە بازدی؟!

ئۆمەر گو: پا ئەزانم وێ (دێ) چ بسەرێ مەبێ، لێ دە برە ولوبێ.

گەوریێ پێژنا سوارا ل هاوێر کۆن کریە، خەو ب چاڤێ وێ ناکەڤی ئو دل نادی دەی ل برایێ خوەکی، ژ لەورا ڕابو دەستک کنجێ مێرا ل خوەکر ئو ڕاهشتە هەسارەکی و بناڤ سوارا کەت ئو ب دەنگەکێ بلند گوت: هێ... هەسپێ م ڕەڤییە، کێ دیەکێ...؟

کالۆ دەنگێ گەوریێ ناسکر و گو: هەلا (هێڤە) لاوۆ وەرە، هەسپێ تە ڤایە.

گەوریێ ژی دەنگێ خالێ خوە ناسکر ئو خوە ل دەنگێ وی گرت و چۆ.

کالۆ: گەوریێ لاوۆ (لاووێ)، هون چاوانە؟

گەوریێ: کالۆ دلێ م وەیە سەر جار وەیە

ئەز کەتمە بەختێ خوەدێ ئو بەختێ تەیە

خالۆ چاوا هەبی؟ محێ لاوینی خوارزیێ تەیە

تێ من و محۆ ئیشەڤ بدی خاترێ خوەدێ و خوەها خوەیە

کالۆ گو: گەوریێ لاوۆ، ڕابە لەزکە بلەزینە

هەڕە دوشمێ قەهوێ ژخالێ خوەڕە بکەلینە

ئەگەر خەلکێ دربێ خالێ تە نەدینە

لێ تێ ئیرو هنێرێ کالێ خالێ خوە ببینە.

هێدیکا گەوریێ لجەم کالێ خالێ خوەدا ڕێ ئو چۆ.

چاوا گها بنێ کۆن دەست ب ئاگرێ قەهوێ کر ئو گورمینی ژ جرنێ (هاونێ) قەهوی ئانی.

کالۆ نوقوچاندە ئاغێ و گوت: ئاغا تو بالاخوە بدێ ژ ئێڤاردە دەنگێ جرنێ قەهوێ ژگوهێ م دەرناکەڤی. خویایە ئیشەڤ بازرگانەکی ل کۆنێ محۆ دانیە. خوەدێ کر کو ژئێڤار دە بسەردە نەگرت.

ئاغا گو: بسەرێ باڤی خوە کم گوتنا تەیە ژبەرێدا دبێژن:

«کو تشتەک هاتە سەرێ تە، ژ کالەکێ مەزن یان ژ خوڕتەکی گەڕیایی بپرسە».

ئومەرێ زەرێ گو:

ئاغا وەیە سەدجار وەیە

ئەڤ کال نە ل گورا خوەدێ خوەیە

هەکە هەمە ڕۆژێ سەرێ خوە ل مە دەرانی

تێ ببینی کو ئەڤ کال چاوا جان ستینێ من و تەیە.

کالۆ ڕابو هێدی سەرتەنگ و بەرتەنگێ هەسپێ خوە گرێدان، لنگێ خوە خستە زەنگوێ ئو بەرێ خوەدا کۆنێ محۆ ئو برێکەت و چۆ.

ئاغێ گو:لاوۆ کالۆ تێ چ بکی؟ ب کوڤە هەڕی؟

ئۆمەر گو: ئاغا ما تو نزانی ئەوێ چ بکی؟ م ژ تەڕە نەگو ئەم وی بخوەڕە نابن تە گو نا.

کالۆ ل ئاغێ ڤەگەڕیا و گوت:

خالد ئاغا بسەرێ باڤێ تەکم ئەزێ یەکی چێکم

ئەزێ هەڕم بنێ کۆنێ محۆ، سلاڤێ تە ژی لێ کم

ئەزانم وێ (دێ) محۆ تە بکوژی و ژناتە ژخوەڕە بینی

هەکە ژێڕە لاوک چێبو بسوز ئەز ناڤێ تە ژی لێ کم

سەرێ ڕۆژێ دەرکەت و کالۆ بسواری ل هێشیا کۆنێ محۆ

سێ فنجان قەهوە ژ دەستێ گەوریێ ڤەخارن و ل سوارا ڤەگەڕیا

گەوریێ سێ دەنگا ژ خالێ خوەڕە لیلاند ئو دچەکادا ڕاپێچایی سواربو ئو ئێرشی چەپێ سوارا کر، هێ ڕۆژ نەهاتبو تاشتیا (تێشتەگەه) چل و هەڤت ژسوارێ ئاغێ هاتن کوشتن.

ئاغا غەیدی ئو ناڤ دسوارا دا (دان) ئو گوت: کوڕۆ لێ ڤەگەڕن ڤی کالێ دەڤ گەنی تەڤ ژدەست هلانین خستن.

سوار ل کالۆ ڤەگەڕیان و بین (بێن) لێ تەنگ کرن، کالۆ ب شلفێ ڕما برین (بریندار) بو، لێ هێ وەکە مێرا لبەرخوە ددی. گەوریێ بەر ب کۆنێ مەزن ڤە ڤەگەڕیا ئو هێدی دەی ل برایێ خوەکر و گو: محۆ، مال وێرانۆ رابە لسەر سەرێ تە فەرمانە. محۆ ژ خەوا ڕابو و گوت: خوەدێ بکی هەمە ئەو کالێ خالێ مە هاتبی سەرێ مە، وەکی دی ئەز کەکێ تەمە، تو جاری پاخاڤا ژواناکم.

گەوریێ گو: ڕابە ڕابە، ژسەرێ سبێ دە خالێ مە ل مەیدانێ وەکە مێرا لبەرخوە ددی، چل و هەڤت ژوا کوشتنە ئو ئەو ب سێ ڕما بریندارە. ڕابە ئەم بگهینێ، لێ خالێ مە نەستێلەیە.

محۆ خوە دچەکادا ڕپێچا و بسەرپشتا هەسپی کەت و گوت:

لێ لێ گەوریێ خوەهێ دلێ م هینە سەد جار هینە

تو ڕابە ب سێ دەنگا ژکەکێ خوەڕە بلیلینە

ئەگەر خوەدێ جانێ کەکێ تە نەستینە

ئەزێ خالد ئاغا بکوژم وێ (دێ) ئێلا حەسەنا ژ کەکێ تەڕا بینە.

گەوریێ ب سێ دەنگا ژ کەکێ خوەڕە لیلاندو هەر سێ وەکە شێرا سوار دانە بەرسینگا (سینگێ) هەسپا و یەکا یەکا (کەت کەت) ژ هەڤڕا قەتاندن. کالۆ ئۆمەرێ زەرێ گرت و بچۆلێ خست و گوت: ئەز خالێ گەوریێ مە، ما تێ خوە ژناڤ لەپێ من ب کودا ببی؟ ڕمک لێدا و کوشت. ئو محۆ ئو گەوریێ ژی ل خالد ئاغا گهانە هەڤ و محۆ دەی لێ کر و گوت: زاڤا مێری جێبە تو مەرەڤە (نەرەڤە) و بهەڤڕە ژ پاش و پێشڤە ڕم لێدان. کالۆ گازی کرە سوارێن حەسەنان ئو گو:

«کەلی حەسەنا ژباڤ و کالێ خوەدە محۆ مال مەزنێ ئێلامەیە ما چ خوەدێ چاڤێ وە کۆر کریە؟ وەرن مە ئاغا کوشت. ئو بهەڤڕە ل کۆنێ محۆ پەیابون.

وێ شەڤێ شیڤا خوە خوارن ئو ب سبێڕە کۆنێ محۆ بارکرن ئو ئانینە ناڤ ئێلێ ئو لسەر کۆنێ ئاغی دانین ئو کالۆ مالا خوە گوهەستە سەر مالا ئۆمەرێ زەرێ. ڕووێ زۆرکەرا ڕەش ئو چیرۆکا م ژ وەڕە خوەش.

***

ئوسمان چاوش و هەمزە چاوش

ژ دەفتەرێت جەگەرخوینی
هاتە ڤەگوهازتن
(١٩٦٤/٦/١)

ئوسمان خەلکێ کوردستانێ و باژێڕێ خەرپێتێ بو. عەیشا خاتون کەچ ئاما (کچ ماما) وی بو.

ئوسمانی عەیشان خوەست، لێ هێ نەگوهاستبو چیتکا ڕەش کشاند و چۆ باژێڕێ ئادیەمانێ (Adiyemané). چەکێ ڕەش ل خوەکرن و کەتە بن دارێ لەشکەریێ. پێنج سالێ وی دەرباس بون نیشانێ چاوشێی پێڤەکرن.

هەمزە چاوش ژی خەلکێ ئەنادولێ ترک بو، هەر دو چاوش ل باژێڕێ ئادیەمانێ بونە دەستەبراکێ هەڤ.

ڕۆژەکێ چەند کەچکێن چاڤ ئاسک، ئاور شەوات (ئاڤری سوژ) چارچەف کری ژ باژێڕ دەرکەتن و دبەر چادرا وان ڤە چونە سێرانگەهێ.

بایێ ڕۆژا ل چارچەڤا یەکێدا و ئوسمان چاڤ ل ڕویێ وێ کەت؛ دلێ وی شەوتی و لورک و هێستر ژ چاڤادا هاتن خوار.

خەمزەی گو: ها برا تە خێرە؟

ئوسمان گو: برا چاڤێ من ل (ب) ڕوێ ڤێ کەچکێ کەت کەچاما(*) (کچ ماما) من هاتە بیرا من.

هەمزە گو: کا ژ منڕا بێژە چ بویە؟

– ئوسمانی گو: برا من کەچاما (دوتماما) خوە خوەست و نەگەهشتم بگوهێزم بەرێ من دانە باژێڕێ ئادیەمانێ. گاڤا چاڤێ م ل ڤان کەچکا کەت هاتە بیرا من، دلێ من شەوتی.

هەمزە گو: برا هەکە ئەڤە، ڕابە بدە پەی برایێ خوە، ئەزێ نها ئیشێ تە چێکم.

ئوسمان و هەمزە بهەڤڕا کەتن جەم مشیرێ دەولەتێ و پاتە ژێرە ئاڤێتن. مشیری گو: ها کوڕێن من، وە خێرە؟

هەمزەی گو: پاشایێ من، ئەڤ هەڤت سالێ ئوسمان چاوشی بۆرینە کو دبن چەکادایە؛ دەستگرتیا وی ل مالا باڤێ خوەیە، نزانی نەمریە نەمایە؟

مشیری گو: جقاسی خوەستییە؟

– پاشایێ م ب پێنجی کیسی خوەستییە.

مشیری گو: سەد کیس پەرە و دو بەلوک لەشکەر دانە وان و گوت: کوڕێ م هەڕن ژێڕە کەچاما (دوتماما) وی وەرینن (بیینن).

ئوسمان و هەمزە ب لەشکرێن خوەڤە کەتنە ڕێ (بڕێکەتن) هەڤت ڕۆژا چۆن، ڕۆژا هەشتا (هەشتێ)

(*) کچ ماما ب کرمانجی دوتمامە. کوڕمام پسمام.

چادرێ خوە ل باژێڕێ خەرپێتێ ڤەگرتن.

هەمزە گوتە ئوسمان: هەڤال تو زاڤایی، ل چادرا خوە ڕونە، ئەزێ هەڕم دەستگرتیا بوتە ب داهۆل و هەیتەهول بگوهێزم. هەمزە بداهول و بەربوڤە چۆنە مالا باڤێ وێ، بوک سوارکرن و ئانین، ل دەرێ باژێڕ، باری ل چارچاڤا بوکێ دا و چاڤێ هەمزە چاوش پێکەت، سەرگێژی لێ گەڕیا و بسەد دلی دلکەتێ ئو گوت: ل شوینا کو ژ ئوسمانڕا پی بەرە، ژجانی ڕە بی. هەمە ژنک ڕاستا ڕاستا برە بنێ چادرا خوە.

ئوسمان گو: برا مەمانێ خوەش مەمانێ
ما کاتە دەست گرتیا م نانێ
هەمزە گو: برا، خەرپێتێ ب شەوتی بگێڕە
دەست گرتیا نەدانە مە ل باژێڕە
ئوسمان گو: برا، ئەڤ نەبراتیە جا دمەیزینم
ڤایە ئەز ئایشە خاتونێ ل بن چادرا تە دبینم
هەمزە گو: برا دلێ من ئیشەڤ خوەشە گەلەک ب پەروازە
تو مەیزێنە ئایشێ چ کەڤۆکە گەردەن گازە
برە ئەڤ ژ برایێ تەڕەبی، یەکە دی بخوازە
ئوسمان گو: برا دلێ ب شەواتە وەک ئێتونە
تو ژ منڕا دبی ئەڤ نە ئایشە خاتونە
دوتماما منە ما قەی ئەز ناسناکم؟
ئەم بچوکبون و تەڤدە مەزن بونە

***

هەمزە گو: برا تو هێژی تو هێژی
تو وەکە مرۆڤەکێ دین و گێژی
ئایشا خاتون ناڤێ ڤێ ژی
لێ بسەرێ باڤێ تەکم نەئایشانا کو تو دبێژی

***

خەرپێتێ خۆش دوێدە
کەلا ناموسێ زو لێدا
برین کەتێ دبنێ چادرێدە
خوە زەرکرە هەمزە چاوش ل ئەردێ دە

***

هەر دو جامێرا چکرن
هەڤدی ل چادرێ زەفتکرن
نکاربون هەڤدی وەرکرن

***

دۆرا خەرپێتێ خوەشە، ب گدیشە
خاتون دەرتێ دەرڤە ب ئێریشە
ب هەڤدی گرتنە هەر دو چاویشە
گۆ: ئەڤ نە تو بازاڕە ئو نەئیشە

***

خاتون دەرکەتی ب گرانییە
سێ دەنگا ژ عەیشانڕا لیلاندیە
هەچی مێرەکێ باژاڕییە
چاڤێ وی تم ل تۆلازییە
ب چاڤەکی ل ئوسمانی نێرییە
ئو بسەد چاڤێ ل خاتونێ نێرییە
ئوسمان ژ خوەدێ خوەستییە
ب نەوقا وی گرت و ل قادی خوەستییە

***

ئاغا ل گالگالێ ل گوتنێ
ئوسمان هەمزە ئانی بەر مرنێ
هەچی مرۆڤێ ترکە ب فەنا خورتە
نە بپەڤ چۆن و پێ کارنێ

***

هەمزە گو: برا دە وەبێ دە وەبێ
سۆزا خوەدێ دناڤبەرا من و تە دە بێ
کو تو ژسەر من ڕابی، بەلا تە ژمن ڤەبێ
ئایشە خاتونێ دیا منە خوها منە بن ژ تەڕەبی

***

باژاڕێ خەرپێتێ ببییە
دلی ئوسمان ب هەمزە شەوتییە
گۆ: بخوەدێ تو گەلەکێ نەقەنجی
لێ دناڤبەرا من و تەدە براتییە

***

هەمزە چاوش ڕابو سەر پییا
خو کرە گوڤسک و دئوسمان وەرکریە
گۆ: چاڤێ خوە ڤەکە، خاتون نەبێ خوەدییە
دیسا هەر دووا هەڤدی گرتیە

جارەک ژڤییە، جارەک ژوییە

***

ئوسمان گو: برا ل من و ڤێ فەلاکەتێ
قەی ئەم هەڤدی ناکوژن ژبو ڤێ حورمەتێ
وایە قادیێ دەولەتێ
هەیدێ ئەم هەڕن شەریعەتێ

***

هەر سێ چۆنە مالا قادییە
قادی لسەرێ منارێ بانگ ددیە
چاوا چاڤێ ل ئێ ئایشانێ کەتییە
دەڤ ژبانگی بەردا ئو بەر بواڤە بەزیە

***

ئوسمان گو: قادی، هەچی شەریعەت و گوتنە
ژبو خوەدێیە، نە ژبو دل خوەستنە
تو ژی ئانی کو ئەڤ کەچک کەچکا ئاپێ منە
ئیسال هەڤت سالە ل مالا باڤێ خوە دەست گرتیا منە
هەمزە گو: هش... درەوا مەکە ئامنە.

***

قادی: گو هەچی شەریئەتە دەرەو تێ نینە
هەچی خاتونە نەگێژە ئو نەلالە و نەدینە
ئاخوە بدزی گو: وێ ژمن و ژوە هەر دوا
یەکی ژ خوەڕە ب نەقینە

***

خاتونێ گو: قادی دە وەیە سەد جاری وەیە
ئەڤ گوتنا کو تەگۆت ب سەرێ خوەیە
ئەڤ هەر دو چاوش باڤ برایێ منن
ئیسال سێ سالە کو چاڤێ من ل دەرگێکی ڕێیاتەیە

***

قادی گو: خەرپێتێ خوەشە بگێڕە
گەلی چاوشا ب نێرن ل کەچێ جوانمێرا
ژخوە پیرەکە ڤی چاخی بدەستێ خوەنە
ئەو کارن بێژن کو ئەم ژکێرە

***

خەرپێتێ خوەشە ببییە
خاتونێ گو: ڕابن ئەم هەڕن ژجەم ڤییە
خوەنە ئەڤ تەنێیە، باژارێ تژییە
ئەمێ هەڕن جەم یەکی دییە

***

ل گوتنێ، ل خەبەردانێ
کەتنە دۆزا کوشتن و لێدانێ
هەر دو چاوش دیسا کەتن مەیدانێ
باژارێ تەڤ هاتنە سەرانێ

***

هەر دو چاوشا تو (چو) نەکر
هەمزە دەی ل بێلوکا خوەکر
ئوسمان ژی دەی ل بێلوکا خوەکر
هەر دو ئالیا شەڕ و قەوغەکر

***

نە هەوارە نە ئەمانە
ڤێ جار (ێ) بو سینگ و دەورانە
شەڕێ کورد و تورکانە
ناڤ تێدانێ کوڕێ باڤانە
دناڤبەرا ڤاندە فەرمانە
بو شلدم، بلدمێ ترکانە
گو دەستێ مە ژ قەرەوانا قەتیانە
ئەم مانە بێ خوەدی و خوەدانە
بۆ قیڕ و کوشتن و لێدانە
خوین چۆ وەک ئاڤێ چەمانە
کی بەرخە، کی بەرانە؟

***

ئەیشا خاتون ڕابو ب گرانیە
بسێ دەنگا ل ئوسمانێ کورد ڕە لیلاندیە

***

گو: ئوسمانۆ دە وەبێ دە وەبێ
ئەگەر کوشتنا تە بدەستێ هەمزە بێ
برە گوڕا (ێ) تە ل دەڤێ دەرێ مەبێ

هەچی پیرەکا کو هەڕی ئاڤێ برە بێژی: مریۆ سەد تف ل گۆڕنا تەبێ

***

لێ هەکە کوشتنا وی بدەستێ تەبێ
سوزا خوەدێ دناڤبەرا من و تە دەبێ
وێ سنگ و بەرێ م کەچکێ بەخچێ نە دەستێ تە بێ
ئۆ تێ دناڤ دە تم تم ب دلێ خوەبێ

***

ئوسمان گو: خاتونێ سەد جاری ب م خاتونێ
بسکێ تە زراڤن ب تێلێ قانونێ
مەمکێ تە مینا نیڤشکێ سبەهێ، مرۆڤەکێ برچی لسەر ڕونێ
هەکە ئەڤە ئەز کلێ چاڤێ تە ل هالانێ لپەڤ چۆنێ

***

خەرپێتێ دوێ دە
ئوسمان ڕاهشتە هەمزە ل قادێ دا
قامە کشاندی ل کالێن دە
سەرێ هەمزە ژێکر و برە ژ خاتونێڕا دپشتا پەردێ دە
قادی دەرکەت و باکرە گوندیا
گوندیا گو: کا بێژە، بێ چیە؟
گو: شەڤا دنێ من خەونەک دیتییە
م دی هەر دو چاوشا هەڤدی کوشتییە
خاتون ژمڕا مایە بێ خوەدێیە

***

خەرپێتێ خوەشە ببییە
قادی بەرێ خوەدا چادرێ ئو بەزیە
سینگێ چادرێ داوا وی گرتییە
بسەر درانێ خوە دە کەتییە

***

ئایشە خاتونێ گو: ئوسمان دەنگەک هاتیە
رابە بنێرە بێ کا ئەڤ چیە؟
ئوسمان دەرکەتە دەڤێ دەرییە
دی کو کەفتەکەفتا قادییە
ئوسمان گو: قادی ئیشێ تە چیە
گو: شەڤێ دی من خەونەک دیتییە

من دی: ته هه‌مزه کوشتییه
ئه‌ز هاتم خاتونێ لته ماربکم ب چییه

***

دو ڕو (ڕۆژ) چۆن و که‌ته ڕۆژا سسیان
ئوسمان ده‌نگێ خوه ل ئه‌سکه‌رێ خوه کریه
قوناغه‌ک هلانی و یه‌ک دانییه
قه‌سدا باژارێ ئادیه‌مانێ کریه

***

چۆ جه‌م مشیرێ ده‌وله‌تێ، خوه ئاڤێته به‌رکابا وییه
گو: پاشایێ من تشته‌کی نه‌باش من کریه
من خوه ل تور و به‌ختێ ته گرتییه
گو: بێژه لاوۆ کا ئیشێ ته چیه؟
ئوسمان گو: هه‌مزه ده‌ستبراکێ م بو لێ دۆزا ناموسێ کریه
پاشایێ من ئه‌زێ چ بێژم، من ده‌سته‌براکی خوه کوشتیه
بسه‌رێ باڤێ ته‌کم، من خوه ل ناموس و به‌ختێ ته گتارتیه
ڤا مه ئه‌ز لبه‌ر ده‌ستێ ته‌مه، کا بێژه، بێ فه‌رمانا ته‌یه

***

پاشێ گو: لاوۆ، ژ ئالیێ من ڤه من تو سه‌ربه‌ست کریه
ته ژبو ناموس هه‌مزه چاویش کوشتیه
سه‌د تف ل وی و باڤێ وییه
ئوسمان بسه‌ربه‌ستی ل وه‌لاتێ خه‌رپێتێ ڤه‌گه‌ڕیا
برا ساخبن سه‌رێ جڤاتێ و گوندیا

***

گول په‌ری

ژ ده‌فته‌رێت جه‌گه‌رخوینی
هاته ڤه‌گوهازتن
(١٩٦٤/٢/٢١)

ئه‌حمه‌د به‌گێ میرێ جزیرێ نارنجا کچا خو دانی (دانا) به‌ر خوه‌ندنێ. به‌ری کو به‌رێ خوه بدی مالا خوه دێ باکره (گازیکره) سه‌یدایێ که‌چا خوه و گوتێ: «سه‌یدا ئه‌ز هیڤی دکم گوهداری نارنجێ بن، ئه‌ز ڤامه دچم، ژ ئیرو پێڤه تو ل شونا باڤێ وێ به.

سه‌یداییی گوت: ئه‌زبه‌نی ژخوه وکه که‌چا منه، ئه‌گه‌ر خودێ من بهێلیت، به‌ری کو تو بێی ئه‌زێ وێ هینی توره‌و پاگژیێ و خوه‌ندنی و ڕێزانێ بکم. خوه‌دێ نارنجێ پاریزی گه‌له‌ک ژیر و هوزانه.

ئه‌حمه‌د به‌گێ نارنج سپارته (سپارده) سه‌یدای و باکره دیا وێ و گوت: ئه‌ز دخوازم ئه‌گه‌ر تو کاریی (بشێی) ب هه‌ر ئاوایی به ئاریکاریا سه‌یدای بکی، که‌چا من هنکی سه‌رهشکه، ته هاژ خوه‌ندنا وێ بت ل خوه‌ندنا وێ مقات به، بره بێ دلی سه‌یدای نه‌کی.

پشتی میر بڕێکه‌تی، نارنج چه‌ند ڕۆژا چۆ خوه‌ندنێ و بسه‌ر دیا خوه دلخۆش و ڕوگه‌ش دهاته مال.

تنێ گاڤا چاڤێ سه‌یدای ب چاڤێ نارنجێ که‌تن پیتێ (پیتا) ئه‌ڤینێ د دلێ وی ده هلبون و ژوێ ڕۆژێ ده پاشڤه کت گومانا و، د دلێ خوه ده دبێژی:

«ئه‌زێ ڤێ کچێ هێدی هێدی هوگری خو بکم».
ئه‌زێ وان چاڤێ به‌له‌ک ڕاموسم
ئه‌زێ وێ به‌ژنا زراڤ دبه‌رسینگێ (سینگا) خو خم
ئه‌زێ ڤێ په‌نگا هه‌ڤروشم ل ده‌ستێ خو بچنم
ئه‌ز ڤێ سێڤا خه‌لاتێ ژ ده‌ستێ خوه به‌رنادم

بشه‌ڤ و برۆژ هه‌ر دڤان گومانا ده هور و کور ددا به‌ر داسا خوه، ڕۆژه‌کێ باکره نارنجێ گو: دڤێ ئیرو ته‌نێ لڤر بمینی، ئه‌زێ پشتی زاروکا ده‌رسا ته بێژم. گاڤا زاروک به‌لابون، نارنج هاته به‌ر ده‌رسێ، جار جارا (سه‌یدای) ده‌ستێ خوه ددا بۆزێ (دفنا) وێ و هێدی هێدی دبره خارێ هه‌تا جاره‌کی ده‌ستێ خوه ئاڤێته ناڤته‌نگا وێ و ب سینگێ خوه‌ڤه‌نا .

به‌لێ نارنجێ ب زۆر و کوتته‌ک خوه ژده‌ستێ وی ده‌رانی و سه‌رتازی (سه‌رکول) و پێ خواس، بسه‌ر دیا خوه‌دا ڕه‌ڤیا. ڕوزه‌ر و بێن چیکا (بێهن هه‌لمایی) ژ نشکاڤه که‌ته هندرو.

دیا وێ گو: وه‌ی وه‌ی. چ به‌لاته‌یه (چ بسه‌رێ ته هات) ولو سه‌رتازی و پێ خواس تو دڕه‌ڤی شه‌رمناکی که‌چا من!

نارنجێ گو: کوڕکێ مالا سه‌یدا ته‌مرین (ده‌رسوک) و شمکا من ڕه‌ڤاندن ئه‌ز پێکه‌تم (بدوی که‌تم) لێ ئه‌ز چ بکم من نه‌گرت.

ڕۆژا پاشی که‌چک دیسا وه‌که به‌رێ چو به‌رخوه‌ندنێ، خوه تێ نه‌گه‌هاند هه‌ر وه‌کو تشته‌ک نه‌بویه، یان نه‌زانییه کا سه‌یدای چ کریه. چ داخوازا سه‌یدای ژێ کری ب جی ئانی. به‌لێ سه‌یدای پێتر هه‌ڤشارێ ترسێ دسه‌ر سه‌رێ خوه‌دا ئانی و هاته بیرا وی و گوت: «ئه‌گه‌ر نه ب دلێ وێ با چما ئیرو زۆر ڕوکه‌ش و دلخوه‌ش بسه‌ر مندا بهاتانا؟ خویایه که‌ڤوکا من که‌دی (که‌هی) بویه، نه‌ما (له‌وا) ژمن دڕه‌ڤی، ژ ئیرو پێڤه ئه‌زێ وی دهمبێزا خوه‌دا خوه‌دی بکم. گاڤا زاروک به‌لاڤبون دیسا سه‌یدا (ی) گوته نارنجێ: هی ته ده‌رسا خوه به‌رهه‌ڤ نه‌کرییه. هنه‌کی دی بمینه.

نارنجا دل بترسی (ترسیایی) دیسا هاته به‌رچوکا سه‌یدا (ی) و ده‌ست ب خوه‌ندنا خوه‌کر. لێ سه‌یدای دزانی ئه‌و ژبو چ هێشتییه.

گه ب ئاورا (ئاڤرا) و گه ب حه‌نه‌کا، لێ جاره‌کێ ده‌ستی خوه دئاڤێته به‌ژنا وێ دا به‌رسنگا (سینگێ) خوه، ده‌ڤێ خوه درێژ کره هنارێ (هناروکێت وێ). لێ نارنجێ بزۆر و کوته‌ک خوه ژناڤ له‌پێن

وی دەرخست و سەرتازی و پێ خواس بسەر دیاخوەدا بازدا و بێن چک (هەلمایی) کەتە هندرو.

دیا وێ گو: چیە دیسا ولو سەرتازی، پێ خواس، بێ هش درەڤی، بەسە! کچێ شەرما ناکی بەسە. ئەزێ ئێدی بێژم سەیدایێ تە وێ (دێ) تە بکوژی.

نارنجێ گو: ئەڤە نانە، ئەز هەر دچم دخوەنم کورێ سەیدای بەلا خوە ژمن ڤەناکی دیسا تمریا من رەڤاندیە، ناهێلێ ئەز بخوەنم.

دیا نارنجێ گو: دە دلێ تەیە، باڤێ تە تو سپاردیە سەیدا (ی) چاوا بکی ئەوزانی، تە بگری، تە بەردی، تە بکوژی، ئەز دەنگێ خوە ناکم.

روک دو رو (روژەک دو رۆژ) چۆن، نارنج نەچو بەر خوەندنێ.

سەیدا کەتە گومانا و گوت: ئەڤە کچا میرێ جزیرێیە، ئەز دین مە ڤی ئیشێ بێ رێ دکم. تەقەزایە، ئەگەر ئەڤ کارە ئەشکەرا بیت ئەزێ بێمە کوشتنێ، ژ ئیرۆ پێڤە ئەز پوشەمانم، نما دەست دراژاهیا دکم، لێ ئەزێ چاوا وێ هاشت (ئاشت) بکم ڤەگەرینم بەر خوەندنێ. ولو گوت و بەرێ خوەدا مالا میر (ی) ل برجا بەلەک و چۆ. تەق. تەق ل دەری دا.

نارنجێ دەرڤەکر و گو: سەر چاڤا سەیدا. بەر ب مالێدا بەزیا و گوت دایێ ڤایە سەیدا هاتە مالامە.

خوشین ب خەمل و خێزا خاتونێ کەت و هاتە پێشیا سەیدا و گوت: «سەر سەرا سەیدا، ئەزبەنی نارنجا ژ لاوکێ وە غەیدیە، دکم ناکم نما تێ خوەندگەهی، هاڤاتە.

سەیدایی گو: نەنە مە (نە) ترسە لاوک هەو ولو دکی ئەز پێدا غەیدیمە. ڤێ جارێ ژی وەرە ناهێلم کەس بێ دلیا تەبکت تو وەک کەچا منی. باڤێتە، تو راسپارتیە من، دڤێ ئەل تە پر بخوەدێ بم (دڤێت ئەز باش چاڤێ خوە بدم تە).

نارنجێ گو: سەرچاڤا سەیدا، ئەزێ بێم لێ جارەکە دی ولو بکی ئەز هەو تێم.

سەیدای گو: نانا ژ ئیرو پێڤە کەس نکاری نێزیکی تە ببی کەچا من.

پشت (پاشی) ڤەخوارنا قەهوێ سەیدا (ی) دا رێ و چۆ. لێ هەڤسارا گومانا بەردایە سەرسەرێ وان و دبێژی (دگوت): ژ ئیرو پێڤە شەرمە ئەز ڤی ئیشێ بێ رێ بکم، ئەز مروڤەکێ سەیدا، خواندا و زانا، چاوا ئەز ڤی ئیشێ بێ رێ بکم، ئەز رابم دەست درێژا هیا بکم. بخودێ فەهێتکاریەکە پر مەزنە، ئەز بمرم ژمنرە چێترە، کو خەلک ب من بکەنن.

رۆژا دی نارنجێ بەرێ خوەدا خوەندگەهێ و چۆ، کتێبێن وێ دبن چەنگی (دبن ملی) دە، درەخێ رێرە دکولانێ دەرباس بو، دلخوش، روگەش لجەم سەیدا را بۆری و کەتە ناڤ زارۆکا و دەست بخوەندنا خوە دکر.

لێ سەیدا دل ب کول و گومان شەرمندە لناڤ زاروکا دچی و دتێ دەرسا وان بێ سەر و بن ژوانرا دبێژی.

چەند رۆژ نەچۆن دیسا کورمێ (کرمێ) دلێ سەیدا (ی) دلبتن (دلڤلڤیتن) و هاتە بیرا وی و گو: دڤێ بزۆری ژی بیت ئەز داخوازا خوە پێک بینم.

چاوا ڤێ دیدارێ ئەزێ ژ دەست خوە بەردم، لسەر ڤێ هەیڤا چاردە شەڤی بێمە کوشتن ژی هێژایە، پا بخودێ ئەز ژێ ڤەناگەرم.

گاڤا زاروک بەلابون دیسا سەیدای باکرە نارنجێ و گوت: «نارێ دڤێ تو بمینی، دەرساتە هێ (هێژ) نەقەدیایە. دڤێ ئەز چەند جارە دی ژی ل پێشیا تە هەرم (بخونم).

دل ب کول و گومان نارنج هاتە بەر چۆکا سەیدای و، بسەر دەفتەرا خوە پوتژی. سەیدای ڤێ جارێ ب هەر دو دەستا خو ئاڤێتە گەردەنا وێ و ب کەزا (لەڤا) چۆ رویێ وێ (لەق ل رویێ وێدان) و دا بەرسینگا خوە و بەرنەدا. چاڤێ سەیدای لێ بو تربکی (بکەنیت). لێ نارنجێ ب بزاڤەکە مەزن و سەد بەلا (ب کوتتەک) خو ژناڤ دەستێ وی دەرخست و تف کرە رها (رهێت) وی و چۆ.

رۆژا دی ژدیا خوەرە گوت: دایێ خودێ بێژی، ئێدی ئەز هەو دچم دخوەنم.

دا وێ گو: چاوا تو ناچی کەچا من، وێ (دێ) تە ب غەیدی. سەیدایێ تە وێ لتە من (دێ دەتە بال من).

نانا دایێ ئێدی من بکوژی ئەز ناچم.

چەند رۆژ دوێ ناڤێ دە نەچۆن، ئەوێ (ئەوێن) کو چۆنە مالا خوەدێ ڤەگەریان. ئەحمەد بەگێ میرێ جزیرێ ژی گهایە وەلێت، هەر کەس دوست دوژمن کارێ خوە دکن وێ هەرن پێشیێ (براهیێ).

سەیدا ژی بناڤ داندولێ کەت و بەری هەر کەسی گها میر و دەستێ وی راموسا و خوەش هاتنا وی کر و ل چۆن هاتنا وی پرسی.

ئەحمەد بەگی بەری هەر تشتی پرسیارا خوەندنا کەچا خوە کر گوت: سەیدا خوەدێ بکی نارنجا چاوانە ل خوەندنی؟

سەیدا گوت: «نارنجێ نارنج خاتون». ژن سەربەردایی نابن میرێ من.

میر گو: کابێژە چ بویە سەیدا؟

سەیدای گو: کچا تە خورتە، جوانە، خامەیە (جحێلە) مادییە (ژ خو رازییە) ما تە چەوا نەدیە ئەزبەنی؟!

میری گوت: چ دبێژی سەیدا، خوەدێ راست بێژە چ بویە؟

سەیدایی گوت: ئەزبەنی کچا تە ئەودال ژخورتارە ڤکرییە. شەڤ و رۆژ دیلان و لەیلان و گوڤەند و لاقردی(*) و خوارن و ڤەخوارن هەتا رۆژهەلات.

دەنگێ وان ژگوهێ مە دەرناکەڤی، مە بخو کر و نەکر زۆرا وێ نەبر، ئیجا ڤایە، تو ب کچا خوە دزانی، چ بکی فەرمان ددەستێ تەدایە.

هێ (هێژ) میر پەیا نەببو فەرمان کر، گوتە چەند پەیا رابن هەرن کچا من ببن چۆلێ بکوژن و هنەک ژخوینا وێ ژمەرا وەرینن (بینن)دا ئەز ڤەخوم.

فەرمانا میرێ جزیرێ گرانە، کەس نکاری بەرسڤا وێ بدی.

(*) لاقردی = هەللەخە.

ها هاکی ب چەپەلی، کچک گرتن و بەرێ وێ دا چۆلی سمێکی (جهەکێ ڤەدەر) و ژهەڤڕا گوتن:

کوڕۆ میرێ بۆتا ئیرو ژکچا خوە غەیدیە فەرمانا وێ ڕاکریە.

بخوە دێ جەگەرا وی بێتە بیرا وی و دێ زانت کو دلێ وی شەوتیە.

ئەم دڤێ دانینە بەرچاڤێ خوە دێ بێ گومان مە هەر سێیا ژی بکوژی. یا قەنج ئەڤە (ئەڤەیە) ئەم کەچا وی نەکوژن و پەرداغەکی خونا دهبەکی، بو ببین؛ ڕۆژکێ ئەڤ کەچ ژمەڕا قەنجیەکی بکی. ماڤێ کەچێ ل بۆ ڕامە چ کریە ژ قەنجیێ پێڤەتر، مە تشتەک ل دور نەدیە، ئەم گونەهێ وێ ناخن ستوێ خوە.

کـەچک ل چۆلێ بەردان و خـونا تەباکی ژمـیـرێ خـوەڕا ئانی و هاتن. نارنج ب چۆلێ دا چو، تی (تێهنی) و برچی (برسی)، چەند ڕۆژا گریا (کرەگری)؛ ژ نشکاڤە ڕۆژەکێ (ل کانیەکێڕا) خاتون هاتە سەر کانییێ هێ ئاڤ ڤەنەخواری، دی نێچیرڤانەک ب تاژی و تولێ خوڤە لسەر کانییێ پەیابو.

گاڤا چاڤێ نێچیرڤانی ب نارنجێ کەت وەکە کو ژ خوەرا بارەک زێڕ بینی (دیت). ددلێ خوەدا نێزیک ل نێچیرا خوە ڕاست هاتم؛ ئەڤ ژنک پاشابی، قەرەچ بی، ئەزێ لڤی جانی مارکم.

نێچیرڤانێ ب تۆرە لبەر نارنجێ ڕاوەستا و گوت: «کەچێ تو کەچا کێیی؟ تو ژکیرێ هاتی؟ چما لڤری؟ چ بسەرێ تە هاتیە؟ بەختێ خوەدێ ژتەڕەبی، هەکە ب مێری، ئەزێ تە بگەهینم مالا مێرێ تە. هەکە کەچی و زیز بوی ئەزێ تە ببم وەلاتێ باڤێ خوە. هەکە گونەهباری (گونەهکاری)، ئەزێ تە ڤەشێرم، کا دێ خوەدێ ب چ سەر ئێخت.

لێ نارنجی دەنگێ خو نەکر و بەرسڤا وی نەدا، دەستێ خوەدا بەر ڕوییێ خوە وەسا ل جهێ خوەدا ما.

هاتە بیـرا نێـچیـرڤانی و ها هاکی ل خورجە زینا خـوە خەبتی و خارن بو خو ژ خورجێ دەرئانی و دانا بەرپشـتا خوە دا نـارنجێ و گوت: «ئەز زانم تو برچی، دێ بخو، پاشی ئەمێ هەڤدی ناس بکین، دیارە تو یا ژجهکێ دور هاتی کەچا جوان.

نارنجێ نانێ خوە خوار و تێنا خوە شکاند و دیسا دەستێ خوە دابەر ڕوییێ خوە و ما وەسا.

نێـچیـرڤـانی چەند جـاران لێ ڤکر (بزاڤکر) کـو دگـەل باخڤت، لێ چارە نەدی، هەمـە ڕاهشـتـە چیلێ (چنگلێ) وێ و ئاڤێتە پشت خوە و بەر ب مالڤە ڤەگەڕیا و چۆ.

پشتی چەند ڕۆژا گوڤەندا خوە (داوەتا خو) لدار دانی (کر) و نارنج لخوە مارکر.

لێ ئێل و مرۆڤ و پسمامێن وی چاڤڕش ئاڤێتن و پاش گوتنا وی دکرن (ئاخڤتنێت نەخۆش دگوتن و ناڤ پێڤە دگۆتن) ل مالا بابێ ئاغێ بی، خەلک کچا ئاغا و پاشا و بەگانن، ئێ مە (یامە) دچی ل بێ خوەدێیـا دگـری. کی نزانی بزی گـوهێ باڤێ وی ژکـویە. خـوەزی هەمـە نەلال بونا ژی (خـوزی یا لال ژی نەبا)؟!

لێ ئاغا ڕۆژ برۆژ ئەڤینا وی ددلی کور دلی، نارنجێ (نارنجا) برومەت و سەربلند دناڤ ئێلیدا، سال و دەمێن خوە دەرباس کـرن خوەدێ ولو چێکر بۆ دایـکا دو کـوڕ و کـچەکێ و هەر سێ زاروک پاکژ و ب تورە خوەدان کرن، تو دبێ بەلکی ژ هێما بازی دەرکەتنە.

ڕۆژەکێ مێرکی دەستێ خوە ئاڤێتە دەستێ ژنا خوە و گوت: ژ بو خاترێ (خاترا) ڤان زارۆکان و خاترا

خوەدێ، تێ ژمنڕا ڕاست بێژی کا تو کچا کێیی، دا سەرێ من و زاروکێن تە دناڤ ئێلیدا بلندبی. ب سوزا خـوەدێ بی، هەکـە تو کـەچا قـەرەچا بی ئەزێ ل تە ڤـەشـێرم، تو بـویە پیـرکـا (کـابانیـا) مـن، ئەڤ سێ زاروکێن ژتە بونە وهی من ڕۆژەکێ ژتە نەپرسییە. لێ بەسە دناڤ دوست و دوژمنا دە ئەز نما دکارم سەرێ خوە ڕاکم. تنێ ئەز دزانم تو کچا مالەکا مەزنی، تشتەک هاتیە سەرێ تە، ناخوازی (تەنەڤێت) خوە بدی ناسکرن؟

نارنجێ ژنو ب مـێری خوە کـەنیا و گوت: ناخـوازم سەرێ تە دناڤ گوهر و هەڤالێن تە نزم بی، بەسە ئەڤ قاس سورک کەتن. زکێ تە ژبونا من ئەڤ قاس نج و گوتنێن دوست و دوژمنا دخوە بواردن. ئەزانم ئەڤ هەمی سوچێ منە، لێ ژ بەرکو ئەز گونەهبارم (گونەهکارم)، من نکاربو دلێ تە خۆش بکم دڤێ ئەز ژتەڕا بێژم.

ئاغا، نارنج کەچا ئەحمەد بەگێ میرێ جزیرێیە، تەنێ سەرپێهاتیا من ئا دور و درێژە، ئەز نکارم ژتەڕە بدم زانین، هیڤی دکم دلێ خوە نەگری (دلێ) تەنەمینت.

ئاغێ ئەنیا وێ ماچکر و گو: ژنوڤە ئەزێ گوڤەندا تە ل دار خم و شاهیەکـە مەزن چێکم (کم). سەد پیش و شاباش ژخوەدی ڕە، کو ئەز کرم زاڤاییێ میرێ جزیرێ و نەکەسێ دی.

هێ ژنوڤە ئەحمەد بەگێ دیلان و گوڤەند ل داردانی و ئێل و مرۆڤ و پسمامێن خوە جڤاندن و ژوانڕا دازانین.

هەر کەس ڕوگش (روخوش) و دەڤ بکەنی ژ هەڤڕە دبێژن:

کچێ مال مەزنا خویانە

زاروکێ وێ ل خالێ خوە هاتنە

سەرێ چاڤێ وێ ئێ مێرکانە

رابون و ڕونشتنا وێ خویایە

بوکا مە هێژایە

ئاغا چەک ناسە.

چەند ڕۆژ دوێ ناڤێ نەچۆن مرۆڤێت ئاغای لێ گهانە هەڤ و گوتن: ولو قیما (ئمناهی) مە نایێ. کچا میرێ بوتا دناڤ مەدابی، بێ خوەدێ نابی ئاراست ئەڤە ئەم تێرا وێ خەمل و خیز و دیاری پیرەکا بکن. سەیدایێ خوەو پەیا ڤێرە ڕێکن دگەل بنێرن، برە هەڕی (بچت) مالباڤا خوە. ژوێدە میرێ بۆتا چ باری ل مەکی، دڤێ ئەم دبن دابن.

ئاغا ڕابو هەر چ ل دۆرا وی هەبو ژێڕە بارکر و باکرە مەلایێ خوە و دو پەیا و گوت: «سەیدا ئەڤ ژنا من وێ هەڕی (دێچتە) مالباڤانا خوە، ئەز هەر تنێ بتە باوەر دبم، تو ل شونا باڤێ وێبە.

دخوازم بسپێرم تە و ڤا هەر دو پەیا دبن فەرمانا تەدە، چ بکی چ بێژی، ژ گوتنا تە دەرناکەڤن.

سەیدا کەنیا و گوت: ژخوە وەکە کەچا منە. قەنجیا تە ل بیرا من، هەکە دخوازن ژگۆتنا تە دەرناکەڤم. خودێ هاریکار بت، ئەزێ وێ وەکە جامێرا بم ڤەگەڕینم.

رۆژا دی (پاشتر) سواربون و بەرێ خوەدانە ئوغرێ. ڕوک، دو سێ بسەرڤەچۆن. ئێڤارێ لبەر ئاڤەکێ پەیابون. مەلێ باکرە هەر دو پەیان و گوت: لاوۆ هەڕن چادرا خوە جودا و دۆری مە ڤەگرن (ڤەدە)، لێ ئەزێ ل جەم ژن ئاغێ ڕازم (بنڤم) نەوێرم وێ تەنێ بهێلم، دز ئەگەر بێن جلکێ ڤێ ژنێ ببن ئەزێ شەرمکار (شەهمزار) مینم.

هەر دو پەیا کەتن چادرا خوە و رازان، لێ سەیدا (ی) خەو ب چاڤا نەکەت، سەرێ بەردا گومانا و هێدی خوە بەردا سەر جییێ (جهێ) نارنجێ و دەستێ خوە ئاڤێتە دەستێ وێ و گوت: «دوتا میر، ژ ئێڤارێ خەو ناکەڤی چاڤی، ئاگرێ ئەڤینا تە هناڤێ من پڕتاندن، چارە نەمایە، ئەز دخوازم ژ گوتنا من دەرنەکەڤی و دڤێم (من دڤێت) کو تو خو ب منڕا بەردی، ژخوە چۆن و هاتن دبن دەستێ م دەیە، تە بگرم بەردم، بکوژم ئەز زانم.

نارنجێ گو: وەی ل من ڕوڕەشێ، سەیدا تو ل شوینا باڤێ منی، ئاغێ ئەز سپاردمەتە، دڤێ تو ژی بەختێ خوە ڕەش نەکەی، ئەمێ پاشی ڤەگەڕن مالێ، مێرێ من دێ قەنجی و نەقەنجیا تە ژمن پرست، دڤێ تو بیرا هەر تشتی ببی (بکەی). ڕابە هەڕ سەر جهێ خوە، ڤی تشتی ژ دلێ خوە پاڤێ، تە ڕەشک و سپیک خوەندیە.

سەیدایی گو: ناخوازم ڤان گوتنا ژتە ببهێژم، ئەم ب دلێ خوە بنخن چی، پاشی ئەم کارن لهەڤ گوهداری بکن. ئەم ژی وەکە وە مرۆڤن دلی مەژی خوەش و نەخوەش ژهەڤ ناسی دلی ئێ خوەندی ژ ئێ نە خوەندی بێتر دل بژوکی بازادی هالویە. چاڤێ من ژچاڤێ وە بێتر ڕەشک و سپیکی ژهەڤ دبێژن. ئاگرێ ئەڤینێ دسینگا مە دە پێتر کۆ دبی. ڕومەتا ژ بۆ مێرینیێ ئەم ژ هەر کەس بێتر دزانین. ئەم چوکێ خوە تو جاران ژ دەستێ خوە بەرنادن.

خوارنا ئێڤارێ ناهێلن پاشیڤا. ئیشەڤ نێچیرڤانێ چاڤێ بەلەکم، چارە نەمایە خوەدێ ژی ژ ئەزمانا دکەڤی ژناڤ لەپێ من دەرناچی.

نارنجێ گو: سەیدا مال ئاڤا ئەز کچا میرێ بۆتامە، باڤێ من هاسن ب ساری دجوی ئەگەر باڤێ من بهیزی (گولێ بت) تێ پاشی ب کودا بڕەڤی؟ دەڤ ژ من بەردە بەختێ خوەدێ دناڤبەرا من و تە دبی، تو دخوازی ل جزیرا بۆتا و یان ل باڤ بادینا، دەستێ خوە دەینی کچا کێ ئەزێ مفت (دجهدا) ل تە مارکم. ئەز ناموسا میرێ بوتامە. ئەڤ بازاڕ ب کێری من و تە نایێ.

سەیدای گو: چارە نینە! باڤێ تە نە میرێ بۆتابی، برە خوندکارێ جهانی بی. مێرێ تە برە ڕوستەمێ زال بی، فەرمانا من بدەستێ فەرماندار بی، لنگێ من لسەر کورسی و بەنێ من لداربی، تشتێ کو ل ژور خوەدێ کریە ژێڕە چارە نابی، تو ماسییا بنێ گولان بی، دناڤ لەپێ من ڕە دەرباس نابی.

نارنجێ گو: سەیدا تو ولو بکی ئەزێ ڕابم دەنگەکی باکم، هەر دو پەیا بخوە و تە شیارکم، بەلاخوە ژمن ڤەکە تو جارا تشتێ هالو نەکریە و تو چارا ناکم.

سەیدایی دەستێ خوە ئاڤێتە کوڕێ وێ و گوت: ب وی کم کو ئەز و تو دانە، هەکە تو بیا من نەکەن، ئەزێ نها کوڕێ تە بکوژم.

نارنجێ گو: سەیدا کوڕێ من بکوژە و ژبو خاترێ (خاترا) خوەدێ، دەڤێ خوە ژمن بەردە، تشتێ کو دخوازی تو ناگەهیێ.

سەیدا ڕابو کوڕێ وێ کوشت و ب ڕۆژهەلاتێدا باکرە هەر دو پەیا گو: شڤێ دی ئەڤ کوڕک مریە ڕابن ڤەشێرن. کوڕک ل مێرگێ ڤەشارت و ب دل نەخۆشی دانە ڕێ چۆن.

ئێڤاری دیسا مەلێ باکرە هەر دو پەیان و گو: چادرا خوە ڤەگرن، ئەزێ دچادرا ژن ئاغادا ڕازم (نڤم). هانە ژمن بونا شەڤێ دی پێدە، وێ ڤێ ژنکێ بکری تشتەک دخوە نەهشتا بزۆری من ئەو هاشت (ئاشت) کریە.

هاشەڤ زیز بو سەیدای دلێ وی چۆ ژنکێ و گوت: ڕابە وەرە ب ئابکە ئەزێ ب کێری تەبێم.
نارنجێ گوت: سەیدا نە هون ڕێزانێ ملەتن، باوەریا مە بخوەدێ و ب وە تێ،
دەرێ دوژەهی (دوزەخێ) ڤە مەکە، (ڤەنەکە)، دوژەه دژوارە،
ئاگرە تەژی تو پشک (دوپپشک) و مارە.
تە کوڕێ من کوشتیە قرێن ب ئەزمانا کەتیە، ئاگر بسەر مەدا دبارە،
قادی (ئەردی) دەڤێ خوە ل مە ڤەکریە. ناترسین ئەم تێدا هەڕن (بچین) خوارە.
فروشت و بری و ساخ و مری هاویر سەرێ خو هلدا نەگوهی بدرە هاوارە.
ئەز دبەختێ خوەدێ و میرێ جیدا، دەڤ ژمن بەردە، نامویسا بابێ مەکە دژوارە.

***

سەیدایی گو: ئەرێ خاتونێ بەسە ترسان دمن مەدە
ئەز کەتمە بەختێ خوەدێ و هەر دو چاڤێ تەدە
بهشتا ڕەنگینە دناڤ سینگ و بەرێ تەدە
دنیا ڕاست هاتەتە، ژدەستێ من و خوە بەردەنە
هەچی گونەهێ کو ژبی ستوکورا من و باڤێ تەدە
ئەگەر گونەهێ من یەک و دونە، لێ ئێ باڤێ تە ب هەزار و سەدە.

نارنجێ گو: سەیدا دلێ خۆش مەکە، بخودێ تشتێ کو دخوازی تو (چو) چار نابی، ئەز ڤێ یەکێ ب تەڕاناکم، ناموسا خوە ناشکێنم، سەرێ باڤێ خوە بژێڕ ناکم، بێبەختی چو جارا ب مێرێ خوەڕا ناکم.

سەیدای دەستێ خوە ئاڤێتە کوڕێ وێ و گوت: بخوەدێ تو دەستور من نەدی ئەزێ ڤی کوڕێ تەژی بکوژم.

نارنجێ ب کوڕ ڤە گو: بکوژە، فەرمانا خودێیە، ئەز ژنم دارێ شکەستیمە نکارم بتە (نەشێمەتە) لێ برا خوەدێ تە بیهێلێ.

سەیدایێ خونخار، ئەو ژی ژ داوا ویدا (ئەو ژی ل دوی وی) کوشت و ب ڕۆژهەلاتێڕا ڤەشاردن و دانە ڕێ چۆن.

شەڤا دی دیسا بۆری، کاری کەچا وێ ژی کوشت، لێ نارنجێ نەخوەست بێبەختی و کێماسیێ بینە

سەرخو. چەند رِۆژ دەرباس بون، رِۆژەکێ لسەر مێرگا وەستانییێ دانین. نارنجێ باکرە مەلێ و گوت: ئەڤ دەر جزیرا بۆتا پایتەختێ باڤێ منە. دە رِابە هەرِە ڤێ ئودێ و بێژە وان ئەڤە کەچا تە هاتیە.

سەیدا رِابو چۆ مالا مەلاییێ میر و بهەڤرا چۆنە ئۆدێ. کەچەلەک لبەر قازێن مالا میری بو دمێرگێدا دچەراندن. گاڤا چاڤ ب چادرا کەت بەرێ خوەدا چادرا نارنجێ و هاتە جەم و گوت:

«خاتون» هون ژکو هاتنە ڤێ (رەنگە) هون نزانن، ئەڤ مێرگە، مێرکا مالا میرە، کەس نەویری لێ دەینی.

بەلێ کورِێ من ئەم دزانن، لێ من دخوەست ئەز تە ببینم داسەرپێهاتیە خوە ژتەرِە بێژم، بەلکی تو کاریی دەردێ من دەرمان بکی.

ئەز کەچەلۆکێ تەمە، کا بێژە، دەردێ تە چیە؟

نارنجێ چیرۆکا خوە ژسەری دە (ڤە) ب دارڤەکر و گوت: ئەز هیڤی دکم هەرِی (بچی) ل ئۆدا باڤێ من کو هەر دو مەر رونشتی بن بێژی و مزگینی بدی باڤێ من، تێ مزگینیا خوە ژی بستینی.

کەچەلۆکی دەڤ (دەست) ژ قازا بەردا خو گەهاندە هندوری ئۆدێ و چۆ نک ئەحمەد بەگی و گوت: بەگێ من ئەز هاتمە ژتەرِا سەرپێهاتیا کە گران بێژم. خەلکێ جڤاتێ پێکەنییان، لێ میر زانی بو تێ دەرئانی (ئینادەر) کو تشتەکێ مەزن ل جەم کەچەلۆک هەیە و دخوازی بدی زانین؛ ژ لەورِا فەرمان کر گوت: کورِێ من دستورا تەیە (من دەستویریا تەدا) چیرۆکا خو بێژە.

کەچەلی هور و کور دەست پێکر و گوت: میرێ من... بناڤی تە، میرەک هەبو، بەرێ خوەدا مالا خودێ و کچا خوە سپاردە مەلاییێ خوە و گوت:

سەیدا هیڤییە گوهداری کەچا من بی برە ل جەم تە بخونت.

لێ مەلێ دەست درێژایی ل بورا کچکێ دکر، بتنێ دوت ژناڤێ خوە شەرمدکر کو سەر پێ هاتیا خوە ئەشکەرە بکی.

مەلاییێ میری گو: دە بەسە لو کەچەلێ پیسێ گورِی، ئەڤە چ چیرۆکا درەوینایە ل جڤاتا زانا و مێرکا دبێژی؟ بخوە ئەزێ رِابم هەرِم ل چیرۆکا هاکو گوهداری ناکم.

میری گو: نانا سەیدا رِونە ب ئەنیا باڤێ من وێ کەچەلۆک،چیرۆکا خو تەڤی بێژی.

چەند جاران میرێ من، دیا وێ ژێ پرسی، لێ نەوێرا بو ژدیا خوەدا بێژی. گاڤا باڤێ وێ ژمالا خوەدێ ڤەگەرِیا، ژبەرکو کەچا وی گەلەک لبەر دلێ وی شرین بو، بەری هەر کەسی ژ مەلای پرسی و گوت: هێستر ژچاڤێ میری هاتنە خار و گوت: ئەی دێ بێژە کەچەلۆک من چیرۆکا تە گەلەک خۆشە.

میری گوتە مەلای: تو بخودێ کی کەچا من چاوایە؟

مەلایی گو: ئورو! ئەز بخوە نکارم ل هیڤیا چیرۆکا کەچەلۆکی رِاوەستم ئەزێ هەرِم خەوا م تێ، ژ خوە ئەڤە نەچیرۆکە.

میری گو: نانا. سەیدا رِونە برە کەچەلۆک چیرۆکا خوە بێژی، زویە هێ چاخێ خەوێ نەبویە ئەزبەنی.

بەلێ کەچەک بێژە کورِێ من چیرۆکا تە ئەڤ شەڤە گەلەک خۆشە.

مەلای گو: میرێ من کەچا تە ئەودال (ئەبدال) ژ خورتارا رِاخستییە گوڤەند و دیلان و سەما و شاهی ناهێلن خەو بچاڤێ مەبکەڤی.

مەلای خوە بسەر هەڤدە گوڤاشت و تای بفرکێ گرت و مرن هاتە بیرا وی، خوس (تف) دقرکێدا زوا (زوها) بو و دەستێت وی هژیان میرێ من چو فەرمانکرە سەر دو بەردەستا (بندەستا) و گوت:

«کەچا من ببن بکوژن و خوینا وێ بینن دائەز ڤەخوم».

میرێ بوتا دەسمالا خوە بەرا بەر پوزێ (دفنا) خوە و هێسترێ خوە مالشتن و ئاڤرِەیەک ل مەلای دا و گوت: بێژە کورِێ من بێژە ئیشەڤ بهنا من بەردا.

بەردەستیا کچک برن چۆلی بەردان و خوینا تەباکی ژمیرێ خوەرِا ئانین.

میری گو: کی و پاشی چ بو؟

پاشی ئاغاییێ بەهدینا لێ رِاست هات و ژ خوەرِا بر و مارا وی پشتی چەند سالا خوەدێ دو کورِ و کچەک دانێ و ل میرێ خوە مکور هات و گوت: ئەز کەچا میرێ بۆتامە.

میری گو: پاشی کەچەلێ من چ بو کا بێژە؟

میرێ من، ئاغێ مەلاییێ خوە و دو پەیا پێرِە شاندن وەلاتێ بابێ وێ.

میر گو: کەچەلۆکۆ تو رِاست دبێژی!

بەلێ میرێ من، مەلاییێ ئاغای برِێدا دۆزا (دارخازا) ناموسا وێ کر و گوت: ئەگەر تو بمنرِا بەرنەدی ئەزێ کورِێ تە کوژم.

مەلاییێ ئاغای رِابو سەر خو و گوت: ئەڤە چ چیروکە، ئەڤە قشرینە (قەسمەرینە)، ئەڤ کەچەلوکێ هاژی حەنەکێ خوە ب مەلا دکی.

مەلا: تو رِانابی ئەزێ بخوە هەرِم.

میر گو: «مەلا رِونە بسەرێ باڤێ من وێ (دێ) کەچەلۆک چیرۆکا خوە ب قەدینی».

کەچەلۆکی گو: میرێ من، هەر سێ زاروکێن وی بڤی ئاوایی کوشتن و ژنکێ ناموسا خوە پارست و سەرپێهاتیا خوە ئەشکەرە نەکر.

ئەگەر تە ناڤێ کچا میرێ بۆتا ئەحمەد بەگێ ڤایە ل مێرگا وەستانییێ دانییە و مەلاییێن گونەهبار ئەڤ هەر دووەنە کرِ ل دیوانا تە رِونشتینە.

ئێدی مزگینیا من بدە من، فەرمان فەرمانا تەیە، تو وان دکوژی دهێلی ئیش من ژێ نینە.

میری فەرماندا و گازی کرە مێر کوژا و گوت: دخوازم ڤان هەر دو نان کۆرا بسەری بەردن گرا.

میر و لاوۆ کەچەلو مالا مەلای و ژنا مەلای تەڤ بەتەما
بویە گوڤەند و سەما
زەری و چاڤ بەلەک و
خورت، و کەچک خوە بەردانە مێرگ و چەما.
میر شاند کەچا خوە و زاڤاییێ خوە ئانین

ژنوڤه دیلان و گوڤەندا وان ل دار دانی
و ژن و مالا مەلایێ ئاغێ ژێ دمالا کەچەل دانی
ل هەر کەسی بویە گرانی، لێ ل کەچەلوک تەنێ بویە ئەرزانی
کو خوەدێ بدی! چیە شڤانی! چیە خزانی! چیە نەزانی
کورێ من (ڕێنجبەری) هاری من چەند داستان و چیرۆک نڤیسین، ئەز سوپاس گوزارێ ویمە، خودێ ژیێ وی درێژ بکەت و ژ نەخۆشییا دویر بێخیت.

ڕێنووسی یەکگرتووی کوردی

تکا لەو نووسەرە بەڕێزانە دەکەین کە بەرهەمەکانیان بۆ دەزگاکەمان دەنێرن، ڕەچاوی ئەم ڕێنووسەی خوارەوە بکەن کە پەسندکراوی کۆڕی زانیاری کوردستانە و دەزگاکەمان بەگوێرەی ئەم ڕێنووسە کار دەکات:

یەکەم: گیروگرفتی پیتی (و).
نیشانەی (و) لە زمانی کوردیدا بە شێوەی خوارەوە دەنووسرێ:
١- پیتی (و)ی کورت، واتە (و)ی بزوێنی کورت (و: u)
بۆ نموونە: **کورد. کورت. کوشت.**
Kurd. Kurt. Kufit
٢- پیتی (وو)ی درێژ، واتە (وو)ی بزوێنی درێژ (وو: û)
بۆ نموونە: **سوور. چوو. دوو.**
Sûr. Çû. Dû
٣- پیتی (و)ی کۆنسۆنانت (نەبزوێن). واتە (و: w)
بۆ نموونە: **ئاوایی. وەرە. هاوار. ئاو**
دەنگی (و) لێرەدا هەندێک جار لە زاراوی کرمانجیی سەروودا دەبێ بە دەنگی (ڤ)
Awayî (Avahî). were. Hawar. Av
٤- پیتی (ۆ)ی کراوە. واتە (ۆ: o)
بۆ نموونە: **دۆڵ. گۆڕ. نۆ.**
Dol. Gor. No.

دووەم: گیروگرفتی پیتی (و)ی سەرەتای وشە.
هەر وشەیەک بە پیتی (و) دەست پێ بکات بە یەک (و) دەنووسرێت.
بۆ نموونە: **وریا. وڵات. وشە. ورد.**
wirya. wilat. wifie. wird.

سێیەم: گیروگرفتی پیتی (ی):
نیشانەی (ی) لە زمانی کوردیدا بە شێوەی خوارەوەیە:
١- پیتی (ی)ی بزوێن. واتە (ی: î).
بۆ نموونە: **زەوی** – Zewî
٢- پیتی (ی)ی کۆنسۆنانت. واتە (ی: y)
بۆ نموونە: **یار** – yar

• **سەرنج ١**: پیتێکی (ی)ی بزوێنی فرە کورت هەیە کە لە نووسینی کوردی بە ئەلفوبێی لاتینیدا نیشانەی (i)ی بۆ دانراوە وەک لە وشەکانی: من – Min ، کن – Kin ، ژن – jin. ئەم نیشانەیە لە نووسینی کوردی بە ئەلفوبێی عەرەبیدا نییە.

• **سەرنج ٢**: نیشانەکانی (ی)ی بزوێن و (ی)ی کۆنسۆنانت واتە (î) و (y) لە پیتی عەرەبیدا هەردووکیان هەمان نیشانەی (ی)یان هەیە بەڵام لە ڕاستیدا لە یەکتر جیاوازن و لە کاتی بە دوای یەکتر هاتنیاندا دەبێ هەردووکیان بنووسرێن.

وەک: **نییە. چییە. دیارییەکە. زەوییەکە.**

Nîye. Çîye. Dîyarîyeke. Zewîyeke

• **سەرنج ٣**: لە کاتی هاتنی سێ پیتی (ی) بە دوای یەکتردا وەک لە وشەکانی (**ئاواییەکەمان**...) (**کۆتاییەکەی**...) (**وەستاییەکی**...) (**کۆتایی بە کارەکە هێنا**) دەبێ بەسەر یەکەوە بنووسرێن، واتە سێ (ی) بە شێوەی (ییی) بە دوای یەکتردا دێن.

(Westayîyeki....) (Kotayîy be Kareke hêna)

چوارەم: گیروگرفتی پیتی (ڕ)ی گران، واتە (ڕ)ی نیشانەدار. ئەم پیتە لە هەر کوێیەکی وشەدا هات دەبێ بە نیشانەکەیەوە بنووسرێت. واتە لە سەرەتا و ناوەڕاست و کۆتایی وشەدا هەر (ڕ)ی گرانی نیشانەدارە.

وەک: **ڕۆژ. بڕیار. کەڕ.**

پێنجەم: گیروگرفتی پیتی (و)ی بەیەکەوەبەستن (عطف):

پیتی (و)ی بەیەکەوەبەستن، بە شێوەیەکی جیاواز لە وشەی پێش خۆی و پاش خۆیەوە دەنووسرێت و مامەڵەیەکی سەربەخۆی لەگەڵدا دەکرێت.

بۆ نموونە: **من و تۆ. ئارەزوو و وریا.**

• **سەرنج**: لە هەندێک وشەی لێکدراودا پیتی (و)ی بەیەکەوە بەستن بووە بەشێک لە هەردوو وشە لێکدراوەکە و بە هەموویان وشەیەکی سەربەخۆیان دروست کردووە.

وەک: **کاروبار. دەنگوباس. ئەلفوبێ. هاتوچۆ.**

لەم بارانەدا مامەڵەی سەربەخۆ لەگەڵ پیتی (و)ی بەیەکەوە بەستندا ناکرێت و وشەکە هەمووی بەسەریەکەوە دەنووسرێت وەک لە نموونەکاندا پێشانمان دا.

شەشەم: وشەی ناسادە چ ناو بێ یان زاراوە دەبێ بەسەریەکەوە وەکو یەک وشە دەنووسرێن. وەک:

ناو: **چەمچەماڵ. بێکەس. دڵشاد. زوورگەزراو. بێخاڵ. ناڵپارێز. میاندواو. کانیکەوە. سپیگرە.**

زاراوە: **ڕێنووس. ڕێپێوان. دەسبەجێ. جێبەجێ. نیشتمانپەروەر. دەستنووس. دەسبازی. وڵاتپارێز. ئازادیخواز. دووشەممە. سێشەممە. پێنجشەممە. یەکسەر. ڕاستەوخۆ. یەکشەوە** (مانگی یەکشەوە).

حەوتەم: پیتی (ت) لە کۆتای کار (فرمان)دا دەشێ بنووسرێت و دەشێ نەشنووسرێت.

وەک: **دێت و دەڕوات** (یان) **دێ و دەڕوا.**

هەشتەم: نیسبەت لە زمانی کوردیدا زۆربەی جار بەهۆی پیتی (ی) لە کۆتای ناودا دەکرێت.

وەک: **پێنجوینی. هەولێری.دهۆکی. شێخانی.**

هەروەها ئەم نموونانەی خوارەوە:

ئەحمەدئاوا: **ئەحمەد ئاوایی**

یارمجە: **یارمجەیی.**

تووزخورماتوو: **تووزخورماتوویی.**

شنۆ: **شنۆیی.**

ئاکرێ: **ئاکرێیی** (یان) **ئاکرەیی.**

لادێ: **لادێیی.**

• **سەرنج**: ئەو ناوانەی خۆیان بە پیتی (ی) تەواو دەبن پێویست ناکات (ی)ی نیسبەتیان بخرێتە پاڵ. وەک:

سلێمانی: **کامەران سلێمانی.**

کانیماسی: **حاجی حوسێن کانیماسی.**

ئامێدی: **ئازاد ئامێدی.**

نۆیەم: هەر وشەیەکی بیانی چ هاتبێتە ناو زمانی کوردییەوە، یان هەر ناو و وشەیەکی تر کە لە نووسینی کوردیدا دێتە پێشەوە، دەبێ بەڕێنووسی کوردی بنووسرێت.

وەک: **ئەڵڵا. قەڵەم. ئەکبەر. قاهیرە. ئۆتۆمۆبیل. دۆستۆیفسکی.**

دەیەم: ئامرازی (تر، ترین) کە بۆ بەراورد بەکاردێن دەبێ بەوشەکانی پێش خۆیانەوە بلکێنرێن. وەک:

جوان: جوانتر – جوانترین.

خاو: خاوتر – خاوترین.

• **سەرنج**: ئەم ئامرازەی (تر) جیاوازە لە وشەی (تر) کە بەواتەی (دی، دیکە) دێت. ئەمەی دوایی دەبێ بە جیاواز لە وشەی پێش خۆی دەنووسرێت.

وەک: **ماڵێکی تر، چیی ترم ناوێ.**

یازدەیەم: جێناوی نیشانەی وەک: ئەم. ئەو. ئەڤ.

ئەم جێناوانە ئەگەر ئاوەڵکاری (کات – یان – شوێن)یان بەدوادا هات پێیانەوە دەلکێن و دەبن بە یەک وشەی سەربەخۆ.

وەک: **ئەمشەو. ئەمڕۆ. ئەڤسال. ئەمجارە. ئەمبەر و ئەوبەر. ئەڤڕۆ.**

دوازدەیەم: نیشانەکانی نەناسراوی وەک (...یەک، ...ێک، ...ەک) بە شێوەی خوارەوە دەچنە سەر وشەکانی پێش خۆیان:

١– ئەگەر وشەکان بە پیتە بزوێنەکانی (ا، ی، ە، ێ) تەواو بووبن ئەوا نیشانەی (...یەک)یان دەخرێتە

پاڵ. وەک:

چیا: چیایەک.

زەوی: زەوییەک.

وێنە: وێنەیەک.

دێ: دێیەک.

٢- ئەگەر وشەکان بە پیتە بزوێنی (وو) یان هەر پیتێکی دەنگدار (نەبزوێن: کۆنسۆنانت) تەواو بووبن ئەوا نیشانەی (ێک - لە کرمانجیی خواروو) و نیشانەی (ەک)یان لە کرمانجیی سەروودا دەچێتە سەر.

خانوو: خانووێک، خانووەک

گوند: گوندێک (کرمانجیی خواروو)، **گوندەک** (کرمانجیی سەروو).

ژن: ژنێک (کرمانجیی خواروو)، **ژنەک** (کرمانجیی سەروو).

سێزدەیەم: گیروگرفتی پاشگرەکانی (دا. ڕا. وە. ەوە)

ئەم پاشگرانە بە وشەکانی پێش خۆیانەوە دەلکێنرێن. وەک:

دا: **لە دڵدا** (هەر برینێ کە لە دڵدا هەیە سارێژی کەن). (خەمێکم لە دڵدایە).

ڕا: **لە ئامێدیڕا** (لە وێڕا بەپێ هاتووین). (لە خۆڕا دڵی گۆڕاوە).

وە: لە چوارچراوە (لە وێوە هاتووین).

ەوە: بە ماڵەوە (بە ماڵەوە ڕۆیشتین).

(جارێکی تر نووسیمەوە). (خانووەکەم کڕییەوە).

• **سەرنج:** پاشگری (دا) جیایە لە وشەی (دا) کە فرمانە و چاوگەکەی (دان)ە.

وەک: **تیرێکی لە دڵی دا. تیرێکی لە دڵی داوم.** ئەم (دا)یەی فرمان بەجیا دەنووسرێ.

چواردەیەم: گیروگرفتی پێشگرەکانی (هەڵ. دا. ڕا. وەر. دەر)

١- ئەم پێشگرانە کاتێ دەچنە سەر چاوگ یان فرمان یان هەر حاڵەتێکی تر، پێیانەوە دەلکێن بەمەرجێ جێناوی لکاو نەکەوتبێتە نێوان پێشگر و وشەکەی دوای خۆی. وەک:

* چاوگ:

هەڵ: هەڵکردن. هەڵگرتن. هەڵکورمان. هەڵکێشان.

دا: دابڕان. داخستن. داڕمان. داکردن.

ڕا: ڕاگرتن. ڕاکێشان. ڕاپەڕین.

وەر: وەرگرتن. وەرسووڕان.

دەر: دەرکردن. دەرهێنان.

* فرمان:

هەڵ: هەڵگرە. هەڵمەخە. هەڵکشێ.

دا: دانێ. دامەبڕە.

ڕا: ڕاکێشە. ڕامەپەڕێنە.

وەر: وەرگرە. وەرسووڕێنە.

دەر: دەربێنە. دەرخە.

* حاڵەتی تر. وەک:

هەڵکشاو. هەڵنەکشا. دانراو. ڕاپەڕیو. ڕانەپەڕیو. وەرگرتوو. وەرگرتە. دەرخراو. دەرکراو.

٢- ئەگەر جێناوی لکاو کەوتە نێوان پێشگر و فرمانەکەی دوای خۆی ئەوا بەجیا دەنووسرێن و جێناوەکە بە پێشگرەوە دەلکێنرێ.

هەڵ: هەڵم گرن. هەڵیان کەن. هەڵمان کێشن. هەڵمان مەواسن.

دا: دامان نەنایە. دایان خەن. دای برە.

ڕا: ڕایان دەگرین. ڕام کێشە. ڕام پەڕێنە. ڕاشیان پەڕێن.

وەر: وەرمان گرتایە. وەری نەگری. وەریان سووڕێنەوە.

دەر: دەریان پەڕاندین. دەری خە.

پازدەیەم: گیروگرفتی وشەی لێکدراو.

ئەگەر وشەی دووەم لە دۆخی فرماندا بوو، بەجیا دەنووسرێن:

ڕێک دەکەوین. پێکیان هێنایەوە. پێک نەهاتین. یەکیان نەگرتووە. دەستمان نەکەوت.

بەڵام ئەگەر وشەی دووەم لە دۆخی چاوگ یان حاڵەتی تردا بوو ئەوا هەردوو وشەکەوە بە یەکەوە دەلکێنرێن.

وەک: **ڕێککەوتن. پێکهاتن. یەکگرتن. دەسخستن. یەکگرتوو. دەسکەوتوو. پێکهاتە.**

شازدەیەم: ئامرازی (ش)ی تەئکید کەوتە هەر شوێنێکی وشەوە دەبێ بە بەشێک لە وشەکە و نابێ بە هۆی لەتبوونی وشەکە. وەک: **بشتەوێ ناتدەمێ. نەشخۆی.** گوتی دێم... **نەشهات. نەشمانگرتن. بشمانبەن.**